

Zeg NEE tegen loverboys!

Een scriptie over ondersteuning aan (potentiële) slachtoffers van loverboys vanuit het schoolmaatschappelijk werk van praktijkscholen

Afstudeerscriptie *Maatschappelijk Werk & Dienstverlening*
Studiejaar 2005/2006

Karin Renée Koolen

Studentnummer: 0757982
E-mail: karinkoolen@gmail.com
Tel: 06 44782645

Begeleidend docent: Jacques Beekers

Inhoudsopgave

<i>Inhoudsopgave</i>	2
<i>Voorwoord</i>	4
<i>Inleiding</i>	5
Keuze van het onderwerp	5
Probleemstelling	5
Wat is de relevantie van mijn scriptie voor het beroep?	5
Indeling van het verslag	6
<i>Hoofdstuk 1 Beroepsontwikkeling</i>	7
De loverboy	7
Wat is een loverboy?	7
Hoe gaat een loverboy te werk?	7
De slachtoffers	9
Welke meiden lopen (meer) risico om het slachtoffer van een loverboy te worden?	9
Oorzaken	10
Oorzaken op microniveau	10
Oorzaken op micro/mesoniveau	10
Oorzaken op macroniveau	11
Gevolgen	12
De betrokkenheid van het Maatschappelijk Werk vroeger en nu	13
Signalen	14
Wie vangt signalen op?	14
Signaleringslijst	15
De opvattingen van de betrokken partijen over de aanpak van het probleem	16
Mijn visie op de aanpak	17
Innovatievoorstel	19
<i>Hoofdstuk 2 Methodiekontwikkeling</i>	20
Wat doet het schoolmaatschappelijk werk?	20
Huidige praktische handelen	20
Schoolmaatschappelijk werk binnen de ketenaanpak	20
De ketenaanpak	21
Mijn voorstel	25
Positie Schoolmaatschappelijk werk binnen de ketenaanpak	25
Preventie	25
Signalering	29
Melden en doorverwijzen	31
Contact onderhouden met het sociale- en professionele netwerk	32
Hoe ben ik tot mijn werkmodel gekomen?	33

Hoofdstuk 3	Instellingsontwikkeling	33
	Huidige organisatorische verhoudingen in en tussen de betrokken instellingen	33
	Analyse	34
	Mijn verbeterplan	35
	De ketenaanpak	35
	School & Schoolmaatschappelijk werk	36
	Vroegtijdige signalering	37
	Implementatie	38
	Conclusies en aanbevelingen	39
	Literatuurlijst	42
	Bijlagen	43
	Bijlage 1 Zelfbeoordelingsrapport beroepsuitoefening	44
	Bijlage 2 Casuïstiek	50
	Bijlage 3 Loverboys slaan toe in tehuizen (artikel Het Parool)	53
	Bijlage 4 Wat is Praktijkonderwijs?	54
	Bijlage 5 Voor wie is Praktijkonderwijs?	55
	Bijlage 6 Het schoolmaatschappelijk werk	59
	Bijlage 7 Signalenlijst Jeugdprostitutie (Ketenaanpak)	61

Voorwoord

In 2003 koos ik voor de voltijd opleiding maatschappelijk werk & dienstverlening (MWD) aan de Hogeschool Rotterdam. Het 3^e studiejaar van de opleiding stond in het teken van de stage. Ik heb stage gelopen bij MEE Rotterdam en hier kwam ik terecht op de afdeling jeugd. De doelgroep van deze afdeling betreft moeilijk lerende kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar en hun ouders. In deze in totaal tien maanden durende stage heb ik kennis gemaakt met de hulpverlening aan ouders en kinderen, maar ook heel specifiek met het schoolmaatschappelijk werk. De laatste vier maanden van mijn stage ben ik zelfstandig aan de slag gegaan als schoolmaatschappelijk werker op Accent Praktijkonderwijs. Tijdens deze periode heeft zich het idee gevormd om mijn scriptie te richten op de leerlingen van het praktijkonderwijs.

Na mijn stageperiode kreeg ik van MEE een contract aangeboden. Ik heb deze kans met beiden handen aangepakt. Niet alleen beschouwde ik dit aanbod als een kroon op mijn stageperiode, maar tevens gaf mij dit de gelegenheid om mijn beroepsvaardigheden nog verder te ontwikkelen gedurende het laatste studiejaar.

Hoewel de combinatie werken en (af)studeren me soms erg zwaar viel, heb ik tijdens het schrijven van mijn scriptie veel aan MEE te danken gehad. Zo kreeg ik de gelegenheid om informatiebijeenkomsten en symposia gericht op loverboys en jeugdprostitutie bij te wonen en vond ik mijn collega's -zowel intern als extern- altijd bereid om met mij van gedachten te wisselen. Tevens heb ik samen met een collega vanuit MEE een oudervoorlichting verzorgd op een praktijkschool. Deze voorlichting had als doel ouders te waarschuwen voor loverboys.

Inmiddels ben ik aanbeland in de allerlaatste fase van het vierde, en hiermee het eindjaar, van de opleiding. In het kader van het afstudeerproject schreef ik deze scriptie. Deze scriptie dient beschouwd te worden als het resultaat van drie jaar theorie en, in mijn geval, twee jaar praktijk.

Zoals de titel mogelijk al doet vermoeden gaat deze scriptie over het ondersteunen van (potentiële) slachtoffers van loverboys. Hierbij richt ik me specifiek op de meiden van het praktijkonderwijs en ik schrijf de scriptie vanuit het schoolmaatschappelijk werkperspectief.

Ik heb deze scriptie met veel plezier geschreven. Na veelvuldig veld- en literatuuronderzoek ben ik trots op het voor u liggende eindresultaat.

Ik bedank allereerst mijn scriptiebegeleider Jacques Beekers voor zijn feedback op de door mij geleverde stukken. Mede hierdoor ben ik in staat geweest om een helder, duidelijk en afgebakend stuk te leveren. Daarnaast bedank ik MEE voor alle kansen, steun en interesse welke ik gedurende het jaar ontving. Tot slot bedank ik mijn vrienden en familie voor al het meedenken en meelesen.

Ik wens u veel leesplezier!

Inleiding

Keuze van het onderwerp

Tijdens mijn stage op Accent Praktijkonderwijs ben ik in aanraking gekomen met een meisje (17) welke het slachtoffer dreigde te worden van een loverboy. Dit was voor mij de eerste kennismaking met de realiteit dat er jongens bestaan die jonge, kwetsbare meisjes via manipulatie, misleiding en dwang de prostitutie in willen lokken om vervolgens veel geld aan de meisjes te kunnen verdienen. De problematiek 'loverboys' komt in Nederland steeds vaker voor en wordt ook steeds bekender bij hulpverleningsinstellingen, politie, scholen enzovoorts. In 24 steden in Nederland belanden jaarlijks naar schatting 1000 tot 1500 minderjarige (allochtone) meisjes in de prostitutie. Bijna alle meisjes werken gedwongen en emotionele manipulatie als dwangmiddel komt het meest voor. Daarnaast wordt één op de vijf minderjarige prostituees met fysiek geweld onder druk gezet door hun loverboy. Ik schrijf mijn scriptie vanuit het schoolmaatschappelijk werkperspectief. Enerzijds omdat ik zelf werkzaam ben binnen het schoolmaatschappelijk werk, maar tevens geloof ik dat school een zeer belangrijke schakel is binnen de hulpverlening betreffende signalering, preventie en de eerste 'aanpak' van een daadwerkelijk geconstateerd probleem. Het schoolmaatschappelijk werk is laagdrempelig, onafhankelijk en beschikt daarnaast over een ruime sociale kaartkennis.

Voor het schrijven van deze scriptie richt ik me specifiek op het praktijkonderwijs en met name op de leerlingen van het praktijkonderwijs. Deze leerlingen zijn te kenmerken als 'licht verstandelijk gehandicapt'. Zij zijn op sociaal-emotioneel en cognitief gebied zwakker dan jongeren binnen het regulier onderwijs.¹ Vanuit de praktijk is gebleken dat meisjes vanuit het praktijkonderwijs vaker het slachtoffer worden van een loverboy dan meisjes vanuit het reguliere onderwijs. Ik vind de doelgroep van het praktijkonderwijs een interessante groep op mee te werken. Sowieso werk ik graag met pubers en ben ik geïntrigeerd door hetgeen zij doen, denken, voelen en beleven. De doelgroep van het praktijkonderwijs spreekt mij nog eens extra aan omdat deze groep door hun onvermogen om situatie te overzien, in te schatten en adequaat te handelen, kwetsbaar in de maatschappij staat en hierbij meer ondersteuning en begeleiding vraagt dan pubers zonder cognitieve achterstand. Ik zie het als een uitdaging, maar tevens als een taak en verantwoordelijkheid, om te bekijken op welke manier deze groep het best begeleid kan worden waardoor zij sterker zal staan in de maatschappij en hierdoor problemen meer op afstand weet te houden.

De probleemstelling

“Op welke manier kan het schoolmaatschappelijk werk binnen het praktijkonderwijs ondersteuning bieden aan (*potentiële*) slachtoffers van loverboys?”

Wat is de relevantie van mijn scriptie voor het beroep?

Deze scriptie is gebaseerd op literatuur- en veldonderzoek en zal een grondige analyse en een aansluitend werk- of verbeterplan weergeven. Dit plan is een zorgvuldig opgesteld geheel aan de hand van verschillende ervaringen, onderzoeken en bevindingen. Ik heb getracht alle aspecten van het probleem in kaart te brengen en een duidelijke takenscheiding en methodiek te omschrijven waar scholen en schoolmaatschappelijk werkers mee aan de slag kunnen. De problematiek rondom loverboys is relatief 'nieuw' en onbekend bij betrokken instanties. Scholen en hulpverleningsinstellingen weten vaak nog niet precies hoe wel/niet te handelen, terwijl het probleem in omvang steeds toeneemt. Deze scriptie, of beter gezegd, het werkplan, kan hier misschien een stukje in bijdragen en biedt weer nieuwe handvatten en inzichten. Ik hoop dat ik door middel van deze

¹ Zie bijlage 5.

scriptie (indirect) meisjes zal kunnen helpen, doordat problemen eerder gesignaleerd en hiermee verholpen kunnen worden. Ik hoop dat scholen en hulpverlenende instanties open zullen staan voor mijn ideeën en zichzelf hiermee stimuleren om te blijven groeien en ontwikkelen.

Indeling van het verslag

Het verslag zal de volgende indeling bevatten:

Hoofdstuk 1 geeft een uitgebreide beschrijving van het probleem. Allereerst geef ik een beeld van de loverboy. Wat is een loverboy? Hoe gaat een loverboy te werk? Vervolgens geef ik een beschrijving van de slachtoffers; welke meiden lopen meer risico om het slachtoffer te worden van een loverboy, wat zij nu de typische risicogroepen? Hierbij ga ik uiteraard in op de specifieke doelgroep van het praktijkonderwijs. Ik beschrijf de oorzaken en de gevolgen van het probleem op micro-, meso- en macroniveau. Aansluitend bevat dit onderdeel een signalenlijst; betrokkenen kunnen aan de hand van deze punten signaleren of een meisje zich in een bedreigende situatie begeeft. Achtereenvolgend geef ik een beeld van de betrokkenheid van het maatschappelijk werk vroeger en nu en de opvattingen van betrokken partijen over de huidige en wenselijke aanpak van de problematiek. Hier komen politici, onderzoekers, hulpverleners en de slachtoffers zelf aan het woord. Tot slot geef ik mijn eigen visie, opvattingen en verbeterplan weer over de huidige en wenselijke aanpak.

Hoofdstuk 2 gaat over de methodiek. Ik beschrijf allereerst de taken, mogelijkheden en onmogelijkheden van de schoolmaatschappelijk werker. Dit is immers de leidraad voor mijn scriptie. Een uitgebreider functieprofiel is tevens te vinden in bijlage 6. Vervolgens geef ik een duidelijk beeld van de Ketenaanpak Jeugdprostitutie Rotterdam en wat mijns inziens de rol en positie moet zijn van het schoolmaatschappelijk werk in het kader van de ketenaanpak. Ik zal hierbij ingaan op primaire en secundaire preventie, (vroegtijdige) signalering en hulpverlening. Hiervoor geef ik handvatten in de vorm van methodiekbeschrijvingen. Tot slot van hoofdstuk 2 geef ik een uitleg over hoe ik tot mijn werkmodel ofwel verbeterplan gekomen ben.

Hoofdstuk 3 houdt verband met het instellingsniveau. Hoe zijn de huidige organisatorische verhoudingen? Hierbij kom ik terug op de ketenaanpak en op de positie van het schoolmaatschappelijk werk. Ik geef mijn eigen visie en bevindingen weer in een analyse en van hieruit kom ik tot een verbeterplan. Concreet staat hier beschreven wat de taken van school en schoolmaatschappelijk werkers moeten zijn, en wat er in de huidige organisatorische verhoudingen moet veranderen, om mijn verbeterplan van de grond te doen komen.

Tot slot schreef ik mijn *conclusies en aanbevelingen*. Deze dienen tevens als beknopte samenvatting van deze scriptie. Ik zal hier een antwoord geven op mijn vraag- probleemstelling. Achtereenvolgend is te vinden een literatuurlijst, casuïstiek en overige bijlagen.

Hoofdstuk 1

Beroepsontwikkeling

De loverboy

Wat is een loverboy?

Sinds begin van de jaren negentig verschijnt er een nieuw soort pooier; de loverboy. Dit zijn jonge mannen die (jonge) meiden met vleien, versieren, misleiden en inkapselen aan het werk weten te krijgen in de prostitutie.

In Nederland was de exploitatie van prostitutie vroeger verboden, wat ervoor zorgde dat prostitutie en criminaliteit (illegaliteit) verweven werden. Vandaag de dag is prostitutie legaal, mits degene meerderjarig is én op vrijwillige basis werkt. Dit is voor de loverboy een probleem, omdat de meeste meiden de prostitutie niet als perspectief hebben. Door middel van manipulatie, chantage en geweld krijgt de loverboy een meisje vaak toch zover dat ze in de prostitutie gaat en blijft werken.

Loverboys staan beschreven als 'pooiers die meisjes via verleidingstechnieken inpalmen om hen op den duur in de prostitutie uit te buiten'. Dit betekent dat een loverboy een mensenhandelaar is. In Nederland wordt namelijk onder mensenhandelaar verstaan:

- Het onder dwang brengen en houden van mensen in de prostitutie.
- Het brengen en houden van minderjarigen in de prostitutie.
- Het werven en meenemen van iemand om hem of haar in een ander land in de prostitutie te brengen, ongeacht of dat vrijwillig of onvrijwillig gebeurt.

Hoe gaat een loverboy te werk?

Loverboys onderscheiden zich van andere mensenhandelaren door de techniek die ze gebruiken om hun doel te bereiken, namelijk een liefdesrelatie aangaan om een meisje aan zich te binden.

De jongens gaan doelgericht te werk en maken bewust gebruik van verschillende strategieën en technieken. Veel voorkomende strategieën welke loverboys gebruiken;

- Meiden krijgen allerlei cadeau's.
- Meiden worden mee uit genomen, krijgen veel aandacht en speciale attenties: 'Laat mij vandaag eens lekker voor je koken'.
- Jongens werpen zich op als beschermer van het meisje. Daarnaast geven ze haar het gevoel dat ze niet meer zonder haar kunnen: 'Jij bent de enige aan wie ik mijn verhaal kwijt kan, ik wil mijn leven met je delen'.
- Vaak worden meiden losgeweekt en geïsoleerd van familie, vrienden en vriendinnen (onthechten) en emotioneel afhankelijk gemaakt. Maar dat hoeft niet te gebeuren: er zijn verhalen bekend van jongens die bij meiden thuiskomen en de ideale schoonzoons spelen.
- Vaak gaan meiden 'aan het werk' om gemeenschappelijke toekomstdromen te kunnen verwezenlijken, bijvoorbeeld een huis kopen en een kindje krijgen. Jongens vragen ook aan de meiden om hen te helpen hun schulden af te betalen of ze willen geld om een luxe leventje te kunnen leiden met veel glamour en glitter. Ook zijn er jongens die zeggen dat ze al zo veel voor een meisje hebben gedaan, dat ze daar wel iets voor terug mogen krijgen. Anderen maken gebruik van het overwicht en de macht die ze over het meisje hebben: 'Je doet wat ik zeg!'.

- Andere technieken om meiden 'aan het werk te krijgen en te houden' zijn: het dreigen met, of gebruiken van geweld en chantage ten opzichte van het meisje zelf, maar ook ten opzichte van haar naasten. Met name islamitische meisjes zijn zeer chantabel en willen kost wat kost voorkomen dat bekend wordt dat zij geen maagd meer zijn uit angst dat zij door hun familie verstoten worden. Er zijn verhalen bekend van (groeps)verkrachtingen van (islamitische) meiden waarbij de betrokken jongens foto's maakten van de verkrachting en de meiden daar vervolgens mee chanteerden.
- Als meiden eenmaal in de prostitutie zitten, confronteren loverboys hen vaak met onvoorspelbaar gedrag: het ene moment dragen zij de meiden op handen om hen het volgende moment te vernederen en mishandelen. Het meisje blijft hierdoor nog steeds geloven in 'de liefde van haar leven' en verlangen naar de begintijd van hun relatie, maar is tegelijkertijd zo bang dat ze niet snel aangifte zal doen of hulp zal zoeken.
- Om de angst erin te houden, uiten loverboys vaak ook bedreigingen aan het adres van de ouders, broers en zussen van een meisje. Soms worden die ook daadwerkelijk bedreigd en lastiggevallen.

Ook over de werkwijze van de zogenoemde 'loverboys' is een beschrijving gemaakt, te verdelen is in een aantal fasen².

1. Ontmoeting
De loverboy gaat op zoek naar meisjes. Hij doet dit op plekken als op scholen en in winkelcentra. Zij hebben een 'neus' voor meisjes met een problematische achtergrond, bijvoorbeeld een gebroken gezinssituatie, seksueel misbruik of affectieve verwaarlozing. Deze meisjes ontwikkelen hierdoor vaak een laag zelfbeeld, waardoor zij extra gevoelig zijn voor (onverwachte) aandacht.
2. Indruk maken
De jongen maakt indruk op een meisje door bijvoorbeeld in een mooie auto op school te verschijnen. Hij spreekt het meisje aan en is heel aardig tegen haar. Hij verwent haar met cadeaus en veel aandacht.
3. Relatie aangaan
Het meisje vindt deze aandacht geweldig, zeker als ze dit thuis heeft moeten missen. Ze wordt verliefd op de jongen en gaat een relatie met hem aan.
4. Seksueel contact
De relatie verloopt prima. De jongen gaat al snel met zijn vriendin naar bed. Bij allochtone meisjes komt het voor dat zij verkracht worden om zo (ontmaagd) de weg naar huis af te snijden.
5. Grenzen verleggen
Door de vriendin aan te zetten tot seks met vrienden, verlaagt de drempel naar de prostitutie. Soms stimuleert de vriend het meisje ook om soft en/of hard drugs te gebruiken.
6. Aanzet tot prostitutie
Plotseling is er een keerpunt, wanneer de vriend door een emotioneel verhaal of door dwang zijn vriendin aanzet tot prostitutie. Het meisje is inmiddels emotioneel gebonden aan hem en kan daardoor moeilijk bij hem weg gaan. Bovendien is het sociale netwerk van het meisje klein geworden (meestal isoleert de vriend het meisje, eist haar tijd helemaal op).
7. Exploitatie
Als het meisje eenmaal werkt (op straat, achter het raam of in een besloten (illegaal) bedrijf), wordt ze scherp in de gaten gehouden. Als zij werk weigert, kan dit (bedreiging met) mishandeling tot gevolg hebben.

Als eenmaal de eerste stap is gezet, is de weg terug moeilijk. De meiden raken geïsoleerd. Ze zitten achter het raam in een stad waar ze niemand kennen. Of –nog erger- in illegale privé-huizen, panden die niet bekend zijn bij politie of hulpverlening. De klanten komen er binnen via het internet of via mondelinge reclame. De mobiele telefoon heeft het aantal klanten behoorlijk doen stijgen. De meiden

² Bron: het Scharlaken Koord

worden continu in de gaten gehouden. Als ze achter het raam zitten, staat er iemand buiten te posten. In privé-huizen hangen vaak camera's.

De politie heeft weinig grip op de groep van loverboys. Een gecompliceerde factor is dat veel meiden hun (ex-)geliefde niet durven of willen aangeven. Vaak is de angst voor een wraakactie heel groot. Daarnaast koestert een meisje vaak nog veel (verliefde) gevoelens voor haar loverboy, doordat hij lange tijd alles voor haar geweest is. Ze weet best wel dat het niet klopt wat haar vriendje met haar doet of gedaan heeft, maar ze wil daarnaast graag dat hij wél deugt. Ook hebben de meisjes vaak de hoop dat hun loverboy weer terugveranderd.

De slachtoffers

Welke meiden lopen (meer) risico om het slachtoffer van een loverboy te worden?

Allereerst wil ik stellen dat ik van mening ben dat elk meisje het slachtoffer kan worden van een loverboy. Er is echter wel een groep welke door omstandigheden een groter risico loopt. De loverboys 'pikken' deze meiden er gemakkelijk uit omdat dit 'gemakkelijke' slachtoffers zijn. Welke meiden behoren nu tot deze zogenaamde risicogroep³?

- Zeer beïnvloedbare of kwetsbare meiden. Meiden met meervoudige problematiek en een 'hulpverleningsachtergrond', meiden die vaak al op jonge leeftijd van alles hebben meegemaakt en hierdoor 'beschadigd' zijn.

Door gebeurtenissen van vroeger kan een meisje beschadigd zijn geraakt. Ze is opgegroeid in een gezin waarin misschien sprake was van drankmisbruik, emotioneel-, verbaal-, of fysiek geweld, seksueel misbruik, of andere problemen. In elk geval problemen die wel veel emotionele pijn veroorzaakten, maar waar niet op een eerlijke, openhartige en doeltreffende manier over gepraat werd. De situatie en haar gevoelens werden ontkend, gebagatelliseerd, weggepraat, belachelijk gemaakt of veroordeeld en zo leerde ze al vroeg situaties en haar eigen gevoelens te ontkennen, weg te stoppen, net te doen alsof ze er niet zijn. Daardoor mist ze in haar volwassen leven het vermogen om in contact met haar gevoel, de innerlijke stem te zijn en die gevoelens te gebruiken als leidraad om keuzes te maken in het leven en zichzelf te beschermen tegen nieuwe problemen. Ze voelt zich aangetrokken tot mensen die op dezelfde (destructieve) manier met gevoelens omgaan als zij heeft geleerd (de manier waar ze het meest vertrouwd mee is) en ze wordt weer op dezelfde manier beschadigd. Ze loopt rond met een enorme hoeveelheid onverwerkte pijn, verdriet, eenzaamheid, frustratie, machteloosheid, woede en een even grote, bijna onbevredigbare behoefte aan liefde, bevestiging, erkenning, waardering en aandacht, waardoor ze snel ten prooi valt aan, en afhankelijk wordt van mensen die ook maar een beetje lief voor haar zijn en aandacht aan haar besteden ook al zijn hun motieven om dat te doen misschien helemaal niet oprecht.⁴

- Meiden met faseproblematiek: Meiden die in de pubertijd conflicten krijgen met hun ouders (11 % van de slachtoffers is jonger dan 18 jaar; 64 % is tussen de 18 en 24 jaar; 17 % is tussen de 24 en 30 jaar).
- Meiden die zeer streng zijn opgevoed: Meiden uit een streng christelijk, streng islamitisch of traditioneel gezin, waarin zij – vergeleken met leeftijdsgenoten – veel beperkingen opgelegd krijgen (11 van de 29 ondervraagden is van Marokkaanse achtergrond). De gezinscultuur en de heersende cultuur in de bredere samenleving staan haaks op elkaar, waardoor deze meiden in de knel komen (cultuurconflicten). Dit zijn ook meiden uit gezinnen waarin onbesproken gedrag van dochters noodzakelijk is voor de eer van de familie. Meiden uit deze gezinnen zijn

³ Loverboys: feiten en cijfers. Een quick scan; Anke van Dijke en Linda Terpstra

⁴ Robin Norwood; Als hij maar gelukkig is

zeer chantabel, met name als bekend wordt dat zij seks voor het huwelijk gehad hebben. Zij lopen dan het risico op eerge relateerd geweld en eerwraak.

- Meisjes met een licht verstandelijke handicap: Ik schrijf deze scriptie gericht op de hulpverlening aan slachtoffers van loverboys binnen het praktijkonderwijs. Leerlingen van het praktijkonderwijs hebben een IQ tussen de 60 en de 80 en zij zijn hiermee 'zwakbegaafd', of licht verstandelijk gehandicapt. Meiden met een licht verstandelijke handicap behoren tot de groep beïnvloedbare en kwetsbare meiden en zij zijn 'gemakkelijke' slachtoffers voor de loverboy. In de bijlagen geef ik een uitgebreide beschrijving van de doelgroep moeilijk lerende kinderen, ofwel de kinderen met een licht verstandelijke handicap. Belangrijke punten hiervan in combinatie met de problematiek rondom loverboys zijn het onvermogen om situatie in te schatten en te kunnen overzien (waardoor zij vaak *slachtoffer* van situaties worden). Hierdoor wordt de doelgroep vaak als naïef bestempeld. De meiden die slachtoffer dreigen te worden van een loverboy worden in eerste instantie verliefd op een jongen en door de aandacht, bevestiging en 'liefde' die ze van de jongen krijgen, zien zij geen gevaar en hebben ze weinig tot geen besef van hetgeen waar ze in verzeild raken. Ze genieten alleen maar van de aandacht die ze krijgen en in hun naïviteit geloven ze alles wat hun loverboy zegt. Het zijn vaak jonge meiden met een laag zelfbeeld welke, vaak meer dan jongeren met een 'normaal' IQ op zoek zijn naar aandacht, bevestiging en een groep om bij te horen.⁵

Oorzaken

Oorzaken op microniveau

Ik heb het hiervoor gehad over de 'typische' risicomeiden. Van hieruit wordt duidelijk welke factoren op microniveau van invloed zijn op de problematiek loverboys, te weten;

- Puberteitconflicten / identiteitscrisis (meiden in de puberteit zijn vatbaarder)
- Tekort aan weerbaarheid; kwetsbaar, onzekerheid, naïef, beïnvloedbaar, afhankelijk
- Weinig draagkracht
- Zwakbegaafd / licht verstandelijk gehandicapt
- Trauma's, psychische problemen

Oorzaken op micro/mesoniveau

❖ **Socialisatie en opvoeding**

De opvoeding is van groot belang voor de socialisatie en de verdere ontwikkeling van jongeren. In de kindertijd worden (gedrags)patronen aangeleerd welke in de persoonlijkheid zullen integreren. Welke normen en waarden heeft het kind meegekregen? In welke mate kreeg het kind vrijheid, liefde/erkenning en aandacht? De rol van ouders is door de jaren heen aanzienlijk veranderd. Vroeger werd er vooral autoritair opgevoed door ouders, vandaag de dag zijn ouders toegeeflijker en is de opvoedingsstijl democratisch. Dit zorgt ervoor dat kinderen al vroeg verantwoordelijk zijn voor eigen keuzes en ideeën welke gevormd worden. In sommige gevallen heeft dit een positieve uitwerking op het kind, maar het kan echter ook averechts werken. Kinderen, en zeker kinderen met een (licht) verstandelijke handicap, hebben grenzen en handvatten nodig en wanneer zij deze grenzen en handvatten niet aangereikt krijgen lopen zij meer risico om door de bomen het bos niet meer te zien en door onwetendheid fouten te maken. Anderzijds kan de autoritaire opvoedingsstijl juist teweegbrengen dat kinderen zich vijandig en opstandig naar ouders en/of anderen toe opstellen. Om hierbij een

⁵ Zie bijlage 3.

koppeling te maken naar problematiek rondom loverboys kan gezegd worden dat beiden opvoedingsstijlen gevaar kunnen opleveren wanneer zij in uiterste vormen toegepast worden.

Er zijn sekseverschillen te constateren in de opvattingen, denkbeelden, gedragingen en rolverwachtingen van jongens en meisjes over seksualiteit. Ook zijn er sekseverschillen in de ervaringen, belevingen en verwachtingen van intimiteit en seksualiteit. Seksualiteit is een thema dat seksespecifiek benaderd dient te worden. Socialisatie en opvoeding bepalen grotendeels de manier waarop een jongere seksueel gevormd is.

Binnen traditionele opvoedingsculturen wordt een sterk onderscheid gehanteerd in de benadering van jongens en meisjes en in de rollen die ze toegekend krijgen; dit noemt men de seksestereotype opvoeding. Een seksestereotype opvoeding komt er op neer dat een meisje in de regel tamelijk beschermd opgevoed wordt. Van haar wordt verwacht dat zij op school goed presteert, maar ook dat ze zich in het huishouden inzet. Ze wordt voorbereid op haar toekomstige rol van echtgenote en moeder en daarbij nauwelijks ingelicht over seksualiteit. De sociale controle ten aanzien van het meisje kan daarbij vrij sterk zijn.

De jongen krijgt vaak meer vrijheid, maar soms ook een zware verantwoordelijkheid voor de familie. Van jongs af aan mag hij meer op straat spelen met zijn vriendjes en experimenteren. Later wordt hij gestimuleerd om uit te gaan. Dat hij op school slecht presteert en laat naar bed gaat, wordt vaker dan bij een meisje geaccepteerd. In sommige kringen wordt hij vooral op de rol van kostwinner voorbereid en in andere op die van een “vrije” man die van het ene naar het andere vriendinnetje trekt en relatief weinig verantwoordelijkheden voor eventuele kinderen neemt. De seksespecifieke rollen kunnen de persoonlijke ontwikkeling en ontplooiing beperken.

Oorzaken op macroniveau

Hieronder wil ik kort ingaan op wat mijns inziens maatschappelijke oorzaken zijn van de problematiek. De maatschappij verandert immers snel en dit heeft gevolgen voor hoe mensen in het leven staan en onderlinge relaties invulling geven.

❖ De huidige maatschappij; modernisering; secularisering en individualisering

Ik beschouw de maatschappij als ‘snel’, complex, veeleisend en prestatiegericht. Mensen zijn zagezegd ‘vrij’ en ondervinden vaak geen houvast meer aan een kerk of een geloofsovertuiging. De maatschappij is individualistisch geworden: mensen worden geacht zelf keuzes te maken en hiervoor de verantwoordelijkheid te dragen. (Volwassen) mensen lopen veelvuldig op hun tenen en naar mijn mening is deze draaglast een belangrijke oorzaak van depressie en burn-out. Ook voor jongeren wordt deze spanning al vroeg merkbaar. Jongeren moeten snel volwassen worden, er is weinig tijd meer om onbezorgd kind te zijn. Zij maken deel uit van verschillende (sociale) systemen; gezin/thuis, school/werk, buurt, sportclubs/verenigingen en vrienden. Al deze verschillende systemen stellen verwachtingen aan de jongere waar hij of zij aan moet voldoen. Deze verwachtingen zijn vaak hoog en hierdoor hebben veel jongeren het gevoel overvraagd te worden en hierdoor op hun tenen te lopen. Denk hierbij aan het bekende ‘meeloper’gedrag wat veel jongeren vandaag de dag laten zien. Zeker voor de doelgroep met een licht verstandelijke handicap is deze draaglast zwaar. Zij worden geacht ver vooruit te kijken en te anticiperen, iets wat voor hen moeilijk haalbaar is. Dit kan ervoor zorgen dat jongeren onzeker en faalangstig worden.

Steeds vaker wordt het maatschappelijk werk geconfronteerd met ‘multi probleemgezinnen’. Ook dit is mijns inziens een gevolg van de modernisering van de maatschappij. Steeds meer gezinnen lopen ‘vast’ in de complexe maatschappij. Er ontstaan problemen rondom werk, inkomen, financiën, huisvesting, relaties, opvoeding enzovoorts. Deze problemen hebben een onderlinge wisselwerking, houden elkaar in stand en kunnen elkaar zelfs veroorzaken en versterken. Een multi problematische situatie is op deze wijze snel ontstaan. Dit creëert een instabiele basis voor de jongere.

❖ De multiculturele maatschappij

Als maatschappelijke oorzaak kan tevens onze multiculturele maatschappij genoemd worden. Loverboys zijn veelal van Marokkaanse afkomst. Vanuit de islamitische cultuur wordt er op een andere manier naar status, man/vrouw en seksualiteit gekeken. Dit zorgt er onder andere ook voor dat Marokkaanse meisjes een gemakkelijk slachtoffer zijn én blijven, omdat zij na het misbruik vaak niet meer terug kunnen of durven uit angst voor eerwraak.

Kenmerkend voor meer traditionele opvoedingsculturen is het ontbreken van een goede communicatie tussen ouders en kinderen. Dit heeft alles te maken met de perceptie van de ouders op de machtsverhoudingen tussen volwassenen en kinderen. Veel ouders zijn van mening dat alleen de volwassenen beslissingen mogen nemen en dat kinderen dienen te gehoorzamen. Verder is het zo dat deze ouders tijdens hun socialisatie vaak niet hebben geleerd hoe ze met de eigen ouders kunnen communiceren. Dat wat ze niet zelf als bagage hebben gekregen, kunnen zij ook niet doorgeven aan de eigen kinderen. Daar komt verder nog bij dat de migratie en de huidige maatschappelijke ontwikkelingen het isolement van de ouders versterkt hebben. Sommige ouders zijn gemarginaliseerd en in een defensieve houding gedwongen. Daardoor zijn ze meer geneigd aan de oude, vertrouwde opvoedingsstijlen en –praktijken vast te houden.

Omdat de normen en waarden thuis verschillend zijn van die buitenhuis, ondervinden veel jongeren een soort interne culturele strijd. Buitenhuis worden deze jongeren namelijk geacht zich mondig en zelfbewust op te stellen. Zij worden geconfronteerd met veel seks in de media en vrije omgangsvormen in de peergroep.

❖ De invloed van media

In de media draait het steeds meer om seks. Jongeren worden geconfronteerd met hiphop- en rapvideoclips en deze beelden hebben invloed op hun normen en waarden. Denk aan de clips waarin een man als ‘pooier’ afgebeeld wordt: stoer, rijk, machtig en omringd door schaargeklede vrouwen welke zich als gewillige groupies voor hun voeten gooien. Hierdoor krijgen beïnvloedbare jongeren een vertekend beeld van hoe de werkelijkheid in elkaar steekt. Zij kunnen geloven dat gedrag en rolpatronen van man en vrouw op deze wijze in elkaar (horen te) zitten en mogelijk willen zij zich naar dit verwachtingspatroon gaan gedragen. Dit gevaar loert weer specifiek voor de doelgroep ‘meiden van het praktijkonderwijs’, omdat zij als gevolg van hun beperking gemakkelijk te beïnvloeden zijn en moeilijk eigen inzichten kunnen verwerven. Kennis en informatie wordt dus al snel via derden (in dit geval is dit de media) vergaard.

❖ De invloed van techniek

Door het gebruik van internet (chatten, msn) en mobiele telefonie (bellen, sms) is het voor jongeren gemakkelijk om contact met elkaar te leggen en te onderhouden. Internet, en dan met name msn messenger, het gebruik van de webcam of profielensites zoals www.sugababes.nl of www.cu2.nl, is vaak een bron van ellende. Contact leggen via het Internet is gemakkelijk en meiden geven zich, letterlijk en figuurlijk, ‘bloot’ en komen hierdoor in contact met de verkeerde mensen en situaties. Meiden worden via het internet benaderd (bijvoorbeeld door ‘fake’ modellenbureaus) verleid, gemanipuleerd, gechanteerd en/of bedreigd. Bovengenoemde sites blijken belangrijke vindplaatsen te zijn voor de loverboys.

Gevolgen

Maar wat zijn nu de *gevolgen* van de problematiek? Welke (psychosociale) problemen ondervindt een meisje wanneer zij het slachtoffer is geworden van een loverboy?

In dit geval is de *problematiek* het contact met de loverboy; het kan hier dus een dreigend probleem zijn (een meisje heeft contact met een loverboy; zij bevinden zich in de ronselphase), of een (ver)gevoerd probleem wat al daadwerkelijk gaande is. In dit laatste geval wordt het meisje uitgebuit

en gedwongen om als prostituee te werken. Een meisje dat gedwongen in de prostitutie werkt loopt mogelijk gevaar. De loverboy wil haar niet verliezen en zal er alles aan doen om ervoor te zorgen dat het meisje niet bij hem weg zal gaan. Dit kan door middel van bedreigingen en chantage, maar ook kan de loverboy gebruik maken van 'zachte dwang' en misleiding; hij laat het meisje geloven afhankelijk van hem te zijn. Een meisje wat haar loverboy verlaten heeft loopt mogelijk het gevaar dat hij naar haar op zoek is gegaan.

Het meisje heeft hoe dan ook bescherming nodig. Samenwerking met politie is hier op zijn plaats. Hierover schrijf ik later meer.

Vaak zit het meisje in een sociaal isolement doordat de loverboy haar heeft losgeweekt van vrienden en familie. Ze kampt met gevoelens van eenzaamheid en schuld en de verhouding tussen draagkracht en draaglast is vaak ernstig verstoord. Door de langdurige misbruiksituatie heeft zij geestelijke en/of lichamelijk letsel opgelopen en zij is misschien verslaafd geraakt aan drugs. Tevens komt het in de praktijk vaak voor dat de loverboy leningen heeft afgesloten op de naam van het meisje waardoor het meisje met schulden is komen te zitten. Kortom; problemen doen zich voor op de verschillende levensgebieden van het meisje. Het is logisch dat er een verschil is tussen de gevolgen afhankelijk van de fase waarin het meisje verkeert. Wanneer zij daadwerkelijk geëxploiteerd wordt/werd zijn de gevolgen vaak van grote omvang.

Hieronder een opsomming van mogelijke gevolgen:

- ❖ Persoonlijke problemen (psychologisch);
 - Schuldgevoelens
 - Verwerkingsproblemen
 - Depressiviteit
 - Angstgevoelens
 - Slaapproblemen
 - Automutilatie (zelfbeschadiging)
 - Verslavingsproblematiek
 - Eenzaamheid
 - Laag gevoel van eigenwaarde
 - Verlatingsangst
 - Het ontbreken van zelfvertrouwen en identiteitsbeleving

- ❖ (Psycho) sociale problemen; relationele problemen;
 - Het ontbreken van een sociaal netwerk om op terug te vallen (familie, vrienden, denk hierbij ook aan eergereleerd geweld)
 - Problemen in de relaties met anderen; contact leggen en onderhouden
 - Moeite met vertrouwen van mannen

- ❖ Concrete, materiële problemen (maatschappelijk/economisch);
 - Onvoldoende veiligheid
 - Geen baan en/of opleiding hebben en hierdoor geen financiële middelen hebben,
 - Schulden,
 - Huisvestingsproblemen
 - Gezondheidsproblemen hoofdpijn, buikklachten, eetproblemen, seksuele overdraagbare aandoeningen, zwangerschap).

De betrokkenheid van het Maatschappelijk Werk vroeger en nu

Prostitutie wordt vaak het oudste beroep ter wereld genoemd. In Nederland is prostitutie nooit verboden geweest, wel de exploitatie van prostitutie. Per 2000 is de strafbaarstelling van exploitatie van prostitutie officieel uit het wetboek van strafrecht verdwenen, daarvoor werd het in Nederland gedoogd. Hiervoor werd gekozen om de uitbuiting van minderjarigen, illegalen en onvrijwilligen in de

prostitutie te bestrijden en hulpverleningsinstanties beter toegang te bieden tot deze nu officiële beroepsgroep.

Prostitutie heeft zich altijd afgespeeld in een subcultuur en prostituees hebben hiermee altijd een gemarginaliseerde plaats in samenleving gehad. Contact tussen prostituees en overheidsinstellingen vond nauwelijks plaats. Prostituees met hulpvragen wisten en weten de weg naar de (gemeentelijke) instellingen vaak niet gemakkelijk te vinden. De onbekendheid met de prostitutiesector bij ambtenaren en hulpverleners maakt dat prostituees die wel bij instanties aankloppen vaak weerstand en onbegrip ondervinden. Om een sterke en geïntegreerde positie in de maatschappij te bewerkstelligen kunnen de meeste prostituees ondersteuning gebruiken. Ondersteuning aan prostituees begint met laagdrempelige contacten om vertrouwen te winnen en kan uitmonden in praktische, concrete ondersteuning. Zo houdt het Prostitutie Maatschappelijk Werk (PMW) in Rotterdam zich bezig met zowel praktische als psychosociale hulp aan (ex-)prostituees.

Sinds begin jaren negentig worden (jeugd)hulpverleningsinstanties (Bureau Jeugdzorg, het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling, MEE, Stek Jeugdzorg, Flexus asielzoekerscentra) en scholen geconfronteerd met een nieuw verschijnsel in de prostitutie; jonge, soms minderjarige meiden, worden door een zogenaamde loverboy gedwongen om in de prostitutie te gaan werken. De hulpverlening had zich hiervoor altijd gericht op het verbeteren van de positie van prostituees in de maatschappij, nu kwam er een ander gesignaleerd probleem naar voren. Scholen, maatschappelijk werkinstellingen en overige instanties voor hulpverlening hadden van begin af aan een signaleringsfunctie. Zij signaleerden afwijkend- of probleemgedrag bij jonge meiden en werden geconfronteerd met de gevaren van buitenaf. De hulpverlening richtte zich in eerste instantie alleen op het 'bevrijden' van de meisjes uit de crisissituatie; veiligheid stond immers voorop. Vaak werd er door maatschappelijk werkers voor gekozen om een meisje uit huis te plaatsen. Mijns inziens was er in deze tijd nog heel weinig bekend over dit relatief nieuwe probleem en werden de oplossingen vooral gezocht in symptoombestrijding. Pas later drong het probleem door in de gemeentes en werd er gewerkt aan preventieprojecten. Inmiddels is er meer bekend over het verschijnsel en hiermee de problematiek loverboy. Steeds meer gemeentes hebben een ketenaanpak ontwikkeld en samenwerking tussen instellingen is een belangrijk uitgangspunt gebleken. Ook scholen, buurtcentra en hulpverleningsinstanties zijn zich inmiddels goed bewust geworden van de omvang van het probleem en hiermee de noodzaak om in te spelen op de situatie. Maatschappelijk werkers vandaag de dag signaleren, voeren preventie uit (onder andere door middel van voorlichting, scholing, deskundigheidsbevordering) en bieden opvang en hulpverlening aan slachtoffers. Tevens heeft het maatschappelijk werk op macroniveau een zeer belangrijke functie als het gaat om opsporing en vervolging van de daders en later mogelijk daderhulpverlening. Daarnaast kan het maatschappelijk werk bijdragen aan het ontwikkelen van methodiekontwikkeling en het opzetten van nieuwe projecten ter preventie. Eén van deze projecten is de nieuwe ketenaanpak Jeugdprostitutie in Rotterdam. Deze aanpak richt zich op alle facetten van de hulpverlening; preventie; signalering; opvang en hulpverlening. Hier kom ik later in het verslag nog vaker op terug.

Signalen

Wie vangt signalen op?

Signalen kunnen op veel verschillende plaatsen opgevangen worden. Denk aan politie, hulpverleningsorganisaties, jeugdzorg, jongerenwerkers, docenten, leerplichtambtenaren, schoolmaatschappelijk werkers, jeugdverpleegkundigen en opvanginstellingen. Ook iedereen in de directe omgeving van de jongere kan signalen herkennen, denk aan ouders, familieleden of vrienden. De grote groep slachtoffers vindt het moeilijk om aan te geven wat er gaande is. Vaak zien zij de problemen niet in ("hij houdt toch van me?") of ze durven het probleem niet kenbaar te maken uit schaamte/schuldgevoelens of uit angst voor wraakacties. We hebben het hier over een groep goedgelovigen meiden met een laag zelfbeeld welke de ernst van de situatie of de gevolgen vaak niet

inzien. Logisch gevolg hiervan is dat meiden dus niet vanzelf naar buiten treden met het probleem, maar vaak wel laten merken dat er iets gaande is. Juist om deze reden is het belangrijk dat de omgeving zich bewust wordt van de signalen welke een meisje kan geven.

Wanneer jongeren worden gedwongen tot prostitutie, vertonen zij vaak een ander gedrag dan eerst. In het kader van het project *'Beauty & the Beast'* is een lijst van signalen van jongerenprostitutie opgesteld, die beroepskrachten behulpzaam kan zijn.⁶

Signaleringslijst

Gedrag/houding ten opzichte van anderen

- heeft opeens afwijkende normen
- lijkt opeens alleen bezig te zijn met seks
- heeft plotseling belangstelling voor bepaalde jongens
- daagt uit
- reageert spanningen af
- heeft veel nieuwe contacten
- gaat om met 'ouderen'
- blowt, vertelt over gebruik
- stelt zich extra sociaal wenselijk op
- heeft weinig binding met thuis

Gedrag/houding ten opzichte van omstandigheden

- is snel wisselend qua emoties
- is weinig flexibel
- ziet niet in hoe zij situaties kan benaderen/veranderen
- heeft het idee 'dat overkomt mij weer'

Uiterlijk en fysieke gesteldheid

- ziet er vermoeid uit
- is vermagerd
- ziet er anders gekleed uit
- ziet er qua make-up anders uit
- ziet er juist heel verzorgd uit
- ziet er uitdagend uit
- heeft psycho-somatische klachten (geen direct aantoonbare lichamelijke oorzaak)
- (terugkomende) blaasontsteking
- zelfverwonding (verbergt dit angstvallig of loopt er juist mee te koop)

Houding ten opzichte van zichzelf

- lijkt geen eigen identiteit te hebben
- heeft een lage zelfwaardering
- heeft een weinig realistisch zelfbeeld (over-/onderschat zichzelf)
- is snel te beïnvloeden
- durft/kan geen grenzen aangeven
- voelt zich slachtoffer van bepaalde situaties, machteloos
- kan geen alternatieven bedenken
- is depressief

Gedrag (algemeen)

- ziet er anders uit dan voorheen

⁶ De signaleringslijst is samengesteld door de Stichting Ambulante Jeugdhulpverlening Utrecht, Stade PPI en Pretty Woman.

- eet slecht
- drinkt en/of blowt
- ziet er plotseling afwijkend uit
- gaat extreem vaak uit
- hangt veel op straat rond
- heeft veel geld/dure spullen
- is overdreven vrolijk (masker)
- trekt zich terug
- heeft plotselinge huilbuien
- heeft woede-uitbarstingen
- vertelt overdreven verhalen
- vertoont op verschillende plekken totaal ander gedrag
- gaat onregelmatig naar school, spijbelt, slechte prestaties
- heeft thuis veel problemen, vertoont weglooptgedrag
- is niet aanspreekbaar op gedrag
- vermijdt onderwerp prostitutie of projecteert op anderen

Sinds de ketenaanpak in Rotterdam bestaat er nog een andere signaleringslijst. In deze signalenlijst, onderdeel van het Preventiepakket Jeugdprostitutie, wordt via een puntentelling aangegeven welke combinatie van signalen vraagt om verhoogde aandacht en acties van de betrokken partijen. Hier kom ik later, in het hoofdstuk methodiekontwikkeling, op terug.

De opvattingen van de betrokken partijen over de aanpak van het probleem

De problematiek rond loverboys dringt bij steeds meer gemeenten door. Ook in de Tweede Kamer, waar overleg heeft plaats gevonden over loverboys, wordt het probleem steeds hoger op de politieke agenda geplaatst. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft 44 gemeenten gevraagd hoe groot het probleem van loverboys is en hoe ze de problemen daar aanpakken. Er blijken grote verschillen te bestaan tussen de gemeenten. Zo zijn enkele gemeenten al ver gevorderd met het ontwikkelen van een aanpak, maar zijn er daarnaast ook gemeenten die zeggen totaal geen ervaring te hebben met de problematiek.

Uiteindelijk is de politiek verantwoordelijk voor de samenleving en voor de huidige problemen die spelen in de samenleving. De politiek richt zich voornamelijk op de opsporing en vervolging van de loverboys zelf én op opvangvoorzieningen voor meiden. Tevens richt de Tweede Kamer zich op voorlichting en preventie binnen het onderwijs. Zo wil de Tweede Kamer zwaardere straffen (de maximale celstraf van 10 jaar zou verhoogd moeten worden naar 20 jaar, wil Nieuw Rechts), een registratie van de achtergronden en onderzoek naar de omvang van het probleem. PvdA en D66 willen dat strafzaken van loverboys voortaan apart worden geregistreerd. Alleen dan kan duidelijk worden hoeveel loverboys in Nederland actief zijn en of ze georganiseerd of incidenteel te werk gaan. De Christen Unie wil verplichte preventieve lessen op alle scholen. Het CDA pleit voor voorlichting aan ouders.

Er zijn wetenschappers die beweren dat loverboys niet bestaan, maar dat zij een door de media en hulpverlening bedacht fenomeen zijn. In april 2005 publiceerde een onderzoeksgroep van het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen het rapport 'Loverboys' of modern pooierschap in Amsterdam. Volgens de onderzoekers is er geen reden om de werkwijze van loverboys te onderscheiden van andere pooiers.

Volgens hulpverleners en enkele politici bestaat het probleem van loverboys wel. Een landelijk onderzoek van de stichting Transact bestudeerde alle dossiers van loverboys van de afgelopen zeven jaar. De conclusie van dit onderzoek luidt dat de 57 veroordeelden en de 92 verdachten die zij onderzocht hebben slechts een topje van de ijsberg zijn. De pakkans van een loverboy is volgens de projectleider Lou Repetur namelijk minimaal. Ook in de hulpverlening krijgt men met slachtoffers van

loverboys te maken. Bij het PMW in Rotterdam meldden zich in het eerste kwartaal van 2005 vijftien slachtoffers van loverboys. De hulpverlening geeft met deze cijfers aan wel met slachtoffers van loverboys in aanraking te komen. Volgens hen bestaat dit type jongen dus wel. De hulpverlening die zij bieden is dan ook op slachtoffers van dit type jongen afgestemd.

De deskundige hulpverleningsinstanties (PMW, Pretty Woman, Scharlaken Koord) pleiten voor voorlichting voor zowel de meiden zelf als voor de betrokken instanties; school, buurtcentra, familie enzovoorts. Veel meiden en betrokkenen hebben wel eens van een loverboy gehoord, maar weten er inhoudelijk vrij weinig van af. Meiden moeten weten hoe ze een loverboy kunnen herkennen en de omgeving moet weten hoe ze een (potentieel) slachtoffer kunnen herkennen. Hierbij is het uitgangspunt; het probleem moet overal bekend worden; voorkomen is beter dan genezen. Scholen staan in hun beleving nog altijd vaak machteloos als het gaat om de problematiek loverboys en zij vragen om meer deskundigheidsbevordering. Daarnaast willen scholen hun sociale kaart graag uitbreiden en een meld- en verwijzroute kennen waarnaar ze kunnen doorverwijzen of waarbij ze terecht kunnen voor advies en informatie.

Tevens pleiten deskundige hulpverleningsinstanties voor de zogenaamde ketenaanpak. Deze ketenaanpak is begonnen in Zwolle en inmiddels hebben steeds meer gemeentes een eigen ketenaanpak ontwikkeld. In Rotterdam is er sinds kort een ketenaanpak ontwikkeld waar onder andere de politie, Bureau Jeugdzorg, PMW en de Raad van de Kinderbescherming deel van uitmaken. Alle betrokken instanties zien veiligheid en bescherming als het speerpunt in de hulpverlening aan (potentiële) slachtoffers.

En wat willen de meiden zelf? Opvangcentrum Asja in Leeuwarden deed onderzoek onder een aantal ex-slachtoffers; 'Loverboys' moeten zwaarder worden gestraft en ook intensiever worden behandeld als ze weer op vrije voeten komen. Dit vinden meisjes in het Leeuwarder opvanghuis Asja. De slachtoffers vinden het oneerlijk dat zij jarenlang lijden onder de gevolgen, terwijl de daders al snel weer op straat staan. De meiden moeten zich dan nog steeds verbergen uit angst voor geweld.

De opvattingen over wat een wenselijke aanpak is lijkt me duidelijk; alle betrokken partijen pleiten voor méér preventie; voorlichting, informatiebijeenkomsten en scholing. Scholing als in deskundigheidsbevordering en trainingen om de meiden sociaal vaardig en weerbaar te maken. Tevens wordt er gevraagd om onderzoek; cijfers; hoeveel meiden worden het slachtoffer? Wat is het profiel van de slachtoffers, én van de daders? De overheid is bereid om meer geld vrij te maken ter preventie op scholen. Vanuit gemeentes is er steeds meer vraag naar een zogenaamde ketenaanpak. Er lijkt veel behoefte te zijn aan samenwerking en coördinatie tussen instellingen onderling.

Mijn visie op de aanpak

Allereerst maak ik een koppeling naar de vierde kerntaak van het maatschappelijk werk; *Signalering, belangenbehartiging en preventie*. Deze drie subtaken houden het meeste verband met mijn probleemstelling en zijn vanaf nu bepalend voor mijn verdere verslag.

De problematiek 'loverboys' is een relatief nieuw, onbekend en bovendien zeer complex verschijnsel. Er is niet één oorzaak aan te wijzen, maar het probleem is een gevolg van verschillende maatschappelijke en persoonlijke factoren. Zo noemde ik de complexe maatschappij, de multiculturele samenleving, de media én de 'zwakte' van de (potentiële) slachtoffers als mogelijke oorzaken. Op al deze oorzaken moet ingespeeld worden, maar tevens moeten de gevolgen aangepakt worden: symptoombestrijding.

Gezien het feit dat er steeds meer bekend wordt over het probleem, kan de hulpverlening en aanpak steeds beter afgestemd worden. Meiden moeten gewaarschuwd worden voor loverboys, zij moeten op de hoogte gesteld worden van de ronselmethode én ze moeten in staat worden gesteld om de situatie te herkennen als het moment daar is. Dit geldt niet alleen voor de meiden, maar tevens voor de sociale omgeving van het meisje.

Alleen kennis is geen oplossing; daarnaast moet gewerkt worden aan de weerbaarheid van de meisjes zodat zij in staat zijn om voor zichzelf op te komen en leren hun grenzen te bewaken. We weten

inmiddels welke meiden (meer) risico lopen om slachtoffer te worden. Deze kennis moeten we gebruiken om deze groep meiden weerbaar te maken door middel van trainingen en gespreksvoering. Ik ben ervan overtuigd dat (basis)scholen veel meer én vroegtijdiger moeten gaan investeren in preventie. Voorlichting en preventielessen hoeven zich niet persé op loverboys te richten, maar op seksualiteit, relaties, grenzen, 'nee zeggen' en weerbaarheid. Deze lessen hebben niet alleen een nuttig effect tegen loverboys, maar komen ook van pas bij andere moeilijke situaties in het leven. Ik ben van mening dat veel meiden vandaag de dag niet meer weten hoe het er in een 'normale' relatie aan toegaat. Zij hebben een verstoord beeld door de media. Relaties, intimiteit en seksualiteit moet een opnieuw besproken thema worden en wat mij betreft al vanaf de lage klassen op de basisschool, weliswaar afgestemd op de belevingswereld van de kinderen. Jongeren moeten zich bewust worden van eigen normen en waarden en (het bewaken van hun) eigen grenzen.

Hulpverlening komt soms te laat. Wat als meiden al slachtoffer zijn geworden? Als belangrijkste insteek zie ik veiligheid en bescherming. Meiden zien de problemen zelf vaak niet in, of zijn zodanig bang, beschadigd of wantrouwend dat hulp in het vrijwillige kader niet meer op gang komt. Soms is er sprake van schuldgevoelens of schaamte, waardoor een meisje niet open staat voor hulpverlening. In dergelijke gevallen zou een meisje per direct uit de omgeving gehaald moeten worden en gesloten geplaatst moeten worden. Pas in een later stadium wordt er gekeken naar toekomstperspectief, sociaal netwerk en verwerking. Hiervoor wil ik verwijzen naar de behoeftepiramide van Maslow welke mijns inziens als leidraad zou moeten dienen.

Het probleem en van daaruit mijn voorstel heeft twee kanten; preventie, én hulpverlening wanneer er een probleem gaande is. Ten eerste zouden alle hulpverlenende instanties én hiermee alle hulpverleners hun ogen moeten openen voor de problematiek. Dit kan verwezenlijkt worden door middel van brochures, voorlichtingsmateriaal, campagnes (media), maar ook via voorlichtingsdagen en bijeenkomsten georganiseerd door professionals. Zo heb ik een aantal weken geleden een landelijk symposium bezocht met als thema 'loverboys'. Tijdens dit symposium werd ingegaan op de problematiek en op alle mogelijke vormen van opvang en hulpverlening. Een andere bijeenkomst gericht op loverboys betrof de bijeenkomstmiddag Jeugdprostitutie vanuit de GGD. Hier werd gesproken over de ketenaanpak. Tijdens deze twee voorlichtingen merkte ik dat het probleem voor veel mensen werkzaam in de hulpverlening, zoals verpleegkundigen, algemeen maatschappelijk werkers, toch nog relatief onbekend is en dat zij kampen met veel vragen. Juist deze mensen hebben een belangrijke signaleerfunctie. Ik denk dat het gunstig is als alle mogelijke betrokkenen welke signalen op kunnen vangen 'geschoold' worden. De problematiek neemt toe en we moeten er met z'n allen aan werken om dit probleem te stoppen, bij de kern aan te pakken én te verhelpen. Ik pleit allereerst voor meer voorlichting en training aan professionals en aan jongeren en hun familie. Dit met als doel preventie. Ten tweede pleit ik voor intensieve samenwerking; school is een plaats waar veelvuldig geronseld, maar tevens ook gesignaleerd wordt. Scholen kunnen samenwerken met hulpverleningsinstanties gericht op prostitutie en jeugdzorg. Elke school zou een maatschappelijk werker in dienst moeten hebben om deze hulp in gang te zetten en te coördineren. De lijnen zouden kort moeten zijn en de instanties laagdrempelig. Elke school zou een meld- en verwijzroute moeten hanteren welke voor iedereen duidelijk en begaanbaar is. Samenwerking met het sociale systeem van een meisje zie ik als een pré. Ouders en verzorgers zijn vaak goed in staat gedrag te signaleren, uiteindelijk zijn zij ook de personen op wie het meisje ten allen tijden terug moet kunnen vallen. Er moet dus gewerkt worden aan het versterken van dit systeem. Hier kom ik verder op terug in het hoofdstuk methodiekontwikkeling.

Ik stel dat de hulpverlening zich moet richten op:

- Preventie; voorlichtingsbijeenkomsten voor leerlingen en docenten, maar ook voor familie en overige betrokkenen vanuit het systeem van het meisje; deskundigheidsbevordering voor docenten en hulpverleners; weerbaarheidstraining/sociale vaardigheidstraining; seksuele voorlichting; individuele gespreksvoering en het herkennen van de risicogroepen
- (Vroegtijdig) signaleren
- Een duidelijke en toegankelijk meld- en verwijzroute

- Opvang, veiligheid en bescherming bieden in samenwerking met de politie en de Raad voor de Kinderbescherming
- Samenwerken met 'deskundige' hulpverleners op het gebied van gedwongen prostitutie en loverboys
- Vertrouwen en steun bieden aan het slachtoffer
- 'Hier-en-nu', vindplaatsgericht, en toekomstgericht werken; perspectief bieden; huisvesting, school, werk, vrije tijd en sociaal netwerk. Dit ook in samenwerking met instanties voor (jeugd)hulpverlening.
- Positieve bekrachtiging, krachten en kwaliteiten benoemen en benadrukken (positieve ervaringen op laten doen) en het schuldgevoel proberen te verminderen
- Traumaverwerking
- Inzicht geven in gedrag en problematiek
- Systeemgericht werken; samenwerken met het sociale en professionele systeem van het meisje. Het sociale systeem dient als versterking en moet gezien worden als een ondersteuningssysteem
- Seksespecifiek werken, emancipatorische uitgangspunten

Tevens wil ik stellen dat ik van mening ben dat loverboys wel degelijk te onderscheiden zijn van 'gewone' pooiers, omdat zij gebruik maken van een fakerelatie, verleiding, misleiding en valse beloftes. Jonge, kwetsbare meiden worden verliefd en vallen voor een man waarvan ze denken dat hij oprecht liefde toont. Later blijkt deze man enkel misbruik gemaakt te hebben van de kwetsbare positie van het meisje. Deze manipulatie is moeilijk aantoonbaar en de loverboy is hier nauwelijks voor te straffen, zeker wanneer het meisje ouder dan achttien jaar is. Toch maakt de combinatie van ver- en misleiding én gedwongen exploitatie de loverboy, mijns inziens, twee keer zo schuldig! Ik ben niet voor verdubbeling van de maximale straf. Wel vind ik dat de loverboy is het bestaande systeem meer straf zou moeten krijgen en niet 'weg moet komen' met een paar maanden cel- of taakstraf. Tevens vind ik dat jongens als zijnde potentiële loverboys ook voorgelicht moeten worden. Ook zij krijgen beelden mee uit de media en vormen van hieruit normen en waarden. Het zijn vaak jongens uit traditionele gezinnen welke kampen met cultuurconflicten; thuis worden ze kort gehouden en buiten lijkt alles te kunnen en te mogen. Dit scheidt verwarring. Vaak hoor je jongens denken: 'zij lopen er toch bij als sletten? Wat doen wij verkeerd?'. Dit beeld moet veranderd worden.

Innovatievoorstel

Ik pleit, evenals de Christen Unie, voor het verplicht stellen van preventielessen op scholen. Zowel de professionals als de meiden moeten intensief en structureel voorgelicht en geschoold worden. Dit gebeurt mijns inziens nog te incidenteel. Regelmaat, structuur en herhaling zijn de voorwaarden voor een efficiënte preventie.

In mijn visie stelde ik samengevat alle facetten van de hulpverlening aan (potentiële) slachtoffers van loverboys. Zo noemde ik preventie, (vroegtijdige) signalering, opvang en hulpverlening. De problematiek is complex en veelzijdig en vraagt wat mij betreft om een intensieve samenwerking tussen verschillende instellingen en betrokkenen. Ik ben een grote voorstander van de ketenaanpak. De ketenaanpak komt in het volgende hoofdstuk uitvoerig aan bod. Sowieso pleit ik voor samenwerking en korte lijntjes tussen instellingen, omdat op deze manier het risico verminderd wordt dat een cliënte door de gaten van het vangnet valt, maar de samenwerking met de Raad van de Kinderbescherming is mijns inziens een goed initiatief, omdat er van hieruit hulpverlening in een verplicht kader geboden kan worden. Loverboys voeren strafbare feiten uit en dit probleem dient dus ook strafrechtelijk aangepakt te worden. Tevens bekijken alle betrokken instellingen het probleem vanuit eigen perspectief, hebben eigen mogelijkheden én deskundigheid. Zo heeft school de meest belangrijke signaleringsfunctie, kan Jeugdzorg de daadwerkelijke hulpverlening voor kind en ouders op gang zetten en heeft het PMW de nodige deskundigheid in huis rondom prostitutie en de hulpverlening gericht op de verwerking. Ik pleit voor een ketenaanpak binnen elke gemeente.

Er dient systeemgericht gewerkt te worden. Samenwerking richt zich op thuis; familie, vrienden enzovoorts. Zij zouden van begin af aan zeer intensief betrokken moeten worden bij de hulpverlening. Hulpverlening is erop gericht tijdelijk van aard te zijn en het meisje gaat verder met haar familie. Zij moeten benaderd worden als het ondersteuningssysteem van het meisje en dit systeem moet dus gesterkt worden. Het versterken van een systeem valt onder systeemgericht werken. Hier kom ik op terug in het hoofdstuk methodiekontwikkeling.

Hoofdstuk 2

Methodiekontwikkeling

Wat doet het schoolmaatschappelijk werk?

Het schoolmaatschappelijk werk is een laagdrempelige voorziening, aanwezig op school, welke erop gericht is om sociaal-emotionele en/of gedragsmatige problemen vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Zij vervult een brugfunctie tussen kind, ouders, school en (jeugd-)zorginstellingen en richt zich op het kind bij wie de ontwikkeling stagneert. De begeleiding richt zich op degenen die invloed hebben op die situatie. Enerzijds zijn dit de ouders en verzorgers, anderzijds zijn dat bijvoorbeeld leerkrachten en de (jeugd)hulpverlening. Kerntaken van schoolmaatschappelijk werk zijn, naast signalering (zowel op micro, meso en macroniveau) en preventie, begeleiding van leerling en ouders, ondersteuning aan leerkrachten en verwijzen naar en coördineren van de hulpverlening. Concreet betekent dit dat de schoolmaatschappelijk werker niet alleen signaleert, begeleidt, coördineert en verwijst, maar bijvoorbeeld ook een spreekuur kan organiseren voor leerlingen of een themabijeenkomst voor ouders. Tevens maakt de schoolmaatschappelijk werker deel uit van het zorgteam.

Gericht op de problematiek van loverboys heeft de school en hiermee het schoolmaatschappelijk werk een grote taak en verantwoordelijkheid rondom preventie en signalering. Hier kom ik later op terug.

Huidige praktische handelen

Schoolmaatschappelijk werk binnen de ketenaanpak

Allereerst wil ik benoemen dat het schoolmaatschappelijk werk van de verschillende praktijkscholen op dit moment betrokken is bij de problematiek loverboys. Ik heb verschillende scholen bezocht en allen hadden ooit te maken gehad met (vermoedens van) loverboys en wel eens aandacht aan preventie besteed. Dit in de vorm van een video of een voorlichtingsles. Ook bleken alle scholen wel eens aandacht besteed te hebben aan seksuele voorlichting en/of weerbaarheid. Dit in de vorm van klassikale gesprekken, trainingen of spelvormen. Echter bleek op geen enkele school dat dit met regelmaat gebeurde. Preventie is nog altijd een 'vrije keus' en degene die de preventie uitvoeren zijn vrij om hier zelf vorm aan te geven. Vaak zien we in de praktijk dat de aandacht en verhoogde alertheid voor loverboys na verloop van tijd weer verwatert. Dit is mijns inziens een gevaarlijke situatie, gezien het feit dat de problematiek en het risico dat de meiden lopen *niet* verwatert. Nog lang niet alle docenten zijn voorgelicht en er blijkt soms nog weinig bekendheid te zijn over meld- en verwijsroutes. De meeste docenten en teamleden bespreken signalen in het zorgteam met de

schoolmaatschappelijk werker welke het probleem vervolgens meeneemt naar MEE Rotterdam. Vanuit MEE kan er echter weinig gedaan worden, omdat minderjarige prostituees altijd bij Bureau Jeugdzorg en de Raad van de Kinderbescherming terecht moeten komen. De tussenstap bij MEE is dus eigenlijk overbodig en het maakt de hulpverlening chaotisch en onoverzichtelijk.

Ik signaleer de volgende knelpunten;

- Nog te weinig bekendheid over het probleem bij docenten en teamleden, en dan met name over “hoe te handelen” (signaleren, melden en doorverwijzen?)
- Te weinig duidelijkheid in “wie doet wat?”
- Te weinig structuur en regelmaat in preventie
- Preventie is nog altijd ‘vrije keus’ en de aandacht en extra alertheid verwatert na verloop van tijd
- Nog lang niet iedereen heeft de ogen geopend voor de problematiek en hiermee voor het belang van preventie en vroegtijdig signaleren

Later in mijn verslag beschrijf ik een handel- en methodiekvoorstel voor het schoolmaatschappelijk werk binnen het praktijkonderwijs: waar liggen de taken en verantwoordelijkheden? Wie doet wat en op welke manier word dit gedaan? Op deze vragen zal ik in dit verslag uitvoerig antwoord geven. Hiervoor wil ik gebruik maken van de bestaande Ketenaanpak Jeugdprostitutie Rotterdam, omdat het schoolmaatschappelijk werk hier mijns inziens aan de voordeur staat en gebruik kan en moet maken van de mogelijkheden, handvatten en voorzieningen van de ketenaanpak. Hieronder geef ik een beschrijving van de ketenaanpak. Na deze beschrijving ga ik in op wat mijns inziens de positie van het schoolmaatschappelijk werk binnen de ketenaanpak zou moeten zijn.

De ketenaanpak

De problematiek rondom loverboys komt in Nederland steeds vaker voor en het aantal slachtoffers stijgt. Scholen, buurtcentra en hulpverleningsinstellingen worden steeds vaker geconfronteerd met slachtoffers en signaleren hiermee een probleem in toenemende mate. In het vorige hoofdstuk ben ik ingegaan op de betrokkenheid van het maatschappelijk werk. Samengevat kan gesteld worden dat de hulpverlening zich richt op de volgende aspecten;

- Preventie;
- Voorlichting;
- Signalering;
- Hulpverlening

Preventie en voorlichting liggen hier dicht naast elkaar. Immers, voorlichting is een vorm van preventie. Er zijn echter meer mogelijkheden om te voorkomen dat jonge meiden het slachtoffer worden van een loverboy. Voorlichting is dus niet de enige vorm van preventie.

Preventie binnen Rotterdam vindt plaats door middel van de zogenaamde ketenaanpak; Rotterdamse Aanpak Jeugdprostitutie. In 2005 is, onder leiding van een externe ketenregisseur, een integrale ketensamenwerking tot stand gebracht. Het doel van deze ketenaanpak is om de samenwerking tussen instellingen te versterken en hen te helpen signalen van jeugdprostitutie eerder te signaleren. In deze aanpak bundelen instellingen hun krachten niet alleen om hulpverlening te bieden, maar ook om preventief te kunnen werken.

In het kader van de ketenaanpak is een pakket aan maatregelen ter preventie en bestrijding van jeugdprostitutie en loverboyactiviteiten uitgewerkt. Dit pakket bestaat uit;

- Basispakket Jeugdprostitutie voor signaleerders
- Signalenlijst
- Meld- en verwijroute

- Hulptrajecten
- Daderaanpak: Traject strafrechtelijke Opsporing en Vervolg
- Sociale Kaart Jeugdprostitutie
- Catalogus Scholingsaanbod en Preventieactiviteiten
- Convenant tussen ketenpartners en Jeugdprostitutie

Het protocol Jeugdprostitutie (18-) werd opgesteld in samenwerking met Bureau Jeugdzorg. In dit protocol zijn de taken van de verschillende organisaties vermeld en de wijze van toeleiding en samenhang tot elkaar.

- Bureau Jeugdzorg: crisisteams en voorpostfunctionarissen
- Politie: Jeugdcoördinatoren en Zeden
- Het PMW
- Raad voor de Kinderbescherming

De doelstelling van het protocol is het signaleren van jeugdprostitutie en het uit de prostitutie houden en halen van jongeren en jongvolwassenen door:

- Het initiëren en continueren van hulpverlening aan individuele jongeren
- Het organiseren van drang en dwang en via een maatregel van (voorlopige) voogdij, de hulp in een juridisch kader te kunnen bieden.

Allereerst wil ik ingaan op de signalenlijst, samengesteld door politie en het PMW.

Signalen kunnen op veel verschillende plaatsen opgevangen worden. Denk hierbij aan politie, hulpverleningsorganisaties, jeugdzorg, jongerenwerkers, docenten, leerplichtambtenaren, schoolmaatschappelijk werkers, jeugdverpleegkundigen en opvanginstellingen. Ook iedereen in de directe omgeving van de jongere kan signalen herkennen, denk aan ouders, familieleden of vrienden. De signalenlijst is een hulpmiddel om signalen in een vroegtijdig stadium te onderkennen.⁷ De lijst moet instellingen activeren tot samenwerking om 'erger' te voorkomen, slachtoffers hulp bieden en daders op te sporen en te berechten. Het is dan ook van belang om op lokaal niveau een meldroute te verbinden aan de signalenlijst.

De school is een belangrijke vindplaats voor slachtoffers van loverboys. Door het gebruik van de signalenlijst kan duidelijk worden of een jongere in dit profiel past. Het zorgsysteem van de school is gezamenlijk verantwoordelijk voor de signalering. Het is belangrijk dat het zorgsysteem een functionaris aanwijst die aanvullende informatie bij elkaar zoekt en veredelt. Het ligt mijns inziens voor de hand om de schoolmaatschappelijk werker deze rol te geven, gezien de functietaken en de relaties met overige jeugdhulpverleningsinstellingen. Om een meisje vervolgens aan te melden voor de ketenaanpak wordt er door de school of de schoolmaatschappelijk werker contact opgenomen met het PMW. Alle vermoedens en signalen worden gemeld bij het PMW.

Er zijn veel signalen die erop kunnen wijzen dat een jongere onder dwang in de prostitutie werkt en wordt uitgebuit. Ook kunnen er signalen van (acute) dreiging zijn. In de fase van vroegsignalering zijn dit vaak 'zachte' signalen. Elk signaal op zich kan bij andere jongeren of volwassenen ook gezien worden. De combinatie van bepaalde signalen maakt echter dat verhoogde alertheid nodig is en dat er een grote kans bestaat dat er sprake is van jeugdprostitutie of loverboyactiviteiten. In de signalenlijst, onderdeel van het Preventiepakket Jeugdprostitutie, wordt via een puntentelling aangegeven welke combinatie van signalen vraagt om verhoogde aandacht en acties van de betrokken partijen. De puntentelling loopt tot 10. Bij een optelling van 0 tot 6 punten is verhoogde aandacht en alertheid nodig en zal er nader onderzoek moeten plaatsvinden. De signalerende partij raadpleegt andere bronnen van informatie en schakelt ketenpartners in om meer informatie over de situatie te verzamelen en zo de signalen aan te duiden.

Bij een optelling tot 10 punten is de kans erg groot dat een jongere al slachtoffer is en gedwongen wordt in de prostitutie te werken of dat dit op korte termijn dreigt te gebeuren. Het uitgangspunt is dat

⁷ Zie bijlage 7.

er bij 10 punten een acuut ingrijpen nodig is. Er vindt dan melding plaats bij de politie met als doel het slachtoffer te bevrijden uit de situatie van gedwongen prostitutie, de opsporing en vervolging van daders in gang te zetten en gezamenlijk bescherming te bieden aan het slachtoffer. Bureau Jeugdzorg (18-) of PMW (18+) voert de regie op de hulpverlening. Gezien het feit dat mijn scriptie over de doelgroep meiden van het praktijkonderwijs gaat, en deze meiden tussen de 12 en 17 jaar oud zijn, richt ik me op de hulpverlening geboden vanuit Jeugdzorg.

Aanmelding bij Bureau Jeugdzorg

Bureau Jeugdzorg is de centrale toegang tot alle jeugdzorg en beoordeelt als enige onafhankelijk het verzoek om hulp (indicatiestelling). Bureau Jeugdzorg voert daarnaast op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming een door de kinderrechter opgelegde kindbeschermingsmaatregel uit.

Aanmelding geschiedt bij de voorpostfunctionaris of de reguliere locaties van Bureau Jeugdzorg. In acute gevallen schakelt de voorpostfunctionaris de crisisdienst in. De crisisdienst bepaalt of hulp in vrijwillig of verplicht kader gegeven wordt. In gevallen van jeugdprostitutie en loverboyactiviteiten wordt uitgegaan van een acute en mogelijk levensbedreigende situatie.

Het is niet aan de jongere om zelf te bepalen of zij voor prostitutie kiest. Wettelijk is vastgesteld dat een minderjarige niet in de prostitutie mag werken. Wanneer een jongere zich prostitueert wordt dwang verondersteld. Alle betrokken partijen, behalve de jongere zelf, worden strafbaar gesteld.

De crisismedewerker heeft vier opties:

- Hij biedt crishulp aan.
- Hij regelt een (voorlopige) ondertoezichtstelling via de Raad van de Kinderbescherming.
- Hij zet vrijwillige hulp in via het PMW.
- Hij besluit tot geïndiceerde (crisis)zorg.

Aanmelding via de ketenaanpak

Alle professionals hebben de plicht om naar aanleiding van signalen te melden.

Samenwerkingspartners kunnen hun vermoedens delen bij een Deelgemeentelijk Overleg Sluitende Aanpak (DOSA). Van daaruit kan de voorpostfunctionaris van Bureau Jeugdzorg samen met de professional onderzoeken in hoeverre het vermoeden van jeugdprostitutie en loverboyactiviteiten vast te stellen is. Het PMW wordt ingeschakeld voor consult en advies. De jeugdcoördinator van politie die deelneemt aan het DOSA-overleg, neemt contact op met de zedenpolitie om te toetsen of het slachtoffer en de vermoedelijke dader bekend zijn. De melding wordt geregistreerd. Zo mogelijk zal in overleg met het openbaar ministerie een opsporings- en vervolgingstraject worden gestart.

De voorpostfunctionaris van Bureau Jeugdzorg schakelt zonodig de crisisdienst in zodat acute hulp georganiseerd kan worden. De crisisdienst van Bureau Jeugdzorg bekijkt of de hulp in vrijwillig of verplicht kader gegeven kan worden. Bureau Jeugdzorg bepaalt welke hulp nodig is. Opties hierbij zijn het inzetten van het PMW, geïndiceerde zorg of crisiszorg.

Wanneer hulp in verplicht kader nodig is, meldt Bureau Jeugdzorg, de voorpostfunctionaris of de crisisdienst de jongere aan bij de Raad voor de Kinderbescherming voor een voorlopige ondertoezichtstelling. Binnen 24 uur doet de rechter hier een uitspraak over.

Bureau Jeugdzorg treedt in dat geval op als gezinsvoogd, houdt toezicht op de jongere en biedt hulp en steun bij de opvoeding. Dit betekent dat ouders en jongeren aanwijzingen krijgen die zij moeten opvolgen. De begeleiding bij een ondertoezichtstelling is erop gericht de ouders zoveel mogelijk zelf verantwoordelijk te laten blijven voor de opvoeding. Dit lukt niet altijd, de kinderrechter kan op verzoek van de Raad van de Kinderbescherming of het Openbaar Ministerie, de ouders uit het gezag ontheffen of ontzetten. Bureau Jeugdzorg krijgt dan meestal de voogdij en is formeel geheel verantwoordelijk voor de opvoeding van het kind.

Soms is het beter om een jongere tijdelijk uit huis te plaatsen. De kinderrechter moet hiervoor een aparte machtiging afgeven wanneer de ouders niet vrijwillig willen meewerken aan een uithuisplaatsing.

De Raad van de Kinderbescherming kan besluiten dat een jongere in een justitiële jeugdinrichting geplaatst moet worden in het kader van een ondertoezichtstelling of een voogdijmaatregel. Een justitiële inrichting beperkt jongeren in hun vrijheid en dit moet de jongeren in hun eigen belang beschermen. De rechter moet voor deze plaatsing in een justitiële jeugdinrichting toestemming geven via een machtiging. De dienst justitiële inrichting van het ministerie van justitie bepaalt in welke instelling de jongere geplaatst wordt.

Een maatregel tot (voorlopige) ondertoezichtstelling en plaatsing in een justitiële jeugdinrichting is een zware maatregel. Het plaatsen van jongeren in een justitiële jeugdinrichting die geen strafbare feiten hebben gepleegd, is in wezen een ongewenste situatie omdat het niet de juiste behandelsetting biedt die nodig is voor het proces van traumaverwerking. De praktijk leert echter dat het soms voor de eigen veiligheid van de jongeren en die van anderen, nodig is om hen onder te brengen in een justitiële jeugdinrichting. Door de jongeren uit de eigen leefomgeving weg te halen en naar een veilig adres te brengen kunnen zij letterlijk en figuurlijk los komen van hun (ex-)vriend ofwel de loverboy. Het is belangrijk om rekening te houden met de belevingsaspecten van de jongeren ten aanzien van de relatie met de loverboy. Het is voor de slachtoffers uitermate onthutsend en traumatisch om de werkelijke aard en intentie van het (ex-)vriendje ofwel de loverboy in te zien. De emotionele gevolgen hiervan zijn verstrekend. Tegelijkertijd is er sprake van een afhankelijkheidsrelatie en het komt dan ook regelmatig voor dat de jongeren opnieuw contact opnemen met de ex-partner. De kans is groot dat de jongeren niet zelf om hulp vraagt of hulp zal accepteren. Gezien de bedreigende situatie kan het daarom nodig zijn om hulp op te leggen in het verplichte kader.

Verwijzing naar het PMW

PMW biedt praktische en psychosociale hulpverlening aan (ex-)prostituees (18- en 18+). Hiertoe behoren ook meisjes die door hun vriend gedwongen zijn in de prostitutie te werken; de slachtoffers van loverboys. Via Bureau Jeugdzorg kunnen minderjarigen worden aangemeld voor hulpverlening bij PMW. Meerderjarigen kunnen rechtstreeks worden aangemeld.

Wanneer bij PMW minderjarigen door derden worden aangemeld, wordt overleg gepleegd met de crisismedewerker van Bureau Jeugdzorg om het gewenste hulptraject uit te zetten. PMW heeft drie opties:

- Ze bieden consultatie en advies aan professionals bij het duiden van vermoedens en bespreekt de (methodische) handelingsmogelijkheden.
- Ze biedt gespecialiseerde zorgcoördinatie gericht op het prostitutievraagstuk.
- Ze biedt intensieve hulpverlening.

PMW biedt consult en advies bij het duiden van signalen aan de hand van de signaallijst en op basis van specialistische expertise van de medewerkers van PMW ten aanzien van prostitutie en dwang in de prostitutie. PMW kan optreden als zorgcoördinator wanneer er specialisme nodig is ten aanzien van het prostitutievraagstuk. De primaire hulpverlening wordt door de eigen instelling geboden, waarbij de kennis en expertise van PMW ingezet wordt om de hulpverlening inhoudelijk vorm te geven. PMW biedt persoonlijke en intensieve hulpverlening aan meisjes, jongens en (jong) volwassenen die uit de prostitutie willen stappen. Via hulpverleningsgesprekken worden zij ondersteund bij het verwerken van hun ervaringen. Eventueel wordt hierbij extra medische, psychologische of psychiatrische zorg ingeschakeld.

In Rotterdam kunnen de meisjes en jongens hulp krijgen bij het vinden van huisvesting, werk en een opleiding. PMW heeft de mogelijkheid meisjes en jongens aan te melden voor een intensief resocialisatietraject dat is opgezet om ondersteuning te bieden aan cliënten die willen stoppen met het werk in de prostitutie en hierbij problemen ervaren. Dit traject is een officieel samenwerkingsverband tussen PMW, Dienst Stedenbouw en Volkshuisvesting, gemeente Rotterdam, Centrum voor Werk en Inkomen (CWI), Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Bureau Rechtshulp/advocaten. Als het

nodig is kan er veilige opvang elders in het land worden georganiseerd via het landelijk netwerk van PMW in samenwerking met de landelijke Stichting Tegen Vrouwenhandel.

Mijn voorstel

Positie Schoolmaatschappelijk werk binnen de ketenaanpak

Duidelijk wordt dat het schoolmaatschappelijk werk op zich geen hulpverlening kan bieden bij complexe loverboy problematiek. Dit ligt in handen van deskundige (bijvoorbeeld het PMW) of hulpverlenende instanties (bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg). De loverboy problematiek moet nooit alleen aangepakt worden. Dit terrein vraagt om samenwerking. De meld- en verwijzroute moet van hieruit voor scholen en betrokkenen dus duidelijk zijn.

Taken van de school liggen logischerwijs vóór het in gang zetten van de ketenaanpak. Allereerst liggen er taken betreffende preventie en vroegtijdig signaleren met als doel problemen te *voorkomen* (primaire preventie) of vroegtijdig te verhelpen. Echter kan nooit in alle gevallen voorkomen worden dan een meisje het slachtoffer wordt van een loverboy. Voor deze situaties is het belangrijk dat school de meld- en verwijzroute kent om deskundige hulpverlening in gang te kunnen zetten (secundaire preventie). Na het melden en doorverwijzen heeft school de mogelijkheid en taak om contact te onderhouden met het sociale en professionele netwerk van het meisje.

Het schoolmaatschappelijk werk richt zich samengevat op;

- Preventie
- (Vroegtijdige) signalering
- Melden en doorverwijzen
- Contact onderhouden met het sociale- en professionele netwerk

Hieronder komen alle punten, in genoemde volgorde, aan bod.

Preventie

Voor mijn handel- en methodiekvoorstel maak ik gebruik van de preventiemethode van Herman de Mönnink⁸. In het maatschappelijk werk wordt van oudsher preventief gewerkt. De preventiemethode van Herman de Mönnink voorkomt – via een doelgerichte aanpak met voorlichting en projecten – structurele knelpunten of verergering van een gesignaleerde risicosituatie. Doelen hierbij zijn;

- (algemeen doel) Het verminderen of uit de weg ruimen van negatieve spanning bij groepen mensen;
- Preventie van verergering van psychosociale knelpunten bij burgers, voorkomen dat zij cliënten met problemen worden; primaire preventie;
- Preventie van verdere verslechtering van reeds bestaande problemen bij cliënten; secundaire preventie.

Primaire preventie richt zich in dit geval op de risicomeiden en heeft als doel te voorkomen dat zij ooit het slachtoffer van een loverboy worden. Secundaire preventie richt zich op de daadwerkelijke slachtoffers. Hierbij liggen de taken van school bij het melden en doorverwijzen en het contact onderhouden met het sociale en professionele netwerk rondom het meisje.

⁸ Herman de Mönnink; De gereedschapskist van de maatschappelijk werker (2004, uitgeverij Elsevier gezondheidszorg, ISBN 90 352 2694 1)

Herman de Mönnink noemt acht verschillende preventietechnieken, namelijk;

1. Groepsvoorlichtingstechniek;
2. Scholingstechniek;
3. Preventieve bijeenkomsten;
4. Projecttechniek;
5. Vrijwilligersondersteuningstechniek;
6. Standaardiseringstechniek;
7. Informatie- en adviescentrum inrichten
8. Vangnettechniek

Vanuit de preventiemethode van Herman de Mönnink kwam ik tot een methodiek voor preventie binnen school. Niet alle technieken zijn bruikbaar. Zo acht ik de vrijwilligersondersteuningstechniek weinig van toepassing op de problematiek loverboys binnen het praktijkonderwijs. Ook heb ik het informatie- en adviescentrum en het vangnet achterwege gelaten. Dit is immers terug te vinden binnen de ketenaanpak. Ik ben van mening dat de overige technieken in combinatie met en achtereenvolgend na elkaar toegepast moeten worden, zodat preventie een als geheel aansluitend pakket zal gaan vormen. Op deze manier versterken de technieken elkaar in intensiteit en heeft de preventie meer effect. Ook ben ik van mening dat preventie zich allereerst moet richten op kennis en bewustwording van het probleem, in dit geval van het fenomeen loverboy. Hiernaast moet de risicogroep gesterkt en geschoold worden door middel van voorlichtingen, trainingen en preventieve lessen. De omgeving (school, ouders enzovoorts) moet tevens betrokken worden bij de preventie en dient beschouwd te worden als het ondersteuningssysteem van het meisje, zowel bij de primaire als bij de secundaire preventie. Als deze facetten van preventie gebundeld worden is er meer kans op succes dan wanneer zij los van elkaar toegepast worden.

❖ Groepsvoorlichtingstechniek

De groepsvoorlichtingstechniek valt onder de primaire preventie. Preventie richt zich allereerst op kennis en bewustmaking. De schoolmaatschappelijk werker geeft leerlingen en/of de ouders *voorlichting* over loverboys. Door middel van deze gerichte informatievoorziening worden leerlingen en ouders bewust gemaakt van het fenomeen loverboy en de risico's en gevaren welke hieraan vastkleven. Wat is een loverboy? Wat doet een loverboy (en hoe gaat hij te werk)? Welke meiden kiest hij als slachtoffer? Er wordt ingegaan op de ronselfraktijken en andere vormen van misbruikrelaties. Doel hiervan is dat ouder en kind bewuster en alerter zullen zijn en de situatie zullen herkennen wanneer zij ermee geconfronteerd worden. Tevens moet er bij de groepsvoorlichting aandacht besteed worden aan de signalen (zie de signalenlijst); hoe herken je een slachtoffer? Tijdens deze groepsvoorlichting is het belangrijk om de route naar het maatschappelijk werk te verduidelijken. Leerling en ouders moeten weten op welke manier school betrokken is bij de problematiek (visie en aanpak), wat wel en geen mogelijkheden zijn én waar ze met vragen en/of zorgen terecht kunnen. De groepsvoorlichting kan zich ook richten tot docenten en andere leden van het multidisciplinair schoolteam. Ook zij zijn namelijk in staat tot het herkennen van signalen. Kortom; elke betrokkene welke mogelijk signalen kán oppikken komt in aanmerking voor de voorlichting en moet hieraan deelnemen.

❖ Scholingstechniek

Alleen kennis van het probleem is niet voldoende. Preventie moet zich daarnaast richten op het sterken van de risicogroep zodat zij uiteindelijk ook in staat blijken zichzelf te redden en te beschermen. De Mönnink bedoelt met de scholingstechniek het 'scholen' van cliënten om probleemverergering te voorkomen. Dit is mijns inziens zeer bruikbaar voor potentiële slachtoffers van loverboys als het gaat om weerbaarheidstraining of *seksuele voorlichting*. Ook deze vorm van preventie is "primair". Allereerst ga ik hier in op de weerbaarheid- of sociale vaardigheidstrainingen. Zoals eerder genoemd zijn de leerlingen van het praktijkonderwijs, in dit geval de risicomeiden, vaak weinig weerbaar, slecht in staat om 'nee' te zeggen en om grenzen aan te geven en daarnaast beschikken zij vaak over weinig

zelfvertrouwen. Een weerbaarheidstraining of een sociale vaardigheidstraining kan de meiden sterken in hun eigenwaarde en kan tevens die handvatten aanreiken waarmee ze ook daadwerkelijk voor zichzelf op kunnen komen. Mijns inziens zouden dergelijke trainingen als een rode lijn door het praktijkonderwijs moeten lopen, omdat de specifieke doelgroep van het praktijkonderwijs hierin in veel gevallen ondersteund moet blijven worden. Bovendien geldt dat continue herhaling voor de doelgroep van het praktijkonderwijs belangrijk is om de stof in zich op te nemen. Voor de trainingen zou ik gebruik maken van de uitgangspunten en principes van de Goldsteinmethode, omdat deze methode specifiek voor de doelgroep licht verstandelijk gehandicapten bruikbaar is. Goldsteintraining is bedoeld voor mensen met problemen op het sociale vlak, zoals te weinig assertiviteit, zelfbeheersing en communicatie. Het doel van de training is mensen weerbaar te maken zodat zij zich kunnen handhaven in de samenleving. Concrete vaardigheden die deelnemers leren zijn bijvoorbeeld hoe je met iemand kennis kunt maken, een praatje kunt maken, interesse kunt tonen, hoe je iets aan iemand moet vragen, hoe je nee kunt zeggen en iets kunt bepraten. Ook leren deelnemers hoe je kritiek kunt geven, hoe je met kritiek om moet gaan, hoe je boosheid of teleurstelling uit en hoe je complimenten geeft.

Principes van Goldstein

- Kortdurend
- Directief
- Nadruk op concreet gedrag
- Beroep doen op conformiteit aan concrete voorbeelden
- Gebruik van role-taking-training
- Frequente, voortdurende en onmiddellijke bekrachtiging
- Minimaal gebruik van complexe en abstracte verbalisatie
- Gericht op uitbreiding van gedragsrepertoire

Doelstellingen van Goldstein

- Het vergroten van autonomie
- Het vergroten van assertiviteit
- Het vergroten van interne controle
- Het vergroten van accuraat waarnemen en communiceren
- Het vergroten van tolerantie voor frustratie

De weerbaarheid- en sociale vaardigheidstrainingen geven de meiden uiteindelijk de handvatten die zij nodig hebben om grenzen te bewaken. Naast deze handvatten hebben de meiden ook bepaalde kennis nodig omtrent relaties, seksualiteit en intimiteit. Meiden van het praktijkonderwijs zijn weinig in staat om hetgeen ze zien of horen te relativiseren en zij vertonen hierdoor veelvuldig kopieergedrag om maar mee te kunnen doen met de anderen. Juist voor deze groep meiden is een seksuele voorlichtingscursus heel belangrijk. Mijns inziens moet dit op elke school voor voortgezet onderwijs (en dan met name de scholen voor speciaal onderwijs) ingezet worden. Seksuele voorlichting moet zich niet alleen richten op de biologische en technische aspecten van seksualiteit, maar evenzeer op de sociaal-emotionele aspecten. Meiden moeten bewust gemaakt worden van het feit dat zij keuzevrijheid hebben en het recht hebben om 'nee' te zeggen. Meiden moeten hierbij gestimuleerd worden om na te denken over hun eigen houding en opvattingen omtrent seksualiteit.

Meiden (en jongens) moeten al vroeg voorgelicht worden over relaties, intimiteit en seksualiteit. Misschien is het zelfs mogelijk dat er op de basisscholen al seksuele voorlichting gegeven gaat worden. Seksuele voorlichting zou al vanaf groep 1 tot en met groep 8 een verplicht onderdeel van het lesprogramma in het basisonderwijs moeten zijn. Op zo'n manier kun je seksualiteit uit de taboesfeer halen en normaliseren. Zo kun je kinderen al vroeg normen en waarden bijbrengen die met seksualiteit te maken hebben. Op dit moment richt seksuele voorlichting zich vooral op het biologische aspect, en later meer op het technische aspect, maar mijns inziens zou het sociaal-emotionele aspect rondom grenzen en respect hier als een rode lijn doorheen moeten lopen. We leven immers in een samenleving met veel verschillende culturen en hiermee veel verschillende opvattingen en visies op seksualiteit, relaties en man/vrouw verschillen.

Ook ouders moeten het belang van seksuele voorlichting beseffen. Veel ouders praten weinig over intimiteit en seksualiteit met hun kinderen, mogelijk omdat hier een taboe aan ten grondslag ligt of omdat zij niet weten hoe het onderwerp ter sprake te brengen. Seksuele voorlichting kan echter niet alleen door school aangeboden worden, dat beslaat slechts een deel van de vraag, maar moet thuis doorgevoerd worden. Sterker nog, ouders moeten al vroeg beginnen met seksuele voorlichting, om te voorkomen dat jongeren hun informatie elders (media, op straat) vandaan halen. Ouders kunnen hierin door het schoolmaatschappelijk werk ondersteund worden door middel van voorlichtingen, adviesgesprekken en trainingen. Op deze manier worden ouders betrokken bij de primaire preventie.

Niet alleen de risicomeiden moeten geschoold worden, maar ook het multidisciplinair team van de school; docenten, intern begeleiders en overige leden van het zorgteam. Via de groepsvoorlichting is het schoolteam op de hoogte gebracht van het fenomeen loverboy, van de werkwijze van de loverboy én van het feit dat juist deze doelgroep (meiden van het praktijkonderwijs) extra vatbaar is om het slachtoffer te worden van de zogenaamde loverboy. Het team moet hierna in staat worden gesteld om signalen op te pikken én om deze op adequate wijze terug te koppelen naar de leerling. Hij of zij kan een gesprek aangaan met een leerlinge en dient dit op een open, onveroordelende manier aan te pakken. Wat bespreek je wel en wat bespreek je niet? Mijns inziens is dit een belangrijk aandachtspunt voor de scholing.

De voorlichting aan het multidisciplinair team kan aangeboden worden door de schoolmaatschappelijk werker, nadat deze zich uitvoerig in het onderwerp verdiept heeft, maar er kan ook voor gekozen worden om extern iemand uit te nodigen. Zo heeft het PMW mogelijkheid om voorlichting te geven aan scholen, hulpverleners enzovoorts.

❖ Preventieve lessen (bijeenkomsten)

In principe kan ik stellen dat trainingen en seksuele voorlichting als preventieve lessen dienen. Sommige praktijkscholen vragen echter om een meer specifieke preventieles gericht op loverboys. Dit zijn bijvoorbeeld scholen waar veelvuldig sprake is (geweest) van loverboy problematiek, of scholen in een buurt waar loverboys daadwerkelijk actief zijn. Voor deze specifieke preventieve lessen kan gebruik worden gemaakt van opvattingen van het preventieproject van Beware of Loverboys!, welke gericht is op meisjes van het speciaal onderwijs en van VMBO scholen. De doelstelling van Beware of Loverboys! is meisjes uit de risicogroep bewust te maken van het gevaar als ze zich inlaten met een jongen die seksueel misbruik van hen wil maken. Dit project is gebaseerd op het project Beauty & the Beast uit Utrecht en er wordt aan de hand van soortgelijke subdoelstellingen aan deze doelstelling gewerkt, te weten:

- Bewustwording van hun eigen gedachten en opvattingen over relaties, seksualiteit en prostitutie;
- Weten hoe een loverboy te werk gaat, zodat ze deze situatie kunnen herkennen;
- Eigen grenzen leren kennen, 'nee' durven zeggen en voor zichzelf op kunnen komen;
- Aan de hand van een videofragment over het leven van een ex-prostitutuee een realistisch beeld krijgen van het leven van een prostituee;
- Weten bij welke hulpinstanties of personen de meisjes kunnen aankloppen wanneer ze meer informatie willen of problemen hebben die betrekking hebben op loverboys.

Voorafgaand aan het (soortgelijke) project moet er goed overleg plaatsgevonden hebben met school.

In dit overleg moeten een aantal aspecten aan de orde komen;

- Informatie over wat er reeds op de school aan voorlichting wordt gedaan op het gebied van seksualiteit en/of relaties;
- Afspraken over voorbereiding en nabespreking door de school zelf. Voorkomen moet worden dat de inhoud van het project op zichzelf blijft staan;
- Afspraken over nazorg in de vorm van aandacht voor signalen die wijzen in de richting van misbruik en de bereidheid vanuit de school om iets te doen met de signalen;
- Informatie over de groep meisjes;
- Informatie over het lokaal en de aanwezige hulpmiddelen.

❖ Projecttechniek

Ook de projecttechniek is mijns inziens zeer bruikbaar als zijnde primaire preventie. Wanneer er groepsvoorlichtingen en preventielessen plaatsgevonden hebben is het onderwerp erg gaan leven bij leerlingen. School krijgt via de schoolmaatschappelijk werker (die de lessen in samenwerking met een andere deskundige gaf) teruggekoppeld wat de daadwerkelijke vragen, onderwerpen en problemen zijn die op school en bij de leerlingen leven. Via een aansluitend project over bijvoorbeeld intimiteit, relaties, seksualiteit en grenzen (seksuele intimidatie) kan het voorkomen worden dat het onderwerp op zichzelf blijft staan. Eventueel kan een project op school ook naar aanleiding van signalen opgezet worden. Misschien is er wel vraag naar een project over veiligheid, normen en waarden of omgaan met elkaar. Er kan bijvoorbeeld gewerkt worden met posters en flyers op school. Leerlingen vinden het vaak leuk als zij zelf slagzinnen mogen verzinnen voor op de posters. Ook kan er gebruik gemaakt worden van toneelstukken en/of rollenspellen. Tevens is het belangrijk om gedragsregels betreffende grenzen en respect met elkaar af te spreken en van hieruit een protocol te bepalen. Het protocol kan tevens ook betrekking hebben op veilig computergebruik of kledingcodes. Door dit gezamenlijk op te stellen gaat het voor de hele groep leerlingen leven en heeft het inbrengen van een thema binnen school meer nut. Leerlingen voelen zich verbonden met school, met elkaar en met het project. Zij streven gezamenlijk dezelfde doelstellingen na. Ook hierbij acht ik het belangrijk om ouders op de hoogte te stellen van het project.

❖ Standaardiseringstechniek

Deze techniek houdt verband met protocollen en standaard routes. In dit geval is de standaardisering onder andere de meld- en verwijfsroute naar de ketenaanpak. Wanneer de schoolmaatschappelijk werker in samenwerking met school en de ketenaanpak een duidelijke en afgestemde meld- en verwijfsroute opstelt wordt het voor iedereen gemakkelijker om signalen van loverboy problematiek ook daadwerkelijk op te pakken. Immers, als er aan scholen en/of instanties wordt gevraagd om te signaleren, moet voor deze partijen wel duidelijk zijn wat er vervolgens met de signalen gedaan moet worden. Er dient dus altijd een meld- en verwijfsroute aan verbonden te zijn anders schiet het signaleren zijn doeleinde voorbij! Echter kan standaardisering ook verband houden met de route naar de vertrouwenspersoon en de interne communicatie en taakverdeling binnen het zorgteam. Standaardisering zorgt over het algemeen voor een duidelijke en efficiënte aanpak van situaties en problemen.

Signalering

Ondanks de inzet van school en de preventieve activiteiten kan het voorkomen dat een meisje toch in de problemen raakt. De schoolmaatschappelijk werker is dan vaak de eerste stap binnen de hulpverlening. Ouders, leerkrachten en/of de maatschappelijk werker kunnen afwijkend of probleemgedrag signaleren. Zie hiervoor de signalenlijst. Vanuit de groepsvoorlichtingen- en bijeenkomsten is de omgeving in staat gesteld om signalen te herkennen. In combinatie met de wetenschap dat een leerlinge van het praktijkonderwijs sowieso meer risico loopt om slachtoffer te worden van een loverboy kunnen er belletjes gaan rinkelen. Voor de omgeving moet immers al vroeg duidelijk zijn welke meisjes 'potentiële slachtoffers' zijn.

Signalering is onderdeel van een kerntaak binnen het maatschappelijk werk. In dit geval versta ik onder signalering het systematisch op het spoor komen van belemmerende factoren in de sociale omgeving van de cliënt.

Schoolmaatschappelijk werkers maken deel uit van overlegstructuren waarin leerlingen besproken worden; signalen van jongeren met problemen worden hier ingebracht. In dit overleg zijn de intern begeleiders, leden van het zorgteam (schoolmaatschappelijk werk, pedagoog -vaak zijn de leden van het zorgteam ergens anders in loondienst-), en directie aanwezig. Wanneer ouders, leerkrachten of andere leden van het multidisciplinair team signalen en zorgen aangekaart hebben worden deze

besproken binnen het zorgoverleg en op deze manier komt een meisje terecht bij het schoolmaatschappelijk werk.

Soms zet een meisje zelf de stap naar het schoolmaatschappelijk werk om vragen en problemen bespreekbaar te maken. De gesprekken kunnen over verschillende onderwerpen gaan. Zo blijkt dat veel meiden in de puberteit vragen en problemen hebben omtrent vriendschap en relaties, verliefdheid, intimiteit, seksualiteit en grenzen. Tevens kunnen de vragen of problemen betrekking hebben op de thuissituatie van het meisje. De schoolmaatschappelijk werker probeert door middel van het stellen van open vragen en tevens een open houding zonder vooroordelen en/of veroordelingen inzicht te krijgen in (de situatie en het probleem van) het meisje. Hierbij dient er goed geluisterd te worden naar de vraag achter de vraag, want veel jonge meiden kampen met schaamtegevoelens en zijn bang om 'vreemd' gevonden te worden en vertellen om die reden maar een deel van het verhaal. In deze gesprekken kan de schoolmaatschappelijk werker een heleboel signaleren en er kunnen bijvoorbeeld vermoedens ontstaan van een instabiele, onveilige thuissituatie of het contact met 'verkeerde vrienden'. Signalen kunnen er op duiden dat een meisje past in de risicogroep óf dat zij mogelijk al slachtoffer geworden is. De eerste vorm van signalering vraagt om primaire preventie, voorlichting en contact met ouders en overige betrokkenen. De tweede vorm van signalering vraagt om snel handelen en concrete acties.

Hiervandaan wil ik een terugkoppeling maken naar de Rotterdamse Aanpak Jeugdprostitutie. Vanuit deze ketenaanpak werd de signalenlijst samengesteld. Aan de hand van deze lijst is het voor professionals op school mogelijk om signalen te herkennen en te interpreteren. Veel professionals weten niet op welke signalen ze moeten letten. Daarnaast kunnen veel signalen ook duiden op de 'puberteitsproblemen', of problemen thuis. Hiervoor is de signalenlijst met puntentelling erg geschikt. Het geeft de mogelijkheid om objectief en kritisch te kijken naar bestaande signalen en deze in juist verband en perspectief te zien.

Volgens het protocol moet er bij een puntentelling tot 10 contact opgenomen worden met Bureau Jeugdzorg of het PMW. Echter ligt hier voor het schoolmaatschappelijk werk nog een belangrijke taak tussen; namelijk het contact leggen met het meisje en met haar sociale systeem. Zoals ik in mijn hoofdstuk beroepsontwikkeling benoemde heeft de schoolmaatschappelijk werker, naast de mentor, de mogelijkheid en taak om contact te leggen met de leerlingen en gesprekken aan te gaan. De eerste stap van leerkrachten en/of de schoolmaatschappelijk werker is dus het bespreken van de zorgen met het meisje met als doel een probleemanalyse verder vorm te geven. Zoals ik eerder schreef in dit verslag vind de grote groep slachtoffers het moeilijk om aan te geven wat er gaande is. Een belangrijk gevolg van de problematiek het wantrouwen van de meisjes; zij zijn veelal teleurgesteld in mensen en in zichzelf en geloven niet dat anderen, in dit geval school, het beste met hun voor kan hebben. Wanneer meisjes in de ronsel fase zitten zijn ze vaak nog het best te bereiken, wanneer de meisjes eenmaal echt in de prostitutie werken hebben ze een muur om zich heen getrokken. In de eerste gesprekken met een meisje moet er rekening mee gehouden worden dat de problemen niet genoemd of ontkend kunnen gaan worden: het meisje zegt geen probleem te hebben en ze wil niet geholpen worden. In dit stadium is het van belang om een vertrouwenspersoon voor het meisje te zijn.

Het is vervolgens belangrijk om tijdens de gesprekken op de volgende punten te letten;

- Accepteer dat het meisje niet meteen wilt praten.
- Maak geen verwijten naar het meisje toe, zij is slachtoffer.
- Kraak nooit de (mogelijke) loverboy af, want hij is haar identiteit geworden.
- Houd rekening met wisselende gevoelens en beslissingen.
- Beloof nooit dingen die niet waargemaakt kunnen worden.
- Toon respect, ook al keur je alles af wat zij gedaan heeft.
- Toon geduld en geef haar de ruimte zelf te beslissen.
- Het meisje heeft vaak heel veel meegemaakt, accepteer dat je niet alles begrijpt.
- Probeer dicht bij haar te blijven. Houd de communicatie open.
- Neem contact op met een deskundige hulpverlener (PMW).

De basis moet zijn vertrouwen en veiligheid, het meisje moet terecht kunnen voor een gesprek wanneer zij daar de behoefte toe voelt en ondertussen moet de omgeving extra alert zijn op signalen. Ouders kunnen in dit stadium al ingelicht worden over de zorgen van school en de schoolmaatschappelijk werker kan tevens contact opnemen met de politie en een deskundige hulpverlener vanuit het PMW om signalen en de verdere aanpak te bespreken.

Melden en doorverwijzen

Melden en doorverwijzen valt onder secundaire preventie en vindt plaats na signalering van een problematische, bedreigende situatie waarin het meisje verkeert. Deze vorm van preventie richt zich niet langer op de risicogroep, een meisje verkeert immers al in een bedreigende situatie en via het melden en doorverwijzen wordt getracht erger te voorkomen. Er wordt altijd gemeld bij PMW. Aan de hand van de situatie van het meisje moet er een probleemanalyse en een plan van aanpak gemaakt worden. Dit gebeurt in samenwerking met de ketenaanpak; PMW en Bureau Jeugdzorg als het meisje jonger dan 18 jaar is. Hierbij wordt er systeemgericht gewerkt en wanneer mogelijk worden ouders intensief betrokken bij de hulpverlening. Er wordt een analyse gemaakt van de situatie (welke problemen zijn er gaande? In hoeverre loopt het meisje gevaar?) en van de mogelijkheden (netwerk, hulpverlenende instanties). Eerder in het verslag noemde ik de gevolgen van de problematiek (persoonlijk, sociaal, concreet) en het is belangrijk om te analyseren en te bepalen welke gevolgen op het meisje van toepassing zijn. Aan de hand van de fase waarin het meisje verkeert en haar persoonlijke situatie wordt er een plan van aanpak gemaakt waar de ketenaanpak samen met school mee aan de gang gaat. In alle gevallen zal het meisje doorverwezen worden naar andere instanties. Het spreekt voor zich dat de veiligheid en bescherming van het meisje voor alles gaat en dat er dus, wanneer nodig, naar een opvangplaats gezocht moet worden. Dit geldt tevens voor situaties waarin het meisje ziek of zwanger is. Ik wil hierbij een koppeling maken naar de behoeftepiramide van Maslow, zoals beschreven in het hoofdstuk beroepsontwikkeling.

Het is uiterst belangrijk dat een meisje geen contact met haar loverboy heeft, omdat dit de hulpverlening kan bemoeilijken. De hulpverlening richt zich vanaf dit punt op vertrouwen, veiligheid en bescherming. Dit is de allereerste primaire behoefte. Een meisje zal geen aangifte durven doen als zij er voor haar gevoel alleen voor staat. Zij moet het vertrouwen hebben in het systeem wat haar ondersteunt, opvangt en beschermt, ook ná haar aangifte. Hier ligt mijns inziens een taak voor de politie. Naast de opsporing en vervolging van de loverboys, moeten zij zich nadrukkelijk richten op de bescherming en de veiligheid van het meisje. Er kan gekozen worden een (gesloten) inrichting of een vrouwenopvang wanneer de situatie hierom vraagt. Het meisje is hier (relatief) veilig en ze krijgt de gelegenheid om tot rust te komen en haar zaken weer op een rij te krijgen. Tevens wordt hier gewerkt aan het bieden van toekomstperspectief in de vorm van huisvesting, werk en een sociaal netwerk. Later wordt het geven van inzicht (in zoverre dat mogelijk is) in het gedrag en in de omstandigheden een belangrijk aandachtspunt voor de hulpverlening. Hierbij valt te denken aan gesprekken met een psycholoog of maatschappelijk werker, of aan deelname aan gespreksgroepen. In dit contact is het belangrijk dat het meisje positieve ervaringen opdoet en positief bekrachtigd wordt.

Samengevat is de meld- en verwijzroute als volgt;

Een signaal komt binnen via het DOSA overleg, het zorgteam op school, via de jongere en/of ouders... enzovoorts. School bekijkt de situatie, vult de signalenlijst vanuit de ketenaanpak in, bespreekt de zorgen eventueel met het meisje en haar ouders en doet uiteindelijk een melding bij het PMW. Iedereen kan hier overigens signalen en vermoedens melden en het PMW biedt consult en advies bij het duiden van deze signalen aan de hand van de signalenlijst. Het PMW heeft specialistische expertise op het gebied van prostitutie en dwang in de prostitutie. Indien nodig wordt Bureau Jeugdzorg ingeschakeld en worden er afspraken gemaakt over de aanpak en samenwerking.

Contact onderhouden met het sociale- en professionele netwerk

Samenwerken met ouders loopt als een rode lijn door deze scriptie heen. Ouders worden, zoals eerder genoemd, voorgelicht, geschoold en betrokken bij zowel de primaire preventie als bij de secundaire preventie (hulpverlening). In het geval dat er, ondanks de vele vormen van preventie, toch een probleem gesignaleerd is welke mogelijk betrekking heeft op loverboys, wordt een meisje door school verwezen naar en aangemeld bij de ketenaanpak. Wat is dan verder nog de rol van school? Zoals eerder genoemd heeft de schoolmaatschappelijk werker de mogelijkheid en taak tot het contact onderhouden met het sociale en professionele netwerk van het meisje. De systeembenadering is wenselijk voor elke vorm van preventie en hulpverlening. Dit is echter wel afhankelijk van de cliëntsituatie. Een meisje afkomstig uit een traditioneel Islamitisch gezin kan te maken krijgen met geweld, eerwraak of verstoting van huis uit wanneer blijkt dat zij, hoe dan ook, in de prostitutie terecht gekomen is. In dit geval dient haar veiligheid gewaarborgd te worden door de familie juist niet bij de situatie te betrekken. Indien een jongere en/of ouders niet wensen mee te werken aan een hulpverleningstraject, richt de schoolmaatschappelijk werker zich op de ondersteuning van school en docenten.

Wanneer er echter geen sprake is van een dergelijke cliëntsituatie is de systeembenadering een pré. Het meisje maakt deel uit van en staat in wisselwerking met verschillende systemen; haar dyadische subsystemen (moeder/dochter, of vader/dochter); het gehele gezin; de omgeving; de maatschappij... enzovoorts. Ouders, gezin, familie, vrienden en kennissen, maar ook de school en de leefomgeving kunnen een meisje zowel in positieve als negatieve zin beïnvloeden. Zoals bij de oorzaken beschreven kan een gezinssituatie of opvoeding bepalend zijn voor de manier waarop een meisje gevormd is en in het leven staat en hiermee ook, indirect, op de risicofactoren.

Hiernaast hebben ouders een zeer belangrijke signaleerfunctie. Het contact tussen ouders en school/het schoolmaatschappelijk werk moet laagdrempelig zijn; ouders moeten het gevoel hebben aan de bel te kunnen trekken bij signalen en vermoedens. Belangrijk hiervan is dat de route naar het schoolmaatschappelijk werk duidelijk is.

Niet alleen bij (mogelijke) problematieken rondom loverboys dient er systeemgericht gewerkt te worden, maar ook bij eerdere en andere problemen. Uit onderzoeksliteratuur⁹ is gebleken dat pubers gebaat zijn bij een positieve opstelling van ouders, gecombineerd met structuur en gezag. Deze pubers vertonen minder gedragsstoornissen dan pubers met ouders die vooral autoritair ingrijpen of die te weinig ingrijpen ter wille van positieve gevoelens.

Slachtoffers blijken vaak uit een instabiel, beschadigd gezin te komen. Dit kan in veel gevallen voorkomen worden door vroegtijdig hulp in te zetten in de vorm van, bijvoorbeeld, opvoedingsondersteuning, praktische thuiszorg of misschien een tijdelijke uithuisplaatsing. Hierbij kan er door de maatschappelijk werker gewerkt worden met de gezinsmethode zoals door de Mönnink beschreven. Deze methode richt zich op stabiliseren van het gezin, het verminderen van onderlinge spanningen en het herstellen van de hiërarchie. Problemen hebben hierdoor minder kans om te escaleren en een gezin blijft sterker en beter in staat problemen het hoofd te bieden en op te lossen. Hier ligt tevens een taak voor school; school moet problemen eerder melden bij het schoolmaatschappelijk werk zodat er sneller op ingespeeld kan worden. Op dit moment wordt er vaak gewacht tot problemen al geëscaleerd zijn. Hier kom ik op terug in het hoofdstuk instellingsontwikkeling.

Op het moment dat er daadwerkelijk sprake is van loverboy problematiek geven ouders de hulp uit handen. Echter wordt er altijd toekomstgericht gewerkt en ouders zijn in dit geval de toekomst. Er zal altijd gestreefd worden naar een situatie waarin ouders zoveel mogelijk inspraak en invloed hebben, zelfs in het geval van een ondertoezichtstelling of een uithuisplaatsing. Logischerwijs worden ouders betrokken en voorbereid op de 'terugkomst' van het meisje.

⁹ Alfred Lange; gedragsverandering in gezinnen

Hoe ben ik tot mijn werkmodel gekomen?

Naar aanleiding van de bijeenkomst Jeugdprostitutie vanuit de ketenaanpak besloot ik mijn scriptie vanuit de ketenaanpak te schrijven. De ketenaanpak is een relatief nieuwe aanpak en zit theoretisch goed in elkaar. Allereerst steekt de ketenaanpak in op signalering via de signalenlijst. Daarnaast bieden zij advies en hulpverlening aan en dienen tevens als vangnet voor slachtoffers. Iedereen heeft de mogelijkheid om een meisje (via PMW) aan te melden voor de ketenaanpak. Wat kan het schoolmaatschappelijk werk hieraan bijdragen en welke positie nemen zij in, gezien het feit dat deze taken nog een stapje vóór de ketenaanpak liggen? Scholen hebben sowieso de mogelijkheid om aan te melden bij en te verwijzen naar de ketenaanpak. Deskundigheid en opvang is hier in huis. Van hieruit bekeken liggen taken, verantwoordelijkheden én mogelijkheden voor preventie en vroegtijdige signalering binnen school. Deze twee facetten (tezamen kerntaak 4 van het maatschappelijk werk) heb ik uitgewerkt in een mijns inziens goed aansluitende methodiek waarbij dubbel werk bespaard wordt. Ik heb hier twee punten aan toegevoegd; melden en doorverwijzen, omdat er mijns inziens altijd een dergelijke meld- en verwijzroute aan signaleren verbonden moet zijn, en het contact onderhouden met het sociale en professionele netwerk; werken volgens de systeembenadering.

Ik heb gebruik gemaakt van interviews met hulpverlenende (deskundige) instanties; Pretty Woman te Utrecht en PMW te Rotterdam. Verder heb ik gesprekken gevoerd met het GGD te Rotterdam, collega's vanuit MEE Rotterdam en Bureau Jeugdzorg... enzovoorts. Ik heb tevens contact gezocht met verschillende praktijkscholen over hun huidige aanpak én wat zij als wenselijk beschouwen.

Ik heb gebruik gemaakt van literatuur van De Mönnik (signaleer- en preventiemethode, praktijkonderzoekmethode), Snellen (kerntaken) en Lange (opvoedingsondersteunende methodieken) om methodieken voor preventie, signalering en systeemgericht werken te kunnen beschrijven en ik heb gebruik gemaakt van Internet en literatuur uit de bibliotheek. Zie hiervoor de literatuurlijst.

Hoofdstuk 3

Instellingsontwikkeling

Huidige organisatorische verhoudingen in en tussen de betrokken instellingen

De Tweede Kamer pleit voor een ketenaanpak voor elke gemeente. De Rotterdamse Aanpak Jeugdprostitutie is hier een voorbeeld van. De ketenaanpak wil betere samenwerking tussen instellingen die met jeugdprostitutie te maken hebben. Daarnaast is het doel dat beroepsgroepen beter in staat zijn jeugdprostitutie te signaleren. Dit moet leiden tot een beter hulpaanbod voor de meisjes en pakt de vermeende daders beter aan. De ketenaanpak is een samenwerkingsverband tussen politie, de Raad van de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg en PMW. Tot de sociale kaart behoren projecten en instellingen met als doel scholing- en preventieactiviteiten (voorlichting), opvang en hulpverlening. De ketenaanpak is opgezet vanuit de GGD; Marcia Albrecht is aangesteld als externe ketenregisseuse. Op het terrein van preventie vervult de GGD Jeugdgezondheidszorg een belangrijke rol. GGD biedt tevens de bijscholing voor scholen. Er wordt samengewerkt met PMW (als onderdeel van de keten) en zij hebben weer contacten met het netwerk mensenhandel en het Resocialisatietraject. Ook Scala is een belangrijke organisatie binnen de sociale kaart van de ketenaanpak. Scala is het expertisecentrum voor emancipatie en participatie in Rotterdam en zij zet zich in voor structurele verbetering van de positie van vrouwen. Scala geeft trainingen, cursussen, informatie en voorlichting aan zowel individuele

vrouwen als aan organisaties. Zij werken aan de hand van videomateriaal, theater en inzichtgevende voorlichtingen.

Tot slot wordt er samengewerkt met Vrouwenopvang Rotterdam. Ook zij bieden voorlichting en preventie, maar beschikken daarnaast over negen opvangvoorzieningen binnen Rotterdam. De Vrouwenopvang heeft op haar beurt weer contacten met het RIAGG, het AMK (algemeen meldpunt kindermishandeling), consultatiebureaus en andere instellingen voor vrouwenopvang.

De ketenaanpak is nog erg pril waardoor ik geen cijfers en evaluaties heb weten te vinden. Hulpverlenende instanties staken de koppen bij elkaar om een protocol op te zetten, dit op initiatief vanuit het GGD. Men probeert op deze manier alle facetten van de hulpverlening te vervullen door een samenwerkingsverband te bewerkstelligen. Preventie, signalering, opvang en hulpverlening worden verdeeld onder instellingen met de juiste deskundigheid en expertise op dit gebied. Korte lijntjes, toegankelijkheid en laagdrempelige voorzieningen zijn hiervoor een pré. Intensieve samenwerking voor én na het melden en doorverwijzen is tevens een uitgangspunt van de ketenaanpak.

Een signaal wordt altijd gemeld bij het PMW. Iedereen kan rechtstreeks contact opnemen met het PMW. Minderjarigen kunnen worden aangemeld voor hulpverlening bij PMW via Bureau Jeugdzorg. Van hieruit onderzoeken zij de signalen en stellen een situatie vast. PMW biedt consultatie en advies aan professionals bij het duiden van vermoedens en bespreekt de (methodische) handelingsmogelijkheden. PMW biedt tevens zorgcoördinatie en intensieve hulpverlening. Wanneer bij PMW minderjarigen worden aangemeld door derden schakelt PMW Bureau Jeugdzorg in en overlegt met de crisisediener of voorpostfunctionaris om het gewenste hulptraject uit te zetten. Desgewenst kan daarbij samengewerkt worden met de GGD, instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg of bijvoorbeeld instellingen voor vrouwenopvang.

In acute gevallen schakelt PMW de politie in. Gezamenlijk wordt bekeken op welke wijze bescherming te bieden aan het slachtoffer. De volgorde hierbij is als volgt;

- Plan van aanpak;
- Integrale samenwerking;
- Bevrijden van het slachtoffer;
- Bescherming bieden;
- Hulpverlening en zorg;
- Opsporing en vervolging dader

De Tweede Kamer pleit naast de ketenaanpak voor (verplichte) preventielessen op elke school. Elke school zou door een deskundige instellingen gesteund moeten worden in het geven van voorlichting en preventieve bijeenkomsten. Hulpverleningsinstanties steunen dit initiatief, maar tot op heden is preventie in dit verplichte kader nog niet van de grond gekomen. Opvallend is nu ook dat nog lang niet alle scholen deelnemen aan de preventieve activiteiten en dat docenten kampen met signalen waar ze geen raad mee weten. Lang niet alle scholen hebben een schoolmaatschappelijk werker in dienst. De scholen voor praktijkonderwijs hebben dit echter altijd wel.

Analyse

Het probleem 'loverboys' heeft veel gevolgen op verschillende terreinen. Als we kijken naar de gevolgen in het hoofdstuk beroepsontwikkeling krijgen we hier een duidelijk beeld van. Al deze terreinen hebben andersoortige problemen en vereisen hulpverlening en een goed afgestemde aanpak. Mijns inziens is de ketenaanpak een goede opzet en een aangesloten geheel; de route is duidelijk en de lijntjes zijn kort. Er wordt veelvuldig overleg gepleegd en de organisaties zijn laagdrempelig en toegankelijk. Sowieso pleit ik voor samenwerking tussen instellingen, omdat één instelling op zich vaak maar een deel van de vraag en het probleem beslaat. Op deze manier wordt het risico vermindert dat een cliënt door de gaten van het vangnet valt. De sociale kaart en betrokken instellingen hebben allen eigen mogelijkheden, deskundigheid en expertise in huis. Zo heeft school de belangrijkste

signaleringsfunctie, kan Jeugdzorg de hulpverlening voor kind en ouders op gang zetten en heeft het PMW deskundigheid in huis voor het werken met prostituees en de hulpverlening gericht op de verwerking. De samenwerking en de korte lijntjes met de Raad van de Kinderbescherming vind ik een goed initiatief, omdat er van hieruit hulpverlening in een verplicht kader geboden kan worden. Scholen moeten zich op dit moment nog verbonden gaan voelen met de ketenaanpak en zij moeten gaan beseffen dat zij hier onderdeel van uit maken én baat bij zullen hebben. Voor veel scholen is de relatief nieuwe ketenaanpak nog onbekend en zij hebben nog weinig besef van de bestaande en actieve meld- en verwijfsroute. Dit is erg zonde, omdat deze route er inmiddels wel is en dus gebruikt kan worden. Mijns inziens zou het een goede zaak zijn als alle scholen voor praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs de scholingsbijeenkomsten van het GGD zouden volgen. Op deze manier kan de ketenaanpak en hiermee de preventie- en signaleringsmethode pas echt van start gaan. Immers, een ketenaanpak is pas succesvol als iedereen van het bestaan af weet. Graag wil ik nog vermelden dat de ketenaanpak, sinds de start in 2005, toch al aardig zijn vruchten heeft afgeworpen. Het PMW heeft het afgelopen jaar dertig meiden begeleid welke slachtoffer werden van loverboys. In 2004 waren dit er twintig. Er wordt meer melding gedaan en blijkbaar weten politie, docenten, ouders en meiden zelf de weg naar het PMW beter te vinden dan voorheen. De gemeente Rotterdam heeft het PMW als reactie hierom 150.000 euro extra aan subsidie gegeven.

Naast de ketenaanpak is er nog het schoolmaatschappelijk werk. School noemde ik eerder in dit verslag al als het stukje vóór de ketenaanpak. Hier liggen de doelen binnen preventie en (vroeg)tijdig signaleren. Ongunstig is het feit dat preventie op scholen nog niet verplicht gesteld is en dit nog teveel 'vrije keus' is. Dit benoemde ik al eerder in het hoofdstuk beroepsontwikkeling; ik pleit voor verplichte preventielessen op scholen én daarnaast op structuur en regelmaat binnen de preventie. De aandacht en verhoogde alertheid voor loverboys verwatert snel en dit moet uit alle macht voorkomen worden, gezien het feit dat de problematiek actueel blijft. Hier kom ik op terug in het verbeterplan. In mijn werk heb ik veel te maken met praktijkscholen en ik bemerk dat er op veel van deze scholen een onduidelijke zorgstructuur bestaat. Het is vaak niet duidelijk wie wat doet en welke taken wie toebehoren. Interne communicatie laat vaak te wensen over en hierdoor worden problemen soms laat gesignaleerd. Tevens komt het voor dat problemen blijven liggen of dat er geen sprake is van een eenduidige benadering. Hier zou mijns inziens aan gewerkt moeten worden.

Mijn verbeterplan

Mijn verbeterplan richt zich op de twee volgende punten; De ketenaanpak én de (preventie en signalering) binnen het schoolmaatschappelijk werk.

De ketenaanpak

Wat betreft de ketenaanpak heb ik inhoudelijk niets toe te voegen of te verbeteren. Wel ben ik van mening dat de ketenaanpak meer bekend moet worden en meer geprofileerd dient te worden binnen de hulpverlening, en dan met name gericht op scholen. Zij zouden er voor kunnen kiezen om de bijeenkomsten en scholingsbijeenkomsten uit te breiden en er zorg voor te dragen dat alle scholen in de regio op de hoogte zijn van de aanwezigheid van de ketenaanpak en de preventie- en signaleringsmogelijkheden. Allerbelangrijkst hierbij is dat scholen op de hoogte zijn van meld- en verwijfsroutes zodat signalen niet blijven liggen. Mijns inziens ligt hier ook een taak voor de gemeente, omdat niet alle scholen hier vrijwillig voor zullen kiezen of er tijd voor vrij willen maken. Er zijn altijd schoolhoofden en directieleden die het project, om welke reden dan ook, niet zullen steunen. Ook voor deze scholen en teamleden is het van belang dat zij de bijeenkomst bijwonen of op andere wijze geïnformeerd worden. Een taak voor alle scholen hierbij is dat zij 'wakker' moeten worden en de ogen moet openen voor de problematiek, óók als zij zelf denken er niks mee te maken te hebben. Elk meisje kan slachtoffer worden, dus ook hun leerlingen. Eerder benoemde ik dat juist 'zwakke'

meiden het slachtoffer dreigen te worden van loverboys. Zwakke meiden zijn in dit geval de meiden van het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs (VSO). Dit is iets waar docenten en overige teamleden van praktijkscholen zich van bewust moeten worden. Vaak zijn zij zich er wel van bewust dat hun leerlingen kwetsbaarder zijn, maar er dient nog eens extra de koppeling naar 'loverboys' gemaakt te worden.

School & Schoolmaatschappelijk werk

Allereerst ga ik in op de preventielessen. Het is belangrijk dat de school, niet vrijblijvend, deskundig wordt gesteld om de preventie uit te voeren. Vaak zien we het hier misgaan. Zelfs wanneer school een preventiepakket en voorlichting in huis gehaald heeft, verwatert het probleem na verloop van tijd en verslapt de aandacht voor signalen. Deze lessen zijn mijns inziens pas succesvol wanneer school er daadwerkelijk mee door gaat. Bijvoorbeeld door er een meld- en verwijzroute aan te verbinden richting het schoolmaatschappelijk werk of er een project achtereen te laten volgen. Het thema loverboys, of seksualiteit, intimiteit en grenzen, moet een telkens terugkerend onderwerp worden waar leerlingen over praten, discussiëren en les in krijgen. Kernbegrippen hierbij zijn structuur en regelmaat. Door het schoolmaatschappelijk werk hier intensief bij te betrekken krijgt hij of zij alvast een bekend gezicht voor de kinderen en hierdoor wordt de stap kleiner.

Er zijn inmiddels zoveel verschillende soorten en vormen van preventielessen en er is voor elke school wel een passend aanbod te vinden. Zie hiervoor het vorige beroepsdocument. Ik merk in mijn eigen werk dat veel professionals bang zijn om het probleem juist aan te wakkeren: veel meiden hebben namelijk ook niets te maken met de problematiek en waarom zouden we dan slapende honden wakker maken? Dit probleem kan wat mij betreft gemakkelijk opgelost worden. Preventie hoeft zich namelijk niet persé te richten op het thema loverboys; er kan ook gesproken worden over liefde, seksualiteit en grenzen. Dit is een thema wat wél voor elke jongere een rol speelt in zijn of haar leven. Wat ook een nuttig thema kan zijn om te bespreken omtrent seksualiteit is kleding en seksueel uitdagend gedrag. Hierbij kan er besproken worden wat sexy kleding is en wat het betekent als een meisje zich uitdagend kleedt of gedraagt. Van hieruit kan er een koppeling gemaakt worden naar het thema respect. Want we dienen elkaar immers te allen tijde te respecteren, óók als een meisje 'er om lijkt te vragen' misbruikt te worden. Dergelijke thema's zouden bijvoorbeeld besproken kunnen worden aan de hand van videoclips of fragmenten uit soapseries.

Hieronder zet ik een aantal thema's op een rij welke mijns inziens behandeld moeten worden op een school voor praktijkonderwijs:

- Vriendschap en relaties; verliefdheid en verkering
- Intimiteit en seksualiteit; culturen en gewoontes, wat heb je van huis uit meegekregen?
- Veilig vrijen
- Normen en waarden; wat zijn jouw normen en waarden,
- Grenzen; wat zijn jouw grenzen? Hoe ver wil je gaan?
- Respect voor elkaar
- Uiterlijk; kleding en het gevaar van kleding
- Loverboys
 - Wat is een loverboy?
 - Wat doet een loverboy?
 - Hoe gaat een loverboy te werk? (ronselfase)
 - Hoe herken je een loverboy?
 - Wat te doen als jouw vriendje een loverboy is?
 - Bij wie kan je terecht?

Het doel van het behandelen van deze thema's is om jongeren bewust maken van eigen normen en waarden, ideeën en grenzen. Thema's kunnen behandeld worden in de vorm van groepsgesprekken, spelletjes in groepsverband, rollenspellen, trainingen of projecten. Jongeren leren tevens hoe anderen

tegen hun gedrag aan kunnen kijken en wat dus gevolgen van gedrag en uiterlijkheden zijn. Kortom; jongeren worden bewust gemaakt. Er kan tevens gebruik worden gemaakt van gastsprekers, videofragmenten en karikaturen. Preventie kan geboden worden in samenwerking met deskundige instellingen, maar dit is mijns inziens niet persé nodig. De schoolmaatschappelijk werker kan, na overleg met deskundigen, zelf ook dergelijke themabijeenkomsten opzetten. Dit maakt de hulpverlening vervolgens nóg laagdrempeliger.

Wanneer er achteraf vragen zijn of problemen die besproken moeten worden, moet hier nadrukkelijk de gelegenheid toe zijn. Voor zich spreekt dan dat hier het werk ligt voor een schoolmaatschappelijk werker welke toegankelijk, laagdrempelig en onafhankelijk van aard is. Toen ikzelf als schoolmaatschappelijk werker ging werken ben ik alle groepen afgegaan om mezelf en mijn werkzaamheden voor te stellen. Kinderen weten vervolgens wie je bent, wat je doet en op welke manier ze je kunnen bereiken. Na afloop heb ik nog een stukje tekst in de schoolkrant geschreven om dit nog eens extra te verduidelijken. Hierbij dient de route benadrukt te worden. Het is voor de kinderen en jongeren immers al een hele stap om naar het schoolmaatschappelijk werk toe te komen, laat staan als ze ervoor nog eens moeten uitzoeken wie de schoolmaatschappelijk werker is én hoe ze hem of haar kunnen bereiken. Het is daarnaast belangrijk dat de schoolmaatschappelijk werker zich intensief betrokken houdt bij zorg- en leerlingenbesprekingen en regelmatig overleg voert met leerkrachten en intern begeleiders over lopende zaken en gesignaleerde problemen.

Vroegtijdige signalering

In mijn hoofdstukken beroeps- en methodiekontwikkeling ben ik uitvoerig ingegaan op signalen, signalenlijsten en melden- en doorverwijzen. Er ligt echter nog een taak voor de school om vroegtijdig te signaleren welke meiden risicomeiden kunnen worden. In het geval van een praktijkschool zijn dit eigenlijk, grof gesteld, álle meiden. Een meisje wat vaak te laat komt, spijbelt, een eenzame, vermoeide of sombere indruk maakt of zich vaak stil en teruggetrokken houdt kan hiermee een signaal afgeven dat het niet goed met haar gaat. Ook kan zij juist opstandig of extreem aanwezig gedrag veroorzaken. Ditmaal hoeven de problemen geen verband te houden met loverboys, maar met andersoortige problemen. Als hier vroegtijdig hulpverlening ingezet wordt door het schoolmaatschappelijk werk, bijvoorbeeld in de vorm van opvoedondersteuning of gesprekken met de leerling, kunnen andere problemen (zoals loverboys) voorkomen worden. Vaak zien we in de praktijk dat leerlingen pas bij het schoolmaatschappelijk werk aangemeld worden als de problemen al uit de hand gelopen zijn. Ik ben van mening dat er ook oudergesprekken moeten plaatsvinden als er nog géén problemen gaande zijn. Wanneer de situatie nog 'vol te houden' is wordt er geen actie ondernomen door school om hulp in te zetten. Dit is erg jammer, want op een eerder moment kan er door middel van vroegtijdig signalering en preventie een hoop gedaan en bereikt worden in een gezin, waardoor problemen in een later stadium voorkomen kunnen worden. Immers, de draagkracht van een gezin is op dit moment nog relatief sterk.

Ik ben van mening dat er meer contact plaats moet vinden tussen ouders en school. Er moet sprake zijn van wederzijdse betrokkenheid. Als er geen communicatie is tussen school en ouders krijgt een kind de ruimte om zelf te bepalen. Dit begint al bij de toelating van een leerling(e). Sommige praktijkscholen stellen intake- en toelatingsgesprekken met de directie en het schoolmaatschappelijk werk als voorwaarde om een kind te plaatsen. Anderen scholen hechten hier minder waarde aan. Ik vind dat er bij een plaatsing binnen een praktijkschool altijd een intake- en toelatingsgesprek (bij voorkeur in de vorm van een huisbezoek) plaats moet vinden. Dit huisbezoek is een eerste kennismaking tussen ouders en het schoolmaatschappelijk werk. De schoolmaatschappelijk werker kan een blik werpen op de thuis- en opvoedingssituatie van een kind; hoe leeft hij/zij? Wat is het gedrag thuis? Wat doen ouders? Hoe wordt er opgevoed? Hoe staan ouders en kind tegenover de plaatsing op praktijkonderwijs? Is er mogelijk sprake van acceptatieproblematiek? Weten ouders wat het betekent om een kind met een licht verstandelijke handicap te hebben? Kortom: ken de thuissituatie van de jongere én ken de (behoefte van) de jongere. Van hieruit wordt er een eerste beeld gevormd over het kind en zijn/haar leefsituatie. Mogelijk kan bepaald worden dat er extra alertheid vereist is, of dat er meer gesprekken met ouders nodig zijn. Het allerbelangrijkste vind ik echter dat de

lijn tussen ouders en school kort is en dat er veel ruimte is voor afspraken, contact en overleg. Aanwezigheid bij ouderavonden, rapportbesprekingen en evaluatiegesprekken is geen optie, maar een voorwaarde. Ouders moeten van hieruit aangesproken kunnen worden op verantwoordelijkheden. Wanneer er zich problemen voordoen zijn deze gemakkelijker te signaleren en te bespreken.

Voor de jongere moet school een veilige en vertrouwde plaats zijn. Hij of zij moet zich veilig voelen. Hier kan iedereen zijn steentje aan bijdragen. Uiteraard moeten jongeren aangesproken worden op (onacceptabel) gedrag, maar daarnaast moet er ruimte zijn voor vertrouwen, positieve feedback (waardering in plaats van bekritisering) en erkenning. Wanneer een jongere zich veilig voelt en prettig in zijn vel zit, is er meer ruimte voor ontwikkeling en zelfontplooiing. Jongeren zijn sterker, weerbaarder en zullen eerder aan de bel trekken wanneer zij tegen problemen of lastige situaties aanlopen.

Implementatie

De aanpak van loverboys valt buiten het werk van de schoolmaatschappelijk werker of leerlingbegeleider. Echter moeten zij wel op de hoogte zijn van de meld- en verwijzroute. Taken van de school en het schoolmaatschappelijk werk met betrekking tot de problematiek loverboys beperken zich dus tot preventie, signalering en melden en doorverwijzen. Ik sluit me aan bij de Christen Unie wat betreft de verplichte preventielessen. Wat mij betreft zou dit landelijk verplicht gesteld moeten worden. Hierbij spreekt het voor zich dat er meer geld vrij moet komen om dit plan daadwerkelijk te kunnen bekostigen.

Concreet is de rol van de schoolleiding met betrekking tot de problematiek loverboys:

- Zorgen voor een veilige schoolomgeving door middel van goed toezicht te houden op het schoolplein en de schoolomgeving. Daarnaast is het ook een taak voor school om jongeren zich, door middel van een positieve en waarderende houding, veilig en erkend te laten voelen op school;
- Overleg plegen met conciërges en/of ander onderwijsondersteunend personeel. Conciërges zijn in de gelegenheid om ook de schoolomgeving in de gaten te houden. Zij zijn vaak de oren en ogen van de school. Ze kunnen rondhangende jongeren aanspreken en ongewenst bezoek verwijderen;
- Informeren en bijscholen van het docententeam betreffende de loverboy problematiek met behulp van schoolmaatschappelijk werk of een deskundige voorlichter op het gebied van loverboys en prostitutie;
- Leerlingbegeleiders, vertrouwenspersonen en docenten die lessen relationele en seksuele vorming verzorgen, bijscholingscursussen laten volgen;
- Voorlichtingsprojecten organiseren vooral aan leerlingen, maar ook aan mentoren;
- Samenwerken met de ketenaanpak;
- Informeren van ouders over loverboy problematiek en de visie van de school;
- Duidelijke meldroutes maken zodat leerlingen weten bij wie ze aan kunnen kloppen om te praten over loverboys;
- Alert zijn op signalen; gedragsveranderingen, uiterlijke veranderingen.

Concreet is de rol van het schoolmaatschappelijk werk met betrekking tot de problematiek loverboys:

- Het samen met school vroegtijdig signaleren van sociaal-emotionele of gedragsmatige problemen;

- Het uitvoeren van toelatingsgesprekken met ouders om de lijntjes kort te houden en wederzijdse betrokkenheid te stimuleren;
- Contact onderhouden met ouders en hierbij eventueel vroegtijdig hulpverlening in gang zetten;
- Ouders informeren over de extra kwetsbare positie van de praktijkleerlinge in de maatschappij en hiermee de extra risico's die zij loopt;
- Overleg met school, docenten en intern begeleiders voeren over (zorg)leerlingen;
- Overleg met hulpverlenende instanties, waaronder de instanties binnen de ketenaanpak;
- Gesprekken met jongeren voeren en hierbij extra alert zijn op signalen;
- Het bezoeken van voorlichtingen en bijeenkomsten ter deskundigheidsbevordering;
- Het terugkoppelen van deze voorlichtingen en bijeenkomsten naar het zorgteam en docententeam binnen school;
- Het opzetten van preventie door middel van voorlichtingen en/of projecten;
- Het opzetten van sociale vaardigheidstrainingen en weerbaarheidstrainingen volgens de Goldsteinprincipes.

Conclusies en aanbevelingen

Mijn probleemstelling zoals geformuleerd aan het begin van dit verslag luidde:

“Op welke manier kan het schoolmaatschappelijk werk binnen het praktijkonderwijs ondersteuning bieden aan (*potentiële*) slachtoffers van loverboys?”

Hieronder geef ik een samenvatting van mijn bevindingen naar aanleiding van het schrijven van dit verslag. Deze bevindingen zijn tevens mijn conclusies en hiermee het antwoord op mijn probleemvraagstelling. Ik heb getracht deze te verwerken in een verbeter- ofwel, een werkplan.

Loverboys zijn jonge mannen die een fakerelatie aangaan met een meisje. Zij zorgen ervoor dat het meisje verliefd op hen wordt en uiteindelijk zal zij, via misleiding, dwang en/of chantage, uitgebuut worden in de prostitutie. Vaak wordt het meisje geïsoleerd van vrienden en familie en zorgt de loverboy ervoor dat zij volledig afhankelijk van hem raakt. Aan de hand van literatuur- en veldonderzoek bleek dat de slachtoffers van loverboys vaak aan een bepaald profiel voldoen. Ze zijn jong, kwetsbaar, beschadigd, gemakkelijk te beïnvloeden en functioneren soms op licht verstandelijk gehandicapt niveau. De doelgroep van het praktijkonderwijs (hier richtte ik me immers op tijdens het schrijven van deze scriptie) is per definitie licht verstandelijk gehandicapt en zij worden meer dan meiden van het reguliere onderwijs het slachtoffer van de misbruikpraktijken van de loverboy. Deze meiden zijn vanwege hun cognitieve achterstand weinig weerbaar, slecht in staat om grenzen aan te geven (nee zeggen) en zij hebben tevens minder vermogen om (sociale) situaties in te schatten en adequaat te handelen. Tevens heeft de doelgroep vaak van huis uit weinig seksuele voorlichting gekregen. Er is dan sprake van geringe kennis omtrent intimiteit, seksualiteit en relaties. De informatie halen de meiden vaak uit de media; videoclips, internet. Dit is mijns inziens een slechte ontwikkeling, omdat deze media een vertekend beeld van de realiteit weergeeft. Denk aan videoclips van rappers met schaargeklede meiden, afgebeeld als groupies. De opvattingen van betrokken partijen (politic, onderzoekers, hulpverlenende instanties) bleken vooral betrekking te hebben op preventieve activiteiten. Er werd door de Christen Unie zelfs geopperd om preventielessen op school in een verplicht kader te stellen, iets waar ik me helemaal bij aan sluit. Vanuit deze bevindingen kon ik concluderen dat iedereen wel een mening heeft over de huidige en wenselijke aanpak van jeugdprostitutie en loverboys. Echter houdt mijn scriptie verband met het schoolmaatschappelijk werk en richt ik me hiermee op **kerntaak 4 van het maatschappelijk werk; preventie, belangenbehartiging en signalering**.

Mijn conclusie heeft vervolgens betrekking op kerntaak 4 van het (school)maatschappelijk werk en neemt mijns inziens positie in *voor* het in werking gaan van de ketenaanpak. In Rotterdam is sinds kort een **ketenaanpak jeugdprostitutie** ontwikkeld; een samenwerkingsverband tussen Bureau Jeugdzorg, Prostitutie Maatschappelijk Werk, de Raad voor de Kinderbescherming en de politie. Iedere betrokkene, dus tevens de scholen en de schoolmaatschappelijk werkers, kunnen een meisje aanmelden voor de ketenaanpak bij signalen en vermoedens van jeugdprostitutie. Er wordt dan van hieruit door een deskundige hulpverlener vanuit het Prostitutie Maatschappelijk Werk gekeken naar de situatie van het meisje en er wordt eventueel een plan van aanpak voor verdere hulpverlening opgesteld. De ketenaanpak heeft als doel om signalering, voorlichting, preventie en hulpverlening in één aanpak te bundelen en op deze manier alle facetten van de hulpverlening gelijktijdig aan te pakken. Voorkomen wordt hiermee dat een meisje door de gaten van de hulpverlening heen glipt. Ik heb een voorlichtingsbijeenkomst van de ketenaanpak bijgewoond en ben zeer te spreken over de visie, aanpak en mogelijkheden van deze ketensamenwerking! Ik heb me bij het schrijven van mijn verbeterplan dan ook nadrukkelijk gericht op dit initiatief en nader bekeken wat de positie van het schoolmaatschappelijk werk hierin moet zijn. Mijns inziens liggen taken en verantwoordelijkheden van school nog *voor* het in gang stellen van de ketenaanpak: **samengevat stel ik preventie, signalering, melden- en doorverwijzen -naar de ketenaanpak- en contact onderhouden met het sociale en professionele netwerk** rondom het meisje. Melden en doorverwijzen en contact onderhouden met het sociale en professionele systeem valt onder secundaire preventie en heeft als doel om erger te voorkomen. Voor de primaire preventie, met als doel problemen in zijn geheel te voorkomen, kies ik de preventiemethode van de Mönnink. Ik pleit voor een combinatie van verschillende technieken, te weten groepsvoorlichtingen, bijscholing, preventie lessen, projecten en standaardisering. Deze technieken moeten in combinatie met en achtereenvolgend na elkaar toegepast worden. Belangrijk hierbij is te beseffen dat meiden van het praktijkonderwijs vaak een gebrek aan kennis en inzicht hebben. Preventie richt zich dan ook allereerst op voorlichting en informatie over loverboys, maar is daarnaast ook gericht op thema's als verliefdheid, intimiteit, seksualiteit. Bij seksualiteit wordt in de praktijk voornamelijk aandacht besteedt aan het biologische en technische aspect, maar er dient tevens (en misschien nog wel belangrijker) aandacht te worden gegeven aan het sociaal-emotionele aspect, zoals respect, grenzen en nee zeggen. Hierbij is herhaling en continuïteit uiterst belangrijk. Als volgend punt benoem ik het sterken van de meiden in hun eigenwaarde en weerbaarheid, zodat zij ook daadwerkelijk in staat worden gesteld om grenzen te bewaken. Hiervoor prefereer ik de Goldsteinmethode, specifiek voor de doelgroep met een licht verstandelijke handicap. Ik stel dat preventie, zowel primair als secundair, altijd systeemgericht uitgevoerd moet worden, dus waar mogelijk in samenwerking met ouders en betrokkenen van het meisje. Zij dienen beschouwd te worden als het ondersteuningssysteem. Dit geldt mijns inziens niet alleen voor dreigende of reeds bestaande problemen, maar überhaupt moet er intensief en regelmatig contact tussen ouders en school komen. Problemen kunnen binnen dit kader eerder gesignaleerd, besproken en verholpen worden en hulpverlening of ondersteuning komt eerder en efficiënter van de grond. Dit doel kan verwezenlijkt worden door middel van toelating- en intakebezoeken bij aanmelding op school en het verplicht stellen van aanwezig bij rapport- en ouderbesprekingen.

Antwoord op mijn probleemstelling is in het kort

Verbetervoorstel

Het schoolmaatschappelijk werk binnen het praktijkonderwijs biedt ondersteuning aan (potentiële) slachtoffers door middel van primaire preventie (het voorkomen van problemen) en vroegtijdige signalering. Hierbij maakt hij/zij gebruik van de preventiemethode van De Mönnink (groepsvoorlichtingen, bijscholingen, preventieve lessen) en besteedt aandacht aan zowel de kennis en vaardigheden als aan de activiteiten gericht op het versterken van eigenwaarde en weerbaarheid. Hij/zij maakt gebruik van principes uit de Goldsteinmethode, de systeemtheorie en seksespecifieke, emancipatorische uitgangspunten. Tevens werkt de schoolmaatschappelijk werker aan de secundaire preventie door middel van het melden- en doorverwijzen bij constatering van een reeds bestaand probleem en onderhoudt hij/zij contact met het sociale en professionele systeem; ouders, partners vanuit de ketenaanpak. Het schoolmaatschappelijk werk neemt positie in nog *voor* het in werking gaan

van de ketenaanpak. Mijns inziens moeten alle scholen in Rotterdam en omstreken preventie aanbieden en ik beschouw het als wenselijk dat de overheid deze preventieve lessen en activiteiten in een verplicht kader stelt. Tevens dienen betrokkenen (het schoolteam, netwerk) geïnformeerd en geschoold te worden betreffende het probleem loverboy, signalen en de meld- en verwijfsroute.

Aanbevelingen

Preventie in het verplichte kader

Mijn allereerste aanbeveling richt zich op de overheid. In het verslag is deze al meerdere malen genoemd; ik beschouw het als een wenselijk dat de overheid preventie binnen scholen, en dan met name scholen voor speciaal onderwijs, in een verplicht kader stelt. Alle betrokkenen moeten zich vanaf dit punt gaan realiseren dat juist de groep praktijkleerlingen extra risico loopt om in de problemen te raken, in dit geval problemen met betrekking tot loverboys. Mijns inziens moet hier logischerwijs op ingespeeld worden door middel van intensieve preventie.

Deskundigheidsbevordering

Vanuit mijn onderzoek is gebleken dat veel docenten, intern begeleiders en ondersteunend personeel binnen praktijkscholen behoefte hebben aan deskundigheidsbevordering. Hier ligt een taak voor de schoolleiding. Tal van organisaties bieden deskundigheidsbevorderingen aan in de vorm van voorlichtingsbijeenkomsten of bijscholingsmiddagen. Tijdens deze bijeenkomsten krijgen leden van het schoolteam informatie over specifieke problematieken (loverboys, seksuele voorlichting), signalen, meld- en verwijfsroutes en mogelijkheden en onmogelijkheden van betrokken en deskundige instanties. Mijns inziens zou het verstandig zijn als de schoolleiding inventariseert waar behoeften van het schoolteam liggen en hier op in speelt door dit daadwerkelijk te verwezenlijken. De deskundigheidsbevordering kan door de schoolmaatschappelijk werker uitgevoerd worden, eventueel in samenwerking met een deskundige hulpverlening vanuit het Prostitutie Maatschappelijk Werk.

Samenwerking Ketenaanpak Jeugdprostitutie Rotterdam

Alle scholen moeten zich bewust worden van de bestaande ketenaanpak en hiermee van de mogelijkheden van en de route naar dit samenwerkingsverband. Dit kan worden verwezenlijkt door middel van informatiebrochures en/of voorlichtingsbijeenkomsten.

Vroegtijdig signalering door middel van intensief contact tussen ouders en school

Scholen doen er verstandig aan om vroegtijdig te investeren in contact met ouders. Het komt soms voor dat ouders niet weten wie de mentor of directeur van school is. Door het gebrek aan contact tussen school en thuis krijgen de jongeren de kans om te ontglippen en is het moeilijk om problemen vroegtijdig te signaleren en op te pakken. Mijns inziens zou het goed zijn als school toelating- en intakegesprekken, samen met rapport- en ouderbesprekingen in een verplicht kader stelt. Op deze manier zijn beiden partijen op de hoogte van wat elders speelt en worden problemen vroegtijdig gesignaleerd. Bovendien is het contact hierover dan gemakkelijker gemaakt.

Seksuele voorlichting

Mijns inziens zouden alle scholen, zowel basis- als voortgezet en regulier als 'speciaal', er goed aan doen om seksuele voorlichting in het lespakket te integreren. Hierbij moeten niet alleen de biologische en technische aspecten besproken en behandeld worden, maar nog belangrijker het sociaal-emotionele aspect van seksualiteit: wederzijds respect, grenzen, 'nee' mogen en kunnen zeggen. Tot slot wil ik hierbij concluderen dat deze seksuele voorlichtingslessen, dienend als preventie, zich ook op de *jongens* moeten richten. Ook jongens krijgen immers van huis uit vaak geringe seksuele voorlichting, of enkel biologisch, technisch gericht, en anderzijds wel de beelden en informatie vanuit de media. Om te voorkomen dat zij onrealistische gedachten en ideeën vormen over seksualiteit, relaties en man/vrouw verschillen moet het thema seksualiteit ook voor hen hoog op de agenda staan.

Literatuurlijst

Boeken

- *Als hij maar gelukkig is*; Robin Norwood
- *Basismodel voor methodisch hulpverleners in het maatschappelijk werk*; Ad Snellen (2000, uitgeverij Coutinho, ISBN 90 6283 204 0)
- *De gereedschapskist van de maatschappelijk werker*; Herman de Mönnink (2004, uitgeverij Elsevier gezondheidszorg, ISBN 90 352 2694 1)
- *Gedragsverandering in gezinnen*; Alfred Lange (2000, uitgeverij Martinus Nijhoff, ISBN 90 6890 555 4)
- *Handboek school gericht maatschappelijk werk*; José van de Wouw
- *Jongeren. Nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*; Jan Hazekamp, Ineke van der Zande
- *Loverboys, een publieke zaak*; Anke van Dijke, Linda Terpstra en Marion van San
- *Loverboys: feiten en cijfers. Een quick scan*; Anke van Dijke en Linda Terpstra
- *Seksespecifieke hulpverlening voor maatschappelijk werkers*, Nico van Oosten en Ineke van der Vlugt (2002, uitgeverij Coutinho; ISBN 90 6283 221 0)
- *Preventie en Hulpverlening Meisjesprostitutie*; 6 projectbeschrijvingen
- *Publiek Geheim: jeugdprostitutie*; Anke van Dijke en Linda Terpstra

Overig

- Artikelen van hulpverlenende instantie “Pretty Woman”
- Artikel van Robin Norwood “Als hij maar gelukkig is..”
- Artikel van Pretty Woman: “Gewone jongens die zich gedragen als klootzakken”
- Artikel van Pretty Woman: “Loverboys, een publieke zaak”
- Artikel van Pretty Woman: “Van risicomeiden tot (ex-)prostituees”
- Artikel van Hellen Kooijman “Onder dwang achter het raam (op het schoolplein lonkt de loverboy)”
- Artikel Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen (2005, rapport onderzoeksgroep) “Loverboys’ of modern pooierschap in Amsterdam”
- Foldermateriaal over (school)maatschappelijk werk
- Foldermateriaal over de ketenaanpak jeugdprostitutie
- Gesprekken met collega’s binnen MEE Rotterdam
- Gesprekken met schoolmaatschappelijk werkers en intern begeleiders binnen het Praktijkonderwijs van Rotterdam
- Internet
 - www.google.nl
 - www.jeugdprostitutie.nu
- Interview Bregje Spaans; maatschappelijk werkster vanuit “Pretty Woman” te Utrecht; februari 2006
- Preventie van seksueel geweld “werkvormen voor preventieprogramma’s voor jongens en/of meisjes”; Han Spanjaard (2003, RIAGG Amsterdam Zuid/Nieuw-West Afdeling preventie en innovatie)
- Scripties en werkstukken van studenten

Bijlagen

Bijlage 1 Zelfbeoordelingsrapport beroepsuitoefening

1. Het resultaat van de verhandeling

Allereerst moet ik bekennen dat ik het schrijven van de verhandeling in beginsel onderschatte. Tijdens mijn voorgaande studie jaren heb ik uitgekeken naar het schrijven van dit eindproject. Maar ik had tevens de gedachte in mijn hoofd; 'dat doe ik wel even'. Al met al ben ik erg tevreden met en trots op het eindresultaat, maar het bleek een minder makkelijke opgave te zijn dan ik verwacht en gedacht had. Dit begon al bij het kiezen van het onderwerp én een probleemstelling. Het was voor mij al vroeg duidelijk dat mijn verhandeling over de combinatie van praktijkleerlingen en loverboys zou gaan. Dit komt naar voren in de inleiding. Maar wát wilde ik nu precies gaan onderzoeken? Na veelvuldig gesprekken gevoerd te hebben met collega's, studiegenoten, familie en Jacques Beekers kwam ik tot een heldere en afgebakende probleemstelling. Ik ben van mening dat het praten over je onderwerp met deskundigen en niet-deskundigen de sleutel is tot een succesvolle verhandeling waarin je eigen mening en innovatievoorstellen goed onderbouwd naar voren komen. Dit is mijns inziens even belangrijk als het lezen en schrijven. Ik was tijdens het werken aan mijn verhandeling extra alert en op zoek naar onderwerpen die met mijn probleemstelling te maken hadden. Zo bezoek ik voor mijn werk bij MEE Rotterdam regelmatig praktijkscholen en hulpverlenende instanties. Vaak koppelde ik een dergelijk bezoek meteen aan een interview of informatief gesprek gericht op loverboys. In beginsel was ik alsnog geneigd om mijn verhandeling vanuit een te breed perspectief te schrijven en hiermee te veel in te gaan op de inhoudelijke hulpverlening geboden door PMW en/of Bureau Jeugdzorg. Echter schreef ik mijn verhandeling vanuit het schoolmaatschappelijk werkperspectief en moest ik om deze reden goed in het oog houden wat taken en mogelijkheden van het schoolmaatschappelijk werk zijn. Uiteindelijk heb ik mijn probleemstelling in het kader van de Ketenaanpak Jeugdprostitutie weten te integreren en heb ik hiermee toch een totaalplaatje kunnen geven. Ik bezocht hiervoor de bijeenkomst Jeugdprostitutie. Dit was een bijeenkomst aangeboden vanuit de Ketenaanpak en had als doel om mensen te informeren over de visie en werkwijze van de ketenaanpak. Na het bijwonen van deze bijeenkomst besloot ik dat het schoolmaatschappelijk werk gebruik moet maken van deze ketenaanpak, in de zin van informatie en advies vragen, bijscholing, maar tevens om te melden- en door te verwijzen. Wat zijn dan verder nog taken en mogelijkheden voor het schoolmaatschappelijk werk met betrekking tot de problematiek? Hiervoor maakte ik gebruik van de taak- en functieomschrijving van het schoolmaatschappelijk werk (zie hiervoor tevens de bijlagen) en ik kwam tot de conclusie dat kerntaak 4 van het maatschappelijk werk (*preventie, belangenbehartiging en signalering*) de leidraad moest gaan vormen voor mijn verhandeling. Ik ben zeer tevreden over het resultaat, met name omdat ik in staat ben geweest een complexe, veelzijdige problematiek zodanig af te bakenen dat mijn probleemstelling beantwoord is. Mijn adviezen zijn verfrissend, hier en daar vernieuwend, en zijn allen goed werkbaar. Hierbij heb ik alle aspecten van de problematiek (oorzaken, gevolgen, risicogroepen, opvattingen van derden) in kaart gebracht en deze, waar nodig, in het verslag genoemd. Vanuit veld- en literatuuronderzoek heb ik nieuwe inzichten en ideeën naar voren gebracht. Het leuke hieraan vond ik om deze inzichten en ideeën al schrijvende en onderzoekende te vormen. Ik geloof dat mijn verhandeling waardevol kan zijn voor het (niet)-deskundige beroepsveld. Ten eerste omdat ik het probleem en alle omliggende facetten belicht heb en dit mensen aan kan zetten tot nadenken en verandering, maar tevens omdat ik vanuit dit kader voorstellen tot verbetering heb gedaan waar men mee aan de slag kan.

Tijdens het schrijven van de opzet, de analyse en alledrie de hoofdstukken heb ik de eisen vanuit de opleiding goed in zicht gehouden. Tijdens het schrijven van de analyse was ik echter nog geneigd om teveel vanuit een breed perspectief te kijken met als gevolg dat ik teveel schreef zonder daadwerkelijk tot het punt van mijn probleemstelling te komen. Jacques wees me er toen op dat mijn verhandeling vanuit het (school)maatschappelijk werk geschreven werd en dat déze rol en positie juist minimaal naar voren kwam. Tijdens het schrijven van de hoofdstukken ben ik hier uiteraard extra alert op geweest! Ik heb de (technische en inhoudelijke) eisen van de opleiding zoals beschreven in de

eindopdracht vertaald naar mijn probleemstelling en hier een hoofdstukindeling mee gemaakt. Dit gaf succes: mijn hoofdstukken waren vrijwel direct compleet, wel moest ik hier en daar nog wat inkorten en een duidelijk lopend, begrijpbaar, verhaal van mijn voorstellen maken.

Ik kan dus concluderen dat mijn verhandeling volledig aan de technische en inhoudelijk vereisten voldoet. De hoofdstukken zijn alles bij elkaar 33 pagina's geworden en dit is iets waar ik zelf erg trots op ben. Wel ben ik blij met de mogelijkheid om bijlagen toe te voegen, omdat de informatie over het schoolmaatschappelijk werk en de doelgroep 'moeilijk lerende kinderen' mijns inziens wel heel relevant is en mijn verhandeling compleet maakt.

Er wordt in de opdracht gevraagd om sterke en zwakke punten van de verhandeling te benoemen. Hier kan ik kort over zijn. Mijns inziens geeft de verhandeling een onderbouwd en goed afgestemd antwoord op de vraag- ofwel probleemstelling. Dit antwoord wordt gegeven in de vorm van adviezen en verbetervoorstellen en deze zijn allen onderzocht en hierdoor goed werkbaar. Mijn verhandeling is daarnaast netjes opgezet, zowel qua lay-out als inhoudelijk en vormt een logisch geheel. Echter heb ik niet één advies of verbetervoorstel gedaan, maar ik gaf advies vanuit verschillende niveaus, mogelijkheden en kaders. Ik heb getracht om deze samen te vatten en te bundelen tijdens de conclusies en aanbevelingen.

2. De bereikte opleidingseisen

Het derde studiejaar van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening was het praktijkjaar en ik liep stage bij MEE Rotterdam. Ik solliciteerde bij MEE Rotterdam toen ik eigenlijk al een stageplaats had. Na binnenkomst bij MEE had ik een gesprek met mijn toekomstige stagebegeleidster Marissa Tromp en toen was de keus voor mij gemaakt: hier wilde ik werken! Ik heb hier geen moment spijt van gehad. Het leuke aan een stagejaar is dat je tijdens dit jaar écht de gelegenheid krijgt om te ontdekken hoe je in het werk staat. Na een jaar theorie denk je een goed beeld te hebben van hoe het maatschappelijk werk in elkaar steekt, maar in de praktijk blijken dingen soms heel anders te werken. Sowieso; goed zijn in de theorie (en de theorie begrijpen) hoeft niet te betekenen dat je ook daadwerkelijk praktisch kan handelen.

Bij MEE kreeg ik de gelegenheid om zelfstandig aan de slag te gaan en door deze vrijheid heb ik mezelf binnen korte tijd weten te ontplooien. De begeleiding was optimaal en de resultaten zeker om over naar huis te schrijven. Het werk bij MEE is veelzijdig en de problematiek zeer divers. Alhoewel de hulpverlening niet erg diep ging, heb ik wel van alle kanten kunnen 'proeven'. Tijdens mijn stagejaar en via supervisie heb ik mezelf erg leren kennen. Zo is vooral het stukje perfectionisme en grensbewaking uitvoerig aan bod gekomen. Mijn stagebegeleidster merkte al snel dat ik veel van mezelf vroeg en de lat soms irreëel hoog legde. Ik was geneigd om vooral te letten op wat niet goed ging tijdens het werk. We hebben toen samen een evaluatielijst opgesteld (met daarin de vragen verwerkt: wat ging goed en wat kan de volgende keer beter) welke ik na elk gesprek invulde. Op deze manier kon ik mezelf objectief reflecteren en bleek beter in staat om zaken in juist perspectief te zien. Na een paar maanden tijd kreeg ik een "eigen" school waar ik het schoolmaatschappelijk werk mocht gaan uitvoeren (Accent Praktijkonderwijs, zie tevens de inleiding) en dit is uitzonderlijk voor een stagiaire! Ik heb mezelf goed kunnen ontwikkelen onder deze verantwoordelijke en zelfstandige omstandigheden. Voor mij geldt; hoe meer uitdaging, hoe beter ik presteer. Ik vond het erg leuk om het schoolmaatschappelijk werk van een praktijkschool tot uitvoering te brengen. Ik werkte hier met jongeren en diens ouders en ik voerde veelvuldig gesprekken. Tijdens deze periode maakte ik de keus om mijn afstudeeropdracht te richten op jongeren van het praktijkonderwijs. Tevens heb ik tijdens mijn stagejaar leren organiseren. Het werken bij MEE bevat veel verschillende taakgebieden welke vaak langs elkaar heen lopen. Juist dan is het belangrijk om afspraken en verwerking van rapportage zorgvuldig te plannen. Van nature ben ik geen planner, maar tijdens het werk heb ik dit moeten leren. Voor verdere leer- en ontwikkelingspunten verwijs ik naar mijn portfolio en de bijgevoegde praktijk leerverslagen.

Ik moest en moet er voor waken om niet te betrokken te raken en hiermee mijn objectieve helicopterview kwijt te raken. Soms zou ik iets zakelijker moeten zijn, maar dit is erg moeilijk voor mij. Aan de ene kant is mijn persoonlijke betrokken houding juist een groot voordeel in het werk, maar anderzijds kan het tegen mezelf en de hulpverlening in werken. Dit was tijdens mijn stage het geval: ik had toen te maken met de 17-jarige E. Zij werd slachtoffer van een loverboy en ons contact werd intensiever naarmate de hulpverlening duurde. Hoe langer en hoe meer ik met E te maken had, hoe meer ik betrokken werd bij haar en de situatie. Ik kon niet meer goed bepalen wat wel/niet goed was in deze situatie, omdat ik begon te projecteren en tevens bleek ik thuis moeilijk in staat om de problemen van E weer los te laten. Ik werd me hiervan bewust toen een collega tegen me zei: “jij denkt veel te veel vanuit E, Karin!”.

Ik heb veel van dit voorval geleerd en ben inmiddels beter in staat om afstand te bewaren. Toch voel ik de valkuil nog altijd op de achtergrond aanwezig. Ik ben geneigd om achter mijn cliënten te gaan staan en te vechten voor hetgeen ik samen met hen voor elkaar wil krijgen. Dit zorgt ervoor dat ik ‘faalervaringen’ kan ervaren en mezelf deze persoonlijk aantrek. Dit is het stukje afstand welke ik nog moet leren bewaken.

Tijdens mijn stagejaar kwam dit stukje veelvuldig aan de orde. In mijn praktijk leerverslag 3 kwamen vier punten voor het laatste studiejaar aan de orde, namelijk;

- Ik kan goed omgaan met agressie bij cliënten
- Ik kan een vertrouwensrelatie opbouwen met cliënten
- Ik kan binnen dit werk, en binnen de relatie met de cliënt, mijn grenzen aangeven
- Ik kan een persoonlijke visie over maatschappelijk werk vormen en van hieruit bepalen hoe ik maatschappelijk werk zou willen uitvoeren.

Ik heb het afgelopen schooljaar bij MEE Rotterdam gewerkt en heb deze periode (stiekem ☺) beschouwd als een aanvulling op mijn stageperiode. Bovengenoemde punten heb ik dan ook meegenomen en uitvoerig behandeld. Het 4^e studiejaar bestond voornamelijk uit theorie en het schrijven van een verhandeling. De theorie heb ik goed weten te gebruiken voor mijn uiteindelijke verhandeling, maar het heeft er niet toe bijgedragen dat ik aan de slag kon gaan met mijn leerpunten. Om deze reden ben ik erg blij dat ik nog een jaar aanvullend bij MEE kon blijven, omdat ik tijdens dit jaar ontzettend gegroeid en gesterkt ben! Het leerpunt rondom omgaan met agressie heb ik behaald. Dit geldt tevens voor de vertrouwensrelatie, omdat ik inmiddels geleerd heb om geen dingen bij voorbaat te beloven. Zoals ik net noemde staat het leerpunt rondom grenzen nog altijd op de achtergrond. Ik wil hier nog steeds verder in groeien, zowel in werk als privé. Over het algemeen ben ik in staat om grenzen te bewaken, omdat ik anders simpelweg over mezelf heen ‘wals’, maar soms is daar de drang om dingen ‘goed te willen doen’ en de lat voor mezelf erg hoog te leggen, of om cliënten zó graag te willen helpen waardoor ik irreële verwachtingen aan mezelf stel. Ik heb tijdens het afgelopen jaar meerdere collega’s overspannen zien worden en hierdoor ben ik mezelf extra bewust geworden van het leerpunt.

Kortom; Ik wil mezelf ontwikkeling in het omgaan met en het bewaken van grenzen. Dit ga ik verwezenlijken door de valkuil in mijn achterhoofd te houden én te herkennen op het moment dat een situatie zich voordoet. Ik weet altijd wel waar mijn grens ligt, maar ik moet hem op het moment daar ook even ‘voelen’. Ik heb mezelf beloofd om niet gelijk ‘ja’ te zeggen, maar mezelf de tijd te geven om even rustig na te denken of het redelijk en haalbaar is. Ik ben me er goed van bewust dat het overstijgen van je grenzen te maken heeft met, in mijn geval, onzekerheid; het goed willen doen in eigen en andermans ogen, bang zijn voor kritiek. Ik groei hier steeds meer in, ben in staat om te relativeren en hiermee wordt mijn onzekerheid en angst om te falen minder.

Ter aanvulling wil ik zeggen dat het schrijven van de verhandeling op zich tevens een heel leerzaam proces geweest is. Niet alleen ben ik meer te weten gekomen over (slachtoffers van) loverboys, maar tevens ben ik vanuit andermans visie en opvattingen eigen inzichten en ideeën gaan vormen. Ik ben in staat geweest om mijn probleemstelling te vormen en af te bakenen en mijn verhandeling *kernachtig* te houden.

3. De behaalde en niet behaalde beroepskwalificaties

Allereerst wil ik zeggen dat ik altijd op zoek ben naar uitdaging in mijn werk. Zonder uitdaging raak ik verveeld en dit gaat ten koste van mijn kwaliteiten. Naast uitdaging ben ik op zoek naar vernieuwing. Ik vind het bijvoorbeeld erg leuk om met mensen te werken die het pad al zodanig kwijt raakte en die, met behulp van hulpverlening, het pad weer terug willen vinden. Denk aan bijvoorbeeld jongeren die veelvuldig spijbelen, ...of slachtoffer werden van een loverboy. Mijn voorkeur gaat uit naar intensieve, langdurige hulpverlening met jongeren. Ik werk graag met jongeren (pubers) en zie het als een uitdaging om hen te motiveren voor hulpverlening. Tijdens mijn stageperiode heb ik gewerkt op een school voor praktijkonderwijs en hier ontdekte ik mijn affectie voor het werken met deze doelgroep. Dit is de reden dat ik tijdens mijn vierde studiejaar voor de differentiatie Werken met Jeugd en Jongeren koos. Ik probeer uit te zoeken wat de situatie is, maar vooral hoe zij de situatie beleven. Wat zien zij zelf als een probleem? Wat willen zij graag anders zien? Pubers worden door de media vaak bestempeld als 'lastig'. Ik zie dit anders, omdat ik in elke jongere een kans zie. Ook in zogenaamde probleemjongeren of "ongemotiveerde" jongeren. Ik vind het leuk om te zoeken naar ingangen om een jongere te bereiken. Verder werk ik graag systeemgericht en bekijk een persoon in wisselwerking met zijn of haar systeem; ouders, school, buurt. Ik vind het leuk om al deze facetten bij de hulpverlening te betrekken. Na drie jaar maatschappelijk werk ben ik ervan overtuigd geraakt dat een persoon niet los gezien kan worden van zijn systeem. Een systeem kan patronen doorbreken of juist in stand houden. Hulpverlening moet erop gericht zijn om tijdelijk van aard te zijn. Een cliënt moet uiteindelijk verder met zichzelf en met het systeem welke wél blijvend van aard is. Om deze reden beschouw ik gezin, familie ed als het ondersteuningssysteem van de cliënt.

Zoals tijdens mijn stages en studies naar voren kwam ben ik goed in het omgaan met mensen. Geduld, doorzettingsvermogen en inlevingsvermogen zijn kwaliteiten welke mijn inziens zeer bruikbaar zijn in dit werkgebied. Ik werk nauwkeurig, stipt en kom afspraken na, of ze nu groot of kleiner zijn. In het werken met mensen vind ik het belangrijk om duidelijk en open te werk te gaan. Je bent immers voor hen en hun leven bezig en bovendien maak je een cliënt minder afhankelijk wanneer je 'open kaart' speelt. Een kwaliteit van mij is het handhaven van de beroepscode en de beroepsethiek. Relaties met cliënten moeten mijn inziens een samenwerkingskarakter hebben en dit probeer ik in mijn stage/werk altijd te verwezenlijken. MEE Rotterdam werkt vraaggericht en dit sluit aan bij mijn visie. Ik vind het belangrijk om situaties te verkennen en te ontrafelen; wat is de situatie? Welke problemen spelen er? Hoe ontstonden de problemen en wat houdt ze in stand? In samenwerking met cliënten en overige betrokkenen ben ik meestal in staat om een duidelijke en complete analyse te maken, waarna een goed afgestemd hulpverleningsplan bepaald en uitgevoerd kan gaan worden. Ik ben goed in staat op methodisch en doelgericht te werken.

Mijn grote kwaliteit in het werk is het begrijpen van mensen en het inleven in hun situatie. Ik reflecteer veelvuldig op gevoel en ik merk hierbij dat mensen zich begrepen en gesteund voelen. Dit heeft een positieve werking voor de hulpverlening, omdat mensen zich gemakkelijker open stellen, maar het is ook iets wat in mijn aard zit. Ik werk dus vanuit mijn eigen persoon. Een groot voordeel is dat ik hierdoor snel een vertrouwensband met mensen opbouw waardoor ik later weer beter in staat ben om mensen te confronteren en op hun punten te wijzen.

Een laatste sterk punt van mij zijn de communicatieve vaardigheden. Ook dit is een punt welke tijdens mijn stage naar voren is gekomen. In samenwerking met cliënten, collega's en instanties kwam dit tot uiting in een prettige manier van overleggen en compromissen sluiten. Ik kan goed luisteren naar zowel de inhoudelijke als de betrekkelijke boodschap en pas de regels van het geven/ontvangen van feedback hierbij toe. Voor bewijsstukken omtrent mijn sterke punten verwijs ik naar mijn portfolio en de bijgevoegde praktijk leerverslagen.

Op dit moment werk ik nog bij MEE Rotterdam. Ik heb hier een contract tot en met augustus. MEE Rotterdam biedt informatie en advies, ondersteuning en belangenbehartiging aan mensen met een beperking in de regio Rotterdam.

Doelstelling van MEE is om voor alle mensen met een beperking of chronische aandoening een blijvend volwaardige plaats in de samenleving te verwerven. Het uitgangspunt is de emancipatie en maatschappelijke integratie van mensen met een beperking en/of chronische aandoening.

De specifieke doelgroep van mijn team is de moeilijk lerende jeugd van 0 tot 18 jaar en diens ouders/verzorgers. Het gaat hier om kinderen/jeugdigen met een verstandelijke beperking (leerproblemen), gedragsproblemen en/of een achterstand in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Ik begeleid deze groep vanuit het schoolmaatschappelijk werk en tevens geef ik Sociale Vaardigheidstrainingen aan verschillende groepen kinderen/jongeren.

Ik sluit mezelf volledig aan bij de visie van MEE Rotterdam. Ik ben van mening dat ieder mens het recht heeft op volwaardige deelname aan de maatschappij.

Aan de andere kant sluiten de uitvoerende werkzaamheden niet aan bij hetgeen ik wil en mogelijk acht in het werk. MEE is van een hulpverlenende organisatie naar een dienstverlenende organisatie gegaan en van een input- naar een outputfinanciering. De daadwerkelijke hulpverlening (intensieve begeleiding, opvoedingsondersteuning, thuishulp, enzovoorts) wordt uitbesteed en de uitvoerende werkzaamheden zijn onderverdeeld in 'diensten'. Elke dienst heeft vervolgens een maximaal aantal uren en face-to-face contacten beschikbaar. Maatschappelijk werkers heetten vanaf dit moment 'consulenten'.

Wat MEE doet is samen met de cliënt een hulpvraagverduidelijking maken om vervolgens te bekijken waar en op welke manier deze hulp het beste geboden kan worden. In sommige gevallen kan een cliënt bij MEE geholpen worden, bijvoorbeeld voor een adviesgesprek of een training, maar in negen van de tien gevallen wordt een cliënt doorverwezen naar een andere, bevoegde, instantie. Er wordt een indicatie aangevraagd bij het CIZ (Centrum Indicatie Zorg) en de cliënt wordt begeleidt naar de échte hulpverlening. Dit gaat gepaard met veel praktisch werk, rapportage en soms zijn er maar drie of vier face-to-face contacten met de cliënt geweest. Ik vind dit erg jammer, ondanks het feit dat ik op deze manier heel breed georiënteerd raak. Samen met de cliënt is een situatie van top tot teen verhelderd, zijn er doelen gesteld welke de cliënt wil behalen, en kan de MEE medewerker vervolgens niet zelf aan de slag met die doelen. De voldoening in dit werk haal ik uit het afstrepen op mijn to-do lijst, het opstellen en afronden van een verslag, of een indicatie welke afgegeven wordt door het CIZ. Ik wil voldoening halen uit het contact met de cliënt, uit het feit dat ik groei of verbetering zie in de interactie, in de (kracht van de) cliënt of zijn/haar situatie. Volgens Ad Snellen (basismodel methodisch hulpverleners in het maatschappelijk werk) zijn er drie verschillende vormen van ontwikkelingen mogelijk in het werk; interactieontwikkeling; cliëntontwikkeling; probleemafwikkeling. Bij MEE ligt de nadruk vooral op de probleemafwikkeling; de cliënt stelt een vraag, de hulpverlener stelt een plan van aanpak samen en dit plan wordt vervolgens uitgevoerd. Interactie- en cliëntontwikkeling komen weinig naar voren, gezien het feit dat de hulpverlener het grote deel van het uitvoerende werk op zich neemt (rapportage opstellen, contactlegging instanties) en de hulpverlening dusdanig kort van aard is. Zoals een collega van mij het mooi omschreef; MEE is eigenlijk een indicatiefabriek aan het worden. Of zoals een ander het noemde met betrekking tot de loketfuncties die in de toekomst komen gaan; U vraagt, wij draaien!

Zoals eerder genoemd ligt mijn kracht in het ontrafelen van situaties en het ontdekken van oorzaak en gevolg van de problemen. Dit is een kwaliteit welke wél goed te gebruiken is in het werk bij MEE en waar ik dan ook erg in gegroeid ben de afgelopen twee jaar. Tevens is hiervoor een bepaalde basis van vertrouwen nodig en ook hier kan ik mezelf goed in kwijt. Vanuit dit goede begin zou ik graag verder willen met de cliënt en dát is ook precies waar ik mijn inziens voor gestudeerd heb. Mijn voorkeur gaat inmiddels meer uit naar het werken binnen een instelling waar hulpverlening gestart en afgerond kan worden. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan een organisatie als 'Nieuwe Perspectieven', waar maatschappelijk werkers samen met jongeren in vier maanden tijd op zoek gaan naar de mogelijkheden het leven op de rails te krijgen. Ook hier ben je deels praktisch bezig, maar niet zodanig als bij MEE. Een kracht van mij is om een band te creëren met jongeren waarin zowel meegedeeld als geconfronteerd kan worden. Ik ben in staat om jongeren te motiveren, knopen door te hakken en daadkrachtig te handelen. Ik stel doelen op welke middels methodisch handelen behaald kunnen worden en weet op creatieve wijze doelen te behalen. Deze kwaliteiten wil ik verder ontwikkelen en dit kan niet bij MEE waar weinig ruimte is voor intensief cliëntcontact.

Vanuit het schoolmaatschappelijk werk voer ik wel gesprekjes met kinderen. Deze gesprekken duren ongeveer een half uur en vinden één keer in de twee weken plaats. Tevens geef ik training aan groepen

kinderen/jongeren. Dit is het stukje werk bij MEE wat ik wél erg leuk vind om te doen en waar ik voldoening uit kan halen. Ik merk dat ik mezelf helemaal geef tijdens deze momenten en op mijn best ben. Misschien ligt hier ook een stukje 'eigen verantwoordelijkheid'; dit is mijn deel en ik bepaal (samen met hen) de succeservaring. Bovendien vind ik het rechtstreekse contact met de kinderen/jongeren ontzettend leuk!

Ter verduidelijking: MEE neemt een bepaalde positie in binnen hulpverleningsland. Zij doen een heleboel voorwerk, maken een plaatje helder en helpen de cliënt hiermee op de juiste plaats terecht te komen. Dit is mijn inziens een heel succesvolle positie waarmee een hoop dubbel werk (en onnodig door- en terugverwijzen) voorkomen wordt. Enkel is mijn punt dat dit niet (meer) het stukje hulpverlening is waar ik verder in wil gaan.

Ik moet eerlijk bekennen dat ik tot voor kort nog niet goed wist wat ik na de diploma-uitreiking wilde gaan doen. Ik ben op dit moment 22 jaar, bijna afgestudeerd en op alle mogelijke manier ongebonden. Dit is het punt in mijn leven dat ik nog alle keuzes kan en mag maken en verschillende wegen zal kunnen bewandelen en ik ben me hier elke minuut van de dag bewust van. Een aantal weken geleden heb ik de knoop doorgehakt en besloot ik op een jaar te gaan reizen door Australië en Nieuw-Zeeland. Hier wil ik de zogenaamde work & travel holiday gaan beproeven.

Allereerst wil ik mezelf nu gaan ontwikkelen. Niet in de zin; wat wil ik als toekomstig beroepsbeoefenaar, maar wat wil ik als persoon, en als persoon met mijn leven. Na zes jaar studeren ben ik toe aan iets heel anders; een totaal nieuwe levenservaring losstaand van studeren en hulpverlening, want er is nog zoveel meer te doen en te beleven. Of ik na thuiskomst van mijn reis ga studeren of werken is dan nog onduidelijk. Misschien dat zich er een mogelijkheid aanbiedt om werken met studeren te combineren. Dit zou voor mij de meeste wenselijke situatie zijn. Ik zit er hard over na te denken om verder te gaan studeren in antropologie, psychologie of sociologie. Voor die tijd wil ik verschillende open dagen en voorlichtingsbijeenkomsten bijwonen om mezelf verder te oriënteren. Of ik hier uiteindelijk daadwerkelijk in wil gaan werken weet ik nog niet, want ik denk dat ik altijd wel op de werkvloer en binnen de praktijk werkzaam zal willen blijven. Maar de kennisontwikkeling en het zoeken naar nieuwe grondslagen en methodieken welke deze studies met zich meebrengen spreken me zeer aan.

Bijlage 2 Casuïstiek

Sandra is een oud-leerlinge van het Accent Praktijkonderwijs. Zij was 17 jaar oud toen ze zichzelf meldde bij het schoolmaatschappelijk werk. Inmiddels is zij bijna 19 jaar oud. Ik heb zelf niet met deze casus gewerkt, mijn collega vanuit MEE Rotterdam, werkzaam als schoolmaatschappelijk werker binnen Accent Praktijkonderwijs, is met Sandra aan de slag gegaan. Ik heb deze casus eerder beschreven in mijn analyseverslag. Nu wil ik deze casus nader bekijken en beoordelen aan de hand van de bevindingen vanuit mijn hoofdstukken.

Casus Sandra

De vader en moeder van Sandra zijn van Surinaamse afkomst. Sandra werd drie maanden te vroeg geboren. Na een periode in de couveuse te hebben gelegen, werd Sandra vervolgens doorgeplaatst naar kindertehuis Trompendaal (Leger des Heils) in Hilversum. De reden voor de uithuisplaatsing had te maken met de drugsverslaving van beide ouders. Sandra is direct na haar geboorte onder voogdij gesteld. Na een jaar is de voogdij overgedragen naar Jeugdzorg Amsterdam. Er is vervolgens bekeken of er binnen de familie mogelijkheden waren om Sandra te plaatsen. Er werd besloten om Sandra bij de zus van haar vader in Rotterdam te plaatsen. Zij wilde de voogdij echter niet overnemen maar wel voor Sandra zorgen. Jeugdzorg had de volledige voogdij over Sandra en bezocht haar eenmaal per jaar bij haar tante.

De Raad voor de Kinderbescherming heeft een dossier van Sandra. Hierin staat vermeld dat de heer F. (vader), Sandra in 1988 heeft erkend. In 1989 zijn beide ouders officieel uit de ouderlijke macht ontheven. Sandra heeft tot aan haar achtste jaar gelooft dat haar tante haar moeder was. Nadat haar verteld is dat dit niet zo was, heeft zij geregeld contact gehad met haar ouders. Sandra beschrijft de relatie met haar moeder als problematisch. Ze had veel ruzie met haar en op straat schaamde ze zich vaak voor het drukke, wilde en vreemde gedrag van haar moeder. Over de relatie met vader vertelt Sandra niet veel. Vader is begin december 2003 voorgoed naar Suriname vertrokken.

Sandra heeft op latere leeftijd van haar moeder te horen gekregen dat de heer F. haar vader niet is. Dit leidde tot een ruzie waarna Sandra haar moeder niet meer gezien heeft. Moeder belde Sandra nog wel maar het contact werd door Sandra afgehouden. De heer F. en haar tante bevestigden dat hij inderdaad haar vader niet is. Hier had Sandra erg veel moeite mee. Ze voelde zich wisselend verraden, teleurgesteld, boos en verdrietig.

Sandra had een vriendin van school waar ze veel mee op trekt. Ze beïnvloedden elkaar en zorgden op school soms voor de nodige problemen. Sandra gedroeg zich vaak stoer en brutaal. Dit beangstigde mensen in haar omgeving. Tevens raakte zij hierdoor in grote problemen. Eerder is Sandra in aanraking geweest met de politie in verband met het in elkaar slaan van een medeleerling. Hiervoor kreeg zij een straf van Bureau Halt.

Sandra wist zich geen raad op het moment dat zij zichzelf meldde bij het schoolmaatschappelijk werk. Ze zat met gevoelens van onbegrip, verdriet en boosheid. Ze voelde zich teleurgesteld en ze is het vertrouwen kwijt in iedereen in haar omgeving.

Sandra merkte dat zij met vragen zat waarop niemand haar een antwoord kon of wilde geven. Dit frustreerde Sandra en ze reageerde op anderen af terwijl zij dat eigenlijk niet wil. Op school was ze veelvuldig betrokken bij vechtpartijen en opstootjes in de klas. Ook naar de leerkrachten toe heeft Sandra de afgelopen tijd een grote mond opgezet. Ze wilde geholpen worden maar ze was bang voor de consequenties van die hulp.

Sandra stelde de volgende vragen:

- Ik wil weten wie mijn biologische vader is?
- Ik wil me op school en privé prettig en serieus genomen voelen, hoe moet ik dit aanpakken (help mij de chaos in mijn hoofd te ordenen)?

Vanaf dit punt is Sandra bekend bij het schoolmaatschappelijk werk en bij het zorgteam van school. Het schoolmaatschappelijk werk nam contact op met Jeugdzorg Amsterdam. De emoties bij Sandra

lopen hoog op en leidden op school en thuis tot onhoudbare situaties. Ze is bang en verward. De hulpverlening neemt met Sandra haar angsten door en besluiten onder de voorwaarden van Sandra de hulpverlening verder voort te zetten. Jeugdzorg was formeel verantwoordelijk voor Sandra. Het schoolmaatschappelijk werk voert gesprekjes ter ondersteuning (het bieden van een luisterend oor en het structureren van de chaos in haar hoofd) met haar en onderhoudt de contacten met Jeugdzorg.

Een periode later kwamen er veelvuldig signalen binnen dat Sandra contact zou hebben met loverboys en het slachtoffer zou zijn geworden van misbruikpraktijken. Sandra liep met veel geld op zak, droeg dure kleding en sieraden en stelde zich meer dan voorheen seksueel uitdagend op. Sandra kon deze situatie benoemen, vertelde openhartig dat zij als prostituee voor haar 'vriendje' werkte, maar zij zag zelf de ernst van de situatie niet in. Op dit moment woonde zij niet meer bij tante, maar was ze tijdelijk bij een oom ingetrokken. Deze oom zou echter binnen korte termijn voorgoed naar Suriname vertrekken en dan zou Sandra op straat komen te staan. Bij haar moeder of andere familie kon Sandra niet terecht. Sandra is in december 2003 aangemeld bij MEE Rotterdam en ze heeft vanuit hier in verschillende opvanghuizen gezeten. Het laatste opvanghuis was er één in Leeuwarden (Asja). Na de zomer van 2004 is Sandra daar echter al weggegaan. Ze bleek toen zwanger te zijn van haar loverboy. Sandra was 12 weken in verwachting toen ze een miskraam kreeg.

Toen Sandra 18 werd is zij opnieuw aangemeld bij MEE Rotterdam. Dit was maart 2005. Het betrof problemen en vragen rondom een uitkering en een woonplek.

Er is Sandra geadviseerd dat ze bij crisisopvang terecht kan van het Leger des Heils. Sandra kent al deze instanties en ze geeft aan daar geen zin in te hebben.

Bij het maken voor een afspraak van een intakegesprek blijkt dat Sandra woont bij Maasstad en daar vervolgens in aanmerking komt voor kamertraining ook van Maasstad.

Hier zit zij tot op heden.

Mijn visie

Sandra is in een zeer instabiel en onveilig opvoedingsklimaat opgegroeid waarin zij weinig ruimte kreeg om zich te hechten. De mensen waar zij op zou moeten vertrouwen (ouders, familie), lieten haar vallen of stelden haar teleur door middel van leugens en bedrog. Dit heeft voor veel boosheid, frustratie en verdriet gezorgd. Sandra uitte deze emoties door middel van wangedrag op school. Zij toonde geen kwetsbaarheid, maar ze leek zichzelf te overschreeuwen en ze reageerde haar boosheid en frustratie af door middel van vechtpartijen en een grote mond. Dit is gedrag wat praktijkleerlingen vaak laten zien om hun kwetsbaarheid en onzekerheid te verbergen. Voor school waren dit al signalen dat er wat aan de hand was met Sandra en dit bleek te kloppen toen er contact met het schoolmaatschappelijk werk op gang was gekomen. Mijns inziens heeft school goed ingespeeld op het gedrag wat Sandra liet zien en is er gezocht en geluisterd naar de vraag achter de vraag. Sandra bleek al snel een risicomeisje te zijn; ze was een 'gemakkelijk' slachtoffer voor de loverboy, omdat zij uit een instabiele situatie kwam waarin nauwelijks ruimte voor warmte en hechting was. Sandra was weinig weerbaar, maar kwetsbaar, naïef en met een IQ van 80 licht verstandelijk gehandicapt. Mijns inziens was Sandra op haar eigen manier op zoek naar liefde en erkenning, maar wist ze niet goed hoe liefde vorm hoort te krijgen.

Wat duidelijk uit de casus naar voren komt is dat de hulpverlening Sandra moeilijk heeft kunnen bereiken en haar niet vast heeft kunnen houden. Wat is hier de reden van? Sowieso was er sprake van een ernstige vorm van hechtingsproblematiek. Sandra heeft vanuit haar jeugd veel nare ervaringen opgedaan, zij is gewend dat volwassenen haar in de steek laten, maar ook vielen er gaten in de hulpverlening waardoor Sandra de gelegenheid kreeg om haar eigen weg te volgen. Sandra zag tijdens haar periode in de hulpverlening toch kans om te ontsnappen en zwanger te worden. Als ik terugkijk op deze casus denk ik dat de hulpverlening allereerst meer had moeten investeren in het vertrouwen winnen van Sandra. Er waren wel gesprekken met Sandra op school, maar deze gesprekken waren kortdurend en incidenteel. Ook de contacten met Jeugdzorg waren minimaal. Het was mijns inziens belangrijk geweest dat Sandra een vaste vertrouwenspersoon gedurende het hele hulpverleningstraject gekregen had waar zij te allen tijde op terug zou kunnen vallen met haar vragen en problemen.

Sandra heeft zichzelf overlevingsgedrag aangeleerd en het is erg moeilijk om weer uit dit patroon te komen. Hier is door de betrokken hulpverleners weinig mee gedaan. Ik ben van mening dat vroegtijdige intensieve psychosociale hulpverlening hier op zijn plaats was geweest. Ik denk bijvoorbeeld aan gesprekken bij het RIAGG of deelname aan een behandel- en trainingsgroep specifiek gericht op de doelgroep met een licht verstandelijke handicap. Hadden de instellingen meer samen moeten werken? Had er meer gecoördineerd moeten worden? Had Sandra misschien in aanmerking moeten komen voor gedwongen opname in een instelling? Als ik deze casus naast mijn hoofdstukken leg zie ik veel herkenning én mogelijkheden. Sowieso, zoals eerder genoemd, voldoet Sandra aan het profiel van een risicomeisje, zowel op microniveau als op mesoniveau (omgevingsfactoren). Een jong, kwetsbaar en beschadigd meisje, op zoek naar liefde, erkenning en geborgenheid valt in de armen van een loverboy. Sandra wist niet goed hoe liefde hoort te zijn en kon het problematische en bedreigende van de situatie niet inzien. Het nut van de hulpverlening was voor haar maar weinig duidelijk. Dit hield het probleem, onder andere, in stand. Juist daarom had de omgeving voor haar de keus moeten maken om hulp in een verplicht kader te stellen en rechtstreeks bij de Raad van de Kinderbescherming te melden. Hier had mijns inziens een taak voor Bureau Jeugdzorg gelegen. Sandra was toentertijd nog minderjarig en een plaatsing in een gesloten setting had een hele hoop narigheid kunnen voorkomen. Deze 'kans' had de hulpverlening moeten benutten; als een meisje immers 18 jaar oud is, en meerderjarig, kan er nog weinig voor haar gedaan worden als zij niet vrijwillig meewerkt. De opvanghuizen, zoals Asja, boden haar zoveel vrijheid dat zij kans zag om weg te lopen en hiermee de hulpverlening te ontglippen.

Ten tijden van de casus was de ketenaanpak nog maar nauwelijks van de grond. De signalen waren echter wel duidelijk, alleen bleven de betrokkenen er een beetje mee zitten. Er was toentertijd nog niet goed duidelijk waar men met de signalen heen moest en door gespreksvoering en contact met Bureau Jeugdzorg probeerde men nog het beste van de situatie te maken. Als een dergelijke situatie nu plaats zou vinden kan er door het schoolteam of de schoolmaatschappelijk werker direct gemeld worden bij PMW. Gezien de leeftijd wordt er doorverwezen naar Bureau Jeugdzorg en eventueel naar de Raad van de Kinderbescherming. De situatie wordt geanalyseerd, er wordt gezocht naar mogelijkheden en onmogelijkheden en eventueel kan het meisje gedwongen geplaatst worden in een gesloten setting waar zij op dat moment relatief veilig is. Bureau Jeugdzorg onderhoudt het contact met school en het PMW biedt, als daar de vraag naar is, psychosociale hulpverlening.

Op deze manier worden alle facetten van het probleem grondig aangepakt. Iedereen kent de route, weet wat hem/haar te doen staat en het meisje krijgt geen kans om de hulpverlening te ontglippen. Dit is belangrijk gezien het feit dat de praktijkleerlinge vaak geen probleem ziet terwijl zij tot haar oren in een problematische en bedreigende situatie verzeild is geraakt.

Tot slot: wat had school nog kunnen doen aan preventie? Allereerst heeft school vroegtijdig gesignaleerd dat er problemen speelden omtrent Sandra. De problematiek loverboy was toen nog niet aan de orde, maar wel werd duidelijk dat het ooit zover zou kunnen komen. Er had bijvoorbeeld geïnvesteerd kunnen worden in haar sociale netwerk, of in thuisondersteuning, maar er had ook hulp specifiek op Sandra gericht gezocht kunnen worden (gesprekken bij Bureau Jeugdzorg, RIAGG). Zoals genoemd was Sandra een meisje met weinig kennis en inzicht betreffende liefde en seksualiteit. De aandacht en bevestiging die de loverboy haar gaf was voldoende om haar te doen geloven dat het hier om echte liefde ging. Ik denk dat de preventiemethode zoals ik beschreef in mijn hoofdstuk methodiekontwikkeling een uitkomst had kunnen vormen voor Sandra. Ook had het schoolteam deskundig gesteld kunnen worden over de loverboy problematiek, iets wat toentertijd nog minder gebeurde dan vandaag de dag, omdat het probleem hier nog onbekender was.

Inmiddels zijn bijna alle praktijkscholen in Rotterdam en omstreken op de hoogte van het fenomeen loverboy. Het is nu zaak dat elke school op de hoogte wordt gesteld van de ketenaanpak en van de bijbehorende meld- en verwijzroute. Daarnaast heeft elke school mijns inziens de taak en plicht om te investeren in preventie. Hierdoor zullen problemen sneller en efficiënter op- een aangepakt kunnen worden en lopen meisjes zoals Sandra minder kans om verstrikt te raken in het web van hun loverboy.

Bijlage 3 Loverboys slaan toe in tehuizen (artikel Het Parool)

Van onze verslaggevers

AMSTERDAM - Loverboys hebben in Amsterdam licht verstandelijk gehandicapte meisjes tot prostitutie gedwongen. Zij benaderden meisjes die vanwege hun gedrag en handicap in instellingen waren opgenomen.

Dit hebben verschillende hulpinstanties vanmorgen bevestigd. Hulpverleners zijn al bijna vier jaar van de misstanden op de hoogte. De VVD-fractie in de gemeenteraad heeft inmiddels vragen gesteld aan het college van b. en w.

Een van de hulpverleners is Paul Proost, orthopedagoog en werkzaam bij een van de instellingen voor licht verstandelijk gehandicapte jongeren in Amsterdam, OC Middelveld.

Loverboys slaan toe in instellingen en op bijzondere scholen waar de meisjes hun opleiding volgen, aldus Proost. "Er worden op het schoolplein contacten gelegd met één van de meisjes. Daarna benaderen de jongens via het eerste contact ook andere meisjes, vriendinnetjes." Deze meisjes zijn een bijzonder gemakkelijke prooi.

De slachtoffers zijn slechts in lichte mate verstandelijk gehandicapt, waardoor dit niet aan hen is te zien.

Proost: "Ook hebben deze meisjes vaak heel erg weinig geld, juist omdat ze in een instelling zitten. Als dan zo'n jongen met een spijkerbroek van Versace aankomt, zijn deze jongeren snel verkocht."

"Juist doordat de handicap licht is, zijn de meesten er zich van bewust dat zij minder begaafd zijn dan anderen. Als dan blijkt dat zij aandacht krijgen van zo'n vlotte jongen met een mooie auto, dan geeft hij hun precies de erkenning waar ze al zo lang naar verlangen."

"Bovendien," zegt Proost, "is het zo dat veel jongeren met een verstandelijke beperking moeite hebben sociale situaties te overzien, en daarmee absoluut niet in staat zijn de mogelijk verkeerde bedoelingen van mensen in te schatten."

Proost vertelde gisteren zijn verhaal gisteren voor het eerst in in het radioprogramma De Ochtenden.

Een woordvoerder van de stichting Transact, een organisatie die zich onder meer bezighoudt met seksueel geweld en die het fenomeen al enkele jaren geleden signaleerde, stelt dat hulpverleners de problemen onvoldoende hebben erkend.

© Het Parool, 19-05-2006

Bijlage 4 Wat is Praktijkonderwijs?

Praktijkonderwijs is een vorm van voortgezet onderwijs voor leerlingen van 12 tot maximaal 18 jaar. Deze vorm van onderwijs is bestemd voor leerlingen met een leerachterstand op alle leergebieden, die niet in staat geacht worden om een diploma VMBO te behalen, ook niet met extra ondersteuning door middel van LWOO (leerwegondersteunend onderwijs).

Het Praktijkonderwijs bereidt leerlingen voor op deelname aan het arbeidsproces door middel van praktische vorming. De leerlingen leren onder andere via stages de vaardigheden die ze later in hun beroep nodig zullen hebben.

Leerlingen van het praktijkonderwijs hebben gemeen dat zij de beste resultaten in de praktijk behalen. Het praktijkonderwijs speelt daarop in en er is daarom veel aandacht voor het leren in de praktijk. Het praktijkonderwijs biedt elke leerling een programma op maat.

De leerlingen krijgen een groot aantal praktische vakken, waarbij ze leren door doen. Er wordt ook veel aandacht besteed aan sociale redzaamheid.

Belangrijke kenmerken van het praktijkonderwijs zijn:

- leerlingen krijgen uitdagend onderwijs
- leerlingen ontwikkelen zich via stages
- leerlingen worden begeleid naar zelfstandigheid
- leerlingen krijgen veel praktijk
- leerlingen vergroten hun kansen op de arbeidsmarkt

Praktijkonderwijs is voor de meeste leerlingen eindonderwijs. Er geldt geen cursusduur, maar wel een leeftijdsgrens (18 jaar). Bij de afsluiting van het onderwijs ontvangt de leerling een getuigschrift praktijkonderwijs.

Voor praktijkonderwijs moeten leerlingen een indicatie hebben van de zogenaamde Regionale Verwijzings Commissie (RVC).

Een indicatie zal aangevraagd worden wanneer het kind van het basisonderwijs naar het Voortgezet Onderwijs (VO) gaat en de leerkracht en/of de uitslag van de CITO-toets aangeven dat de leerling niet in staat zal zijn het reguliere VO te volgen. Ook wanneer het kind een reguliere school voor VO bezoekt waar het dreigt vast te lopen, kan een indicatie aangevraagd worden. Dit uiteraard wanneer is gebleken dat extra hulp niet helpt en de leerling en de ouders zijn geraadpleegd.

De beslissing van het RVC is gebaseerd op verschillende punten:

- De motivering van de school, die is gebaseerd op de ervaring met de leerling en onderbouwd wordt door een onderwijskundig rapport;
- De mening van de ouders;
- De leerachterstand van de leerling;
- Het intelligentiequotiënt (IQ) van de leerling;
- Indien noodzakelijk de resultaten van een persoonlijkheidsonderzoek wat gericht is op de vraag of een leerling wil presteren, faalangst heeft en de emotionele stabiliteit. Dit alles in relatie met de leerprestaties.

Wanneer wordt de leerling toegelaten tot het Praktijkonderwijs?

Hiervoor bestaan de volgende criteria. De leerling heeft

- Een IQ dat ligt tussen de waarden 60 tot en met 80;
- Een leerachterstand op minimaal twee van de volgende vier gebieden: inzichtelijk rekenen, begrijpend lezen, technisch lezen en spellen.

Bijlage 5 Voor wie is Praktijkonderwijs?

De doelgroep nader omschreven:

De probleemstelling van mijn eindopdracht geeft al aan op welke doelgroep ik me wil gaan richten: ik richt me op de leerlingen van het praktijkonderwijs. Voor het onderzoeken van mijn probleemstelling ga ik de doelgroep *leerlingen van het praktijkonderwijs* (praktijkjongeren) nog verder afbakenen. Dit komt later in het verslag aan bod tijdens het hoofdstuk 'risicomeiden'. Voor nu vind ik het belangrijk om de doelgroep van het praktijkonderwijs nader te omschrijven. Ik geef hieronder de algemene en belangrijke kenmerken weer van de doelgroep praktijkjongeren.

Praktijkonderwijs is een vorm van voortgezet onderwijs voor leerlingen van 12 tot maximaal 18 jaar. Deze vorm van onderwijs is bestemd voor leerlingen met een leerachterstand op alle leergebieden, die niet in staat geacht worden om een diploma VMBO te behalen, ook niet met extra ondersteuning door middel van LWOO (leerwegondersteunend onderwijs). Het betreft hier kinderen met een IQ tussen de 60 en de 80. Een gemiddeld IQ is 100. De kinderen van het praktijkonderwijs functioneren op cognitief gebied dus benedengemiddeld en zij worden hierdoor aangeduid als moeilijk lerende kinderen.

Hieronder geef ik een verdere beschrijving van moeilijk lerende kinderen en de oorzaken en gevolgen van het moeilijk kunnen leren.

Wat zijn moeilijk lerende kinderen?

Moeilijk lerende kinderen zijn kinderen die het basisonderwijs niet kunnen volgen, omdat ze qua intelligentie zwakker begaafd zijn, in sociaal opzicht soms moeilijker functioneren en/of bepaalde problemen in de ontwikkeling tonen.

Moeilijk leren betekent niet alleen dat het kind moeilijk kennis verwerft, inzicht en vaardigheden krijgt. Het betekent ook dat hetgeen hij/zij leert minder goed verwerkt wordt, minder goed doordringt en dat hij/zij het geleerde minder goed kan toepassen in andere situaties.

Het moeilijk leren heeft niet alleen betrekking op het schoolse leren, maar ook op het leren in alle andere situaties. Moeilijk lerende kinderen hebben daardoor beperkte mogelijkheden in hun gedrag om zich aan te passen aan de omgeving.

In de vorige eeuw vielen deze kinderen nauwelijks op. Ze functioneerden gewoon mee in de samenleving van toen en ze voerden eenvoudige werkzaamheden goed uit. In het begin van deze eeuw is echter de leerplicht ingevoerd en toen gingen ze voor het eerst opvallen. Ze waren in praktisch opzicht betrekkelijk goed, maar aan de gemiddelde eisen voor leren lezen, schrijven en rekenen konden ze niet voldoen en hierdoor konden ze op school niet meekomen. Bovendien is de maatschappij de laatste tientallen jaren veel ingewikkelder geworden en worden er hogere eisen aan de burgers gesteld, met name ook op het gebied van scholing, diploma's en dergelijke.

Oorzaken van moeilijk leren

Hierover is niets precies en met zekerheid bekend. Wel zijn er verschillende mogelijke oorzaken die in verband worden gebracht met moeilijk-lerend zijn. De twee belangrijkste zijn:

- Medische factoren, bijvoorbeeld

- Lichte vorm van hersenbeschadiging, opgelopen vóór, tijdens, of na de geboorte.
- Onopvallend zintuiglijke tekorten (bijvoorbeeld het niet goed functioneren van het gehoor).
- Toevalligheidfactoren die de aanleg van een kind bepaald hebben – al dan niet erfelijk; moeilijk-lerend zijn zou dan een gevolg kunnen zijn van aangeboren factoren.

- Omgevingsfactoren, die de ontwikkeling van het kind ongunstig beïnvloed hebben.

Bij het merendeel van de kinderen is het moeilijk een duidelijke oorzaak aan te wijzen. Lichamelijk mankeert het kind vaak niets, en toch leert het moeilijk. Bovendien is het vaak het geval dat het

moelijk leren niet door één factor veroorzaakt wordt, maar dat een complex van meestal onduidelijke factoren een rol speelt.

Kenmerken van moeilijk lerende kinderen

Hieronder wordt er een opsomming gegeven van gemeenschappelijke kenmerken die van toepassing zijn op het 'gemiddelde' moeilijk lerende kind.

- Moeilijk lerende kinderen zijn gestrand binnen het gewone onderwijs.
- De intelligentie is over het geheel genomen lager dan die van leeftijdsgenoten.
- De taalontwikkeling en het taalgebruik laten tekorten zien, bijvoorbeeld de woordenschat is beperkter. Hiermee in verband staan geringe communicatiemogelijkheden. Grapjes, spreekwoorden en dergelijke worden vaak te letterlijk opgevat; de betekenis erachter wordt vaak niet begrepen.
- Moeilijk lerende kinderen zijn niet erg kritisch; ze nemen gauw iets van een ander aan.
- Ook hebben ze weinig zelfkritiek; ze kunnen hun prestaties vaak niet goed beoordelen en ze overschatten zichzelf vaak.
- (Op jonge leeftijd) is de belangstelling voor andere kinderen is vaak beperkt.
- (Op jonge leeftijd) spelen ze vaak alleen; hun spel is eenvoudig van inhoud; ze spelen vaak hetzelfde en er zit weinig variatie in het spel.
- In moeilijke, nieuwe, onverwachte situaties treedt vaak ontredning op: ze zijn snel de kluts kwijt.
- Moeilijk lerende kinderen kunnen zich moeilijk voorstellingen maken van situaties die ze niet aan den lijve ondervinden. Ze zijn meer aan het hier en nu gebonden, aan de concrete werkelijkheid. Ze hebben veel moeite met symbolen, zoals letters en cijfers, waardoor moeilijkheden met het leren lezen, schrijven en rekenen ontstaan. Ook het ordenen in heden-verleden-toekomst en het begrip van tijd (klokkijken, kalender en dergelijke) leveren problemen op.
- Ervaringen van moeilijk lerende kinderen staan vaak op zichzelf. Ze leggen moeilijker verbanden tussen wat ze meemaken en wat ze leren. De wereld wordt door velen ervaren als ondoorzichtig en chaotisch (dit houdt ook verband met het feit dat de maatschappij veel ingewikkelder is geworden).
- De begripsvorming verloopt moeizaam en vaak verkeerd, omdat verbanden leggen moeilijk is; moeilijk lerende kinderen snappen niet zo snel wat er gezegd wordt en vaak begrijpen ze niet wat anderen bedoelen.
- Moeilijk lerende kinderen hebben minder behoefte om iets te onderzoeken, om iets te willen leren. Ze onderzoeken en leren ook minder gericht en zijn ook meer 'slachtoffer' van de indrukken van buitenaf dan dat ze zich daar bewust op richten. Ze handelen en denken minder gericht, zijn minder creatief.
- Moeilijk lerende kinderen onthouden minder van wat ze leren; wat ze de ene dag weten zijn ze de volgende dag soms weer vergeten. Ouders begrijpen dat vaak niet en zeggen dan al snel: "hij wéét het wel", terwijl dat in feite dan niet zo is.
- Moeilijk lerende kinderen kunnen wat ze geleerd hebben minder goed toepassen in vergelijkbare situaties en bijna niet in nieuwe, andere situaties.
- Moeilijk lerende kinderen zijn soms een beetje star: ze kunnen moeilijk omschakelen van het één op het ander. Ze gaan soms erg graag bijzonder lang door met een bezigheid, ook al is het niet meer zo zinvol. Ze klampen zich vast aan vertrouwde activiteiten, omdat ze zich daar het prettigst bij voelen en omdat veel andere activiteiten als te moeilijk ervaren worden.

Gevolgen van moeilijk leren

Elk mens beschikt over een aantal eigenschappen. Sommige eigenschappen worden door de samenleving positief gewaardeerd, andere eigenschappen worden als tekorten gezien.

Kenmerken van kinderen worden vaak vergeleken met kenmerken van volwassenen en dan beschreven in termen van tekorten. Op de positieve eigenschappen van kinderen wordt minder het accent gelegd, bijvoorbeeld op hun spontaniteit en behulpzaamheid.

Bij moeilijk lerende kinderen treedt dit probleem nog in versterkte mate op, omdat de omgeving van het kind geneigd is hun eigenschappen zelfs als tekorten te zien in vergelijking met kinderen van dezelfde leeftijd die zich 'normaal' ontwikkelen.

We moeten ervoor waken in een negatieve beoordeling te vervallen. We moeten ons meer richten op hoe we op een verantwoorde manier rekening kunnen houden met de specifieke eigenschappen van moeilijk lerende kinderen. Dat kind is in zijn psychische en sociale ontwikkeling meer afhankelijk dan de volwassene dan het gewoon lerend kind.

Dit betekent dat ouders en leerkrachten een extra rol spelen bij de opvoeding van een moeilijk lerend kind.

Op school

Het moeilijk leren is op de basisschool zichtbaar als een kind voortdurend faalt. Extra hulp slaat vaak niet aan, waardoor leerkrachten wellicht ontmoedigd raken. Ze zien te weinig resultaat van hun extra inspanning.

Aan de andere kant wordt het kind in zijn normale verwachting als schoolkind ("ik ga naar school") teleurgesteld en gaat het zich afsluiten voor de leerstof. Het kind leeft dan in een wereld die steeds moeilijker en onduidelijker voor hem wordt en reageert daar vaak op met (zogenaamd kinderlijk) aandacht vragen, 'vluchten', apathie, lusteloosheid, verzet. Kortom, met onaangepast en ongewenst gedrag. Voortdurend merken dat je het toch niet kan heeft tot gevolg dat je vermogen om te leren of om problemen op te lossen nog ernstiger achteruit gaat. Door een onvermogen van de omgeving om juist te reageren op moeilijk lerende kinderen worden veel van deze kinderen omzeker, ze gaan dan aan zichzelf twijfelen.

In de omgang met een moeilijk lerend kind ligt het accent op andere problemen dan in de omgang met een 'gewoon' kind.

Zo zal men niet de nadruk moeten leggen op de tekortkomingen van het kind, maar veel meer de aandacht richten op datgene wat het kind wel aankan. De eerste opgave van de MLK school (school voor moeilijk lerende kinderen) is daarom een zodanige omgeving te scheppen dat het kind zich kan herstellen en dat het weer positieve ervaringen in plaats van faalervaringen opdoet. Daarom wordt het bevorderen van zelfvertrouwen als belangrijkste richtlijn gehanteerd. Door een gebrek aan zelfvertrouwen hebben veel moeilijk lerende kinderen een angst om iets te presteren waarvan ze vermoeden dat het voor hen te moeilijk is. Soms lijkt het dan alsof ze gemakzuchtig en lui zijn terwijl het in feite een kwestie van angst is. Ze zijn bang om het weer fout te doen. Als ze werk moeten doen op hun eigen niveau blijken ze daarentegen vaak juist ijverig te zijn. Korte, overzichtelijke taken, veel herhaling en veel positieve zelfbeleving van de kinderen moet centraal staan; alleen dan kunnen ze zich richten op het schoolse leren en kunnen ze zich ontspannen voelen in de omgang met anderen.

Thuis

Niet alleen op school, maar ook thuis zal men zich bewust moeten aanpassen aan het moeilijk lerende kind. Vaak is dit voor ouders een veel moeilijker opgave dan voor leerkrachten op school. Een leerkracht op school doet veel meer ervaringen op met dit type kind omdat hij elk jaar een groep in zijn klas heeft. Bovendien heeft de leerkracht in zijn groep alléén te maken met moeilijk lerende kinderen.

Ouders moeten daarentegen rekening houden met grotere verschillen tussen hun moeilijk lerend kind en de overige kinderen in het gezin.

Het bevorderen van het zelfvertrouwen van het kind is eerder genoemd als de belangrijkste richtlijn voor de aanpak van moeilijk lerende kinderen op school. Dit is ook het belangrijkste punt in de opvoeding thuis. Voor ouders lijkt het dikwijls voor de hand te liggen om kinderen te stimuleren op hun zwakke punten, maar juist bij kinderen die toch al op hun tenen moeten lopen, levert dit

gemakkelijk spanningen op. Daarom geldt ook hier dat het voor moeilijk lerende kinderen goed is als ouders vooral letten op wat hun kind graag doet en dát dan positief benaderen. Voor iedereen –ook voor volwassenen– geldt dat immers dat positieve opmerkingen uiteindelijk stimulerender zijn dan kritiek, gemopper en dergelijke. Bovendien wordt een moeilijk lerend kind gemakkelijk overschat: wat voor een moeilijk lerend kind een hele prestatie is, kan voor ouders heel vanzelfsprekend lijken. Als een kind de gelegenheid krijgt om die activiteiten te doen die het leuk vindt, komt het eerder tot rust, dan wanneer er eisen aan gesteld worden waaraan het niet kan voldoen of wanneer het gestimuleerd wordt in een richting die het zelf niet zo leuk vindt. Onopvallend verkeert het moeilijk lerende kind thuis al vaak in situaties die het onvoldoende begrijpt. Het moeilijk lerende kind komt tot rust wanneer de ouders, maar ook de broertjes en zusjes, geduld opbrengen. In de omgang met een moeilijk lerend kind is een geduldige houding heel belangrijk.

Moeilijk lerende kinderen in de pubertijd (**praktijkleerlingen**) hebben in hun leven vaak veelal negatieve ervaringen opgedaan en kritieken te horen gekregen. Het betreft hier de groep kinderen waar op het eerste gezicht ‘niks mis mee lijkt’, maar voor welke de wereld onduidelijk, chaotisch en onoverzichtelijk is. Het zijn kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar en zij functioneren cognitief gezien op benedengemiddeld niveau (IQ 60 – 80). Deze kinderen starten hun schoolloopbaan op het regulier onderwijs, maar zij blijken hier niet mee te kunnen komen met het tempo en het niveau van de groep. Uiteindelijk, vaak na lange tijd van spanningen en op de tenen gelopen te hebben, wordt een kind overgeplaatst naar het speciaal onderwijs. Hier vindt het rust en erkenning, maar het kind is zich er vaak wel degelijk van bewust dat hij anders is. De spanningen op het regulier onderwijs veroorzaken meestal gedragsproblemen. Het kind raakt gefrustreerd, onzeker en gedemotiveerd en kan gaan ‘klieren’ of apathisch raken. Ouders en leerkrachten zijn zich meestal niet meteen bewust van het onvermogen van het kind en zij spreken het hierdoor te hoog aan. Het moeilijk lerende kind wordt vergeleken met groepsgenoten, broertjes of zusjes en het krijgt hierdoor niet de ruimte om op eigen niveau te functioneren. Kortom, het kind raak verstrikt in een wereld welke hij niet begrijpt en hij vindt hierin geen erkenning.

Naast de leerproblemen doen zich vaak ook problemen voor op het sociaal emotionele vlak. Kinderen van het speciaal basisonderwijs en later van het praktijkonderwijs zijn vaak onzeker, vanwege (vroegere en huidige) ervaringen en onduidelijkheid, en zij zoeken hierdoor veelvuldig naar bevestiging. Praktijkleerlingen hebben meer dan andere kinderen behoefte aan duidelijke en gestructureerde situaties (weten wat er van hen verwacht wordt) en zij zijn gevoelig voor kritiek en complimenten. Doordat zij situaties moeilijker overzien en in kunnen schatten worden zij vaak slachtoffer van situaties. Dit houdt verband met hetgeen ik eerder in het verslag noemde waaruit blijkt dat moeilijk lerende kinderen aan het hier en nu gebonden zijn en zich moeilijk een voorstelling kunnen maken van situaties welke ze niet zelf ondervinden. Hierin is deze doelgroep weinig leerbaar, omdat ze het geleerde lastig in de praktijk kunnen toepassen. Praktijkleerlingen verschuilen hun onzekerheid en kwetsbaarheid vaak achter een masker van grootspraak en stoer gedrag. Vaak zien we dat jonge meiden zich uitdagend en sexy kleden zonder zich bewust te zijn van de reacties en gevaren welke dit met zich meebrengt. Dit maakt de doelgroep naïef. Zij zijn weinig weerbaar en kunnen moeilijk ‘nee’ zeggen uit angst om afgewezen te worden of niet bij de groep te zullen horen. Dit maakt de doelgroep een gemakkelijk slachtoffer voor misbruikpraktijken (loverboys, drugs verhandelen, chantage). Juist voor deze jongeren is functioneren in de snelle en gecompliceerde maatschappij lastig.

Aan een IQ valt weinig tot niks te veranderen. De praktijkleerlingen zullen altijd beperkt blijven in hun cognitieve vermogens. Zij zullen hiermee moeite houden met het uit elkaar halen van oorzaak en gevolg en verbanden worden niet vanzelf gelegd. Ik ben daarom van mening dat er gewerkt moet worden aan het zelfbeeld van de jongere: het gevoel van eigenwaarde. Hiermee maak ik dus eigen onderscheid tussen de handicap zelf (het onvermogen om dingen te begrijpen) en het bijkomende probleem welke de handicap met zich meebrengt (het zelfbeeld); onzeker- en kwetsbaarheid van de jongere. Wanneer jongeren weerbaar zijn, is het gemakkelijker om grenzen aan te geven. Zij moeten immers weten wát ze waard zijn en ze moeten beseffen dat zij het recht hebben om hun grenzen aan te geven en hiermee zichzelf te beschermen.

Bijlage 6 Het schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk heeft als uitgangspunt dat een stabiele thuissituatie voorwaarde is voor het kind om gemotiveerd en geconcentreerd naar school te kunnen gaan. Indien deze situatie niet aanwezig is, kan dit leiden tot ernstige gedrags- en leermoeilijkheden.

Schoolmaatschappelijk werk is een laagdrempelige voorziening, aanwezig op school, welke erop gericht is om problemen vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Zij vervult een brugfunctie tussen kind, ouders, school en (jeugd-)zorginstellingen en richt zich op het kind bij wie de ontwikkeling stagneert. De begeleiding richt zich op degenen die invloed hebben op die situatie. Enerzijds zijn dit de ouders en verzorgers, anderzijds zijn dat bijvoorbeeld leerkrachten en de (jeugd-)hulpverlening. Kerntaken van schoolmaatschappelijk werk zijn, naast signalering (zowel op micro, meso en macroniveau) en preventie, begeleiding van leerling en ouders, ondersteuning aan leerkrachten en verwijzen naar en coördineren van de hulpverlening. Concreet betekent dit dat de schoolmaatschappelijk werker niet alleen signaleert, begeleidt, coördineert en verwijst, maar bijvoorbeeld ook een spreekuur kan organiseren voor leerlingen of een koffie-/themabijeenkomst voor ouders. Bovendien is er regelmatig overleg met leerkrachten, intern begeleider, directeur, eventueel aanwezige orthopedagoog en (jeugd-)hulpverlening over leerlingen die extra begeleiding nodig hebben.

De kerntaken gespecificeerd op het schoolmaatschappelijk werk

Psychosociale hulpverlening:

- Intake, onderzoek naar knelpunten in de relaties school, kind en gezin.
- Opstellen van intakeverslag.
- Opstellen van een plan van aanpak.
- Hulpverlening in de relaties.
- Begeleiding van de individuele leerlingen.
- Het beoordelen en/of bespreekbaar maken van een verwijzing naar andere hulpverleningsinstellingen.
- Begeleiding/coaching van leerkrachten.

Concrete en informatieve hulpverlening:

- Het geven of organiseren van voorlichting, individueel of in groepsverband, over een bepaalde problematiek aan leerkrachten en/of leerlingen/ouders.
- Het geven van informatie aan en advisering en ondersteunen van de leerkracht, de school en de ouders over bovengenoemde psychosociale hulpverlening.
- Leerkrachten ondersteunen in hun contacten met de ouders.
- Het signaleren van hiaten die de hulpverlening aan de leerlingen in de weg staan en efficiënt opgepakt moeten worden.
- Het leveren van een bijdrage aan de opheffing van de hiaten.
- Het signaleren van misstanden en dergelijke die aanleiding geven tot een gemeenschappelijke problematiek, waartoe strategieën uitgezet dienen te worden.

Onderzoek, rapportage en registratie:

- De toelating van leerlingen naar het SBO gaat via WSNS (weer samen naar school). Het gezinsdiagnostisch onderzoek, wat informatie verschaft over de thuissituatie en de ontwikkeling van het kind, wordt verricht door de maatschappelijk werker die verbonden is aan één van de zorgteams. Daarnaast wordt door de maatschappelijk werker informatie verstrekt over de handicap van het kind en de gevolgen hiervan voor het leer- en opvoedingsproces. De maatschappelijk werker van het zorgteam wordt ingeschakeld als er een vermoeden bestaat dat de problematiek van het kind dusdanig is dat speciaal onderwijs geïndiceerd lijkt. De rapportage van het gezinsdiagnostisch onderzoek is een onderdeel van

alle onderzoeken die worden verricht in het kader van de aanmelding commissie leerlingenzorg.

Verwijzen/coördineren van hulp- en diensverlening:

- Kennis hebben van de sociale kaart.
- Het begeleiden en effectueren van de verwijzing.
- Het onderhouden van contacten en het samenwerken met instellingen waarnaar verwezen wordt of mee wordt samengewerkt.
- Het onderhouden van contacten met organisaties in de wijk (netwerken).
- Het doen zorgdragen voor terugkoppeling en continuïteit naar de school en/of gezin.
- Het intermediair zijn tussen school en hulpverleningsinstellingen.

Functiebeschrijving van de schoolmaatschappelijk werker

Taken met betrekking tot cliënt en hulpvraag:

- De schoolmaatschappelijk werker zet zich in om bij te dragen aan een door de cliënt als gelukkig ervaren leven.
- De schoolmaatschappelijk werker werkt samen met ouders en school.
- De schoolmaatschappelijk werker heeft oog voor het verschil in de wijze waarop de hulpvraag wordt geformuleerd door de cliënt en door de school.
- De schoolmaatschappelijk werker doet het aanbod van begeleiding aan het gezin/kind/jeugdige in diens leefklimaat, mist dit als problematisch wordt ervaren.
- Het begeleidingscontact van de schoolmaatschappelijk werker geschiedt op basis van vrijwilligheid van de ouders/kind/jeugdige.
- Het begeleidingcontact vindt plaats gedurende een overeen te komen bepaalde tijd.

Taken met betrekking tot signaleren:

- De schoolmaatschappelijk werker signaleert belemmerde factoren voor de ontwikkeling van het kind en probeert deze te beïnvloeden t.b.v. de ontwikkeling van het kind/gezin; deze factoren kunnen in het leefklimaat en in de persoon gelegen zijn.
- De schoolmaatschappelijk werker signaleert belemmerde factoren op maatschappelijk terrein en probeert deze te beïnvloeden t.b.v. de doelgroep van het schoolmaatschappelijk werk.
- De schoolmaatschappelijk werker behartigt de belangen van de cliënt binnen de mogelijkheden van haar werkveld.

Taken met betrekking tot de werkwijze:

- De schoolmaatschappelijk werker gaat uit van de mogelijkheid van de cliënt op zijn/haar leven te beïnvloeden.
- De schoolmaatschappelijk werker werkt met de verantwoordelijkheid en kwaliteiten van de ouders om te komen tot een leefklimaat (waarvan de school een nadrukkelijk onderdeel uitmaakt) waarin zij en hun kind zich prettig voelen.
- De schoolmaatschappelijk werker ondersteunt en/of motiveert de ouders om belemmerende factoren bij de ontwikkeling van hun kind te onderkennen c.q. te beïnvloeden.
- De schoolmaatschappelijk werker ondersteunt en/of motiveert de jeugdige om belemmerende factoren in zijn/haar leefklimaat te onderkennen c.q. te beïnvloeden.

Taken met betrekking tot de samenwerking:

- De schoolmaatschappelijk werker werkt op de school vanuit de zorgvisie van zijn/haar team.
- De schoolmaatschappelijk werker creëert samen met de school een werkvorm, waarin ook de zorgvisie van het schoolmaatschappelijk werkteam gestalte krijgt.
- De schoolmaatschappelijk werker betreft waar nodig anderen in de begeleiding.
- De schoolmaatschappelijk werker adviseert vanuit zijn/haar deskundigheid in algemene zin leerkrachten/schoolteams over het beleid.